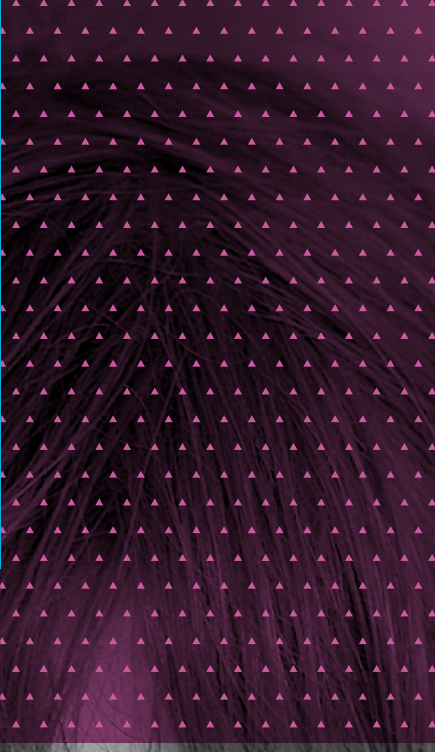

EĞİTİMDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ İÇİN 10 YIL

"HAYDİ KIZLAR OKULA!"
KAMPANYASI'NIN
SERÜVENİ VE ÖĞRETTİKLERİ

**EĞİTİMDE
TOPLUMSAL CİNSİYET
EŞİTLİĞİ İÇİN 10 YIL**

"HAYDİ KIZLAR OKULA!"

KAMPANYASI'NIN
SERÜVENİ VE ÖĞRETTİKLERİ

unicef

ISBN 978-9953-2-1111-1

İçeriğinin sorumluluğu yalnızca yazarlarına aittir ve Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü ve UNICEF Türkiye Temsilciliği'nin görüşleriyle örtüşmeyebilir.

İçindekiler

Sunuş.....	5
GİRİŞ.....	6
EĞİTİMDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE TÜRKİYE'DE DURUM.....	9
Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve olası nedenleri.....	9
2000'li yılların başında dünyada ve Türkiye'de durum	10
Türkiye'de sorunu çözmeye yönelik kapsamlı girişim: "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası.....	12
"HAYDİ KIZLAR OKULA!" KAMPANYASI: TASARIM VE HAZIRLIK DÖNEMİ (2002-2003).....	17
Çözüm iradesinin ortaya çıkışı.....	17
Kampanya stratejisinin oluşturulması.....	20
Kampanyanın kurumsal tasarımı.....	22
Kampanyanın başlaması ve ilk çalışmalar.....	23
GELİŞME VE TOPLUMSAL SEFERBERLİK DÖNEMİ (2004-2006).....	29
Kampanyanın sürekli yenilenen stratejisi.....	30
Merkezi ve yerel teşkilat arasında sürekli iletişim ve kapasite gelişimi.....	33
Mülki amirlerle (vali ve kaymakamlarla) toplantılar.....	33
Merkez yürütme kurulu ekibinin saha ziyaretleri.....	34
Eğitimler ve tasarlanan yeni yayınlar.....	35
Ulusal düzeyde toplumsal seferberlik oluşturulmasını sağlamayı amaçlayan çalışmalar.....	37
Yerel düzeyde gerçekleştirilen okula kazandırma çalışmaları.....	39
Yerel düzeyde yapılanma.....	40
Yerel düzeyde işbirliği yapılan kurumlar.....	42
Aile ve çocukla etkileşim.....	44
Yerel teşkilatta yaşanan çok yönlü dönüşüm.....	47
İzleme-değerlendirme çalışmaları.....	48
KURUMSALLAŞMA DÖNEMİ (2007-).....	57
Kurumsallaşma Dönemi'nin stratejisi.....	57
Kayıt çalışmalarında kurumsallaşma ve telafi eğitimi.....	59
İl durum raporları.....	60
10-14 yaşlarındaki çocukların kayıt ve devamlarının sağlanmasında yeni araç: YSÖP.....	61
İlköğretime geç kayıt probleminin çözümüne yönelik çalışmalar.....	63
Okula sürekli devami sağlama ve niteliği artırmaya yönelik kurumsallaşma.....	66
Devamsızlığa erken tespit, erken müdahale: ADEY.....	66
Okulların niteliğinin artırılması için İKS.....	68
Kamu kuruluşlarıyla işbirliği.....	69
"HAYDİ KIZLAR OKULA!" KAMPANYASI'NIN ÖĞRETTİKLERİ.....	73
Kampanyanın ardından: Kampanya ruhunun sürdüğü yeni bir dönem?.....	81

Sunuş

Kız çocukların eğitimi, Türkiye'nin önemli önceliklerinden biridir. Hem her çocuğun eğitim hakkının gerçekleşmesi hem de Cumhuriyet'in 100. yılına yaklaşırken Türkiye'nin sosyal ve ekonomik kalkınmasının sürekli kılınması için kız ve erkek, tüm çocuklarımız en iyi şekilde eğitilmelidir. Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF, çalışmalarını Türkiye'nin bu önceliklerini dikkate alarak sürdürmektedir.

Hazırlıkları 2002'de başlayan ve 2012 itibarıyla 10. yılını geride bıraktığımız "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası, Milli Eğitim Bakanlığı ile UNICEF'in işbirliğinin en güzel örneklerinden biridir. Kamu kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları, bu kampanya sayesinde güçlenmiş, eşgüdümü artırılmış ve yeni boyutlar kazanmıştır. Tüm bu çalışmaların kazananları, Türkiye'nin genç nesli, özellikle kız çocukları ve geleceği olmuştur: Yüzbinlerce kız çocuk okula kazandırılmıştır. Ayrıca kampanya deneyimleri, böyle bir kampanyaya bir daha ihtiyaç duyulmamasını sağlamak üzere kullanılmış ve Milli Eğitim Bakanlığı, gerçekleştirilen çalışmaların kurumsallaşması yönünde adımlar atmıştır.

Tüm bu çalışmalar, elinizdeki belgede ayrıntılı ve açık bir şekilde ele alınmaktadır. Süreçte yaşanan zorluklar da anlatılarak hem Türkiye'den hem de yurtdışından benzer müdahaleler tasarlayıp uygulayabilecek kişi ve kuruluşların da bu deneyimden yararlanabilmesi amaçlanmıştır.

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının ruhu, Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF'in kız çocukların kaliteli eğitime % 100 erişiminin sağlanması yönündeki kararlılıklarında sürmektedir. Bu belgenin bu kararlılığı oluşturan deneyimi yakından anlamak ve dersler çıkarmak isteyen tüm paydaşlarımız için yararlı olacağını umuyoruz.

Milli Eğitim Bakanlığı

UNICEF Türkiye Temsilciliği

Giriş

“Haydi Kızlar Okula! Kız Çocuklarının Okullulaşmasına Destek Kampanyası”, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) yönetiminde ve UNICEF’in desteğiyle 2003 yılında başlatılan ve ilköğretim çağındaki kız çocuklar (6-14 yaş) arasından okula kayıtsız olan veya devamsızlık yapanları okullulaştırmayı amaçlayan uzun dönemli bir kampanyadır. Kampanya, kız çocukların okullulaşması önündeki engellerin aşılmasını sağlayarak %100 okullulaşmaya ve eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmayı hedeflemiştir.

“Haydi Kızlar Okula!” kampanyası, kız çocukların okullulaşmasının sağlanması amacıyla, yerel düzeyde kamu kuruluşları ve sivil toplumun harekete geçirilmesi ve işbirliklerinin kolaylaştırılmasına dayanan stratejiyle yürütüldü. Kampanya 2004-2006 yılları arasında aşamalı olarak Türkiye’nin tüm illerine yayıldı ve çok paydaşlı bir toplumsal seferberlik dinamiklerine ulaştı. 2007’den itibaren ise toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorununun yeniden ortaya çıkmasını önleyecek sürekli uygulamaların hayata geçirilmesi hedeflenerek, “kurumsallaşma” dönemine girildi. Bu dönemde, kampanya sürecinde elde edilen deneyimlerden büyük ölçüde yararlandı.

Elinizde bulunan bu belgede “Haydi Kızlar Okula!” kampanyasının on yıla yaklaşan hikayesi anlatılmaktadır. Kampanyanın Türkiye eğitim sisteminde toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin durumu

nasıl algılandığı, nasıl tasarlandığı ve stratejisinin nasıl oluşturulduğu, bu stratejinin uygulamada nasıl dönüştüğü, merkezi teşkilat ve yerel teşkilatta neler yaşandığı ve kurumsallaşma döneminde atılan adımlar, eleştirel ve bütüncül bir yaklaşımla betimlenmektedir. Bu betimleyici analizin amacı, “Haydi Kızlar Okula!” kampanyasını kayda geçirmek ve bu süreçte elde edilen deneyimleri, hem Türkiye’de hem de diğer ülkelerde oluşturulacak benzer müdahale programlarında göz önüne alınabilmeleri için, aktarmaktır.

“Haydi Kızlar Okula!” kampanyası, Türkiye’nin tüm illerinde, eğitim camiasından, diğer kamu kuruluşlarından ve sivil toplum örgütlerinden paydaşlarla sürdürülmüştür.

Bu yaygın kampanyanın öyküsünün oluşturulabilmesi için sürecin analitik bir bakış açısıyla gözden geçirilmesi ve farklı illerdeki deneyimlerin toplanması gerektiği. Belgenin yazımına hazırlık görevini üstlenen Yaşama Dair Vakıf (YADA), bu süreçte aşağıdaki çalışmaları gerçekleştirdi:

- Kampanya tarihesinin ortaya çıkarılması için MEB ve UNICEF tarafından oluşturulmuş belgeler ile medyada yer alan haberler tarandı ve incelendi.
- “Haydi Kızlar Okula!” kampanyasını merkezden yürüten MEB ve UNICEF yetkilileriyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirildi.

- Kampanya illeri ziyaret edilerek çalışmalara fiilen katılmış kamu kurumu görevlileri, sivil toplum örgütleri ve özel sektör kuruluşlarından temsilcilerle görüşmeler gerçekleştirildi.
- Tüm bu süreçler sonucunda toplanan veriler, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasına yön veren ve süreçte belirleyici olan etmenler de göz önünde bulundurularak değerlendirildi.

"Haydi Kızlar Okula!" Kampanyası'nın Serüveni ve Öğrettikleri belgesi, bu değerlendirme sonucunda, kampanya sürecinde gerçekleştirilenleri ve bu kampanyadan elde edilebilecek dersleri ortaya koyuyor. İlk bölümde, eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin farklı boyutları ile Türkiye ve dünyada, 2000'li yılların başlarında durum değerlendiriliyor. Ardından kampanyanın öyküsü, üç dönemde ve üç bölümde ele alınıyor: 2002-2003 yılları Tasarım ve Hazırlık Dönemi, 2004-2006 yılları Gelişme ve Toplumsal Seferberlik Dönemi, 2007 ve sonrası ise Kurumsallaşma Dönemi. Son bölüm, kampanyanın tümüne bütüncül bir gözle yaklaşarak bu kampanyadan edinilebilecek dersleri aktarıyor.

EĞİTİMDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE TÜRKİYE'DE DURUM

Şanlıurfa'ya bağlı Harran ilçesinde doğan ve 2003 yılında 11 yaşında olan Nurten Yıldız, o yıllarda, zorunlu eğitim çağında olmasına rağmen okullu olmayan yüzbinlerce kız çocuktan biriydi. Beşi kız 10 çocuklu bir ailenin en küçüğüydü. Dört ablası da okula gidemedikleri için okuma yazma bilmiyordu. Nurten ise sadece bir dönem okula gidebilmiş, okuma yazma öğrendikten sonra okulu bırakmak zorunda kalmıştı. Harran'a gelen turist rehberleri sayesinde Harran kalesinin tarihini İngilizce anlatmayı öğrenmişti, o günlerde rehberlik yapıyordu. Nurten, dönemin Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik tarafından Haziran 2003'te düzenlenen "Haydi Kızlar Okula! Tanıtım Toplantısı"nda medyaya tanıtıldı. Birçok medya kuruluşu tarafından izlenen bu toplantıda, eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini en yalın biçimiyle Nurten dile getirdi: *"Bizim oralarda aileler kız çocukların okumaması, erkek çocukların da okuması için ellerinden gelen her şeyi yapıyor."*

Ailelerin ellerinden gelenler ve imkanları, bazı durumlarda erkek çocukların okuması, okullu olması için de yeterli olamayabilir ancak Nurten'in de ifade ettiği gibi eğitim sistemleri, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yoğun yaşanabileceği alanlardan biridir. "Toplumsal cinsiyet eşitsizliği", iki cinsiyetin yaygın sosyal pratikler nedeniyle belli bir alanda farklı muamelelere tabi olması ve bu nedenle iki cinsiyet arasında süregelen bir eşitsizlik durumu olarak tanımlanabilir. Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de eğitim alanında kız çocuklar aleyhine ve özellikle erişim

göstergelerinde belirginleşen eşitsizliklerin yaşandığını belirtmek gerekir.

Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Olası Nedenleri

Eğitim, cinsiyetlerine bakılmaksızın tüm insanların temel haklarından biridir. Gitgide karmaşıklaşan toplumsal hayata katılım ve kişinin potansiyellerini gerçekleştirebilmesi için gerekli birçok yaşam becerisi, günümüz toplumlarında ancak eğitim yoluyla kazanılabilir. Eğitim, kız çocukları önündeki sosyal ve ekonomik gelişim fırsatlarını artırır, toplumsal hayata katılımlarının önünü açar. Böylelikle toplumun genelinde de cinsiyetler arası eşitlik için büyük bir mesafe katedilmiş olur. Toplumda kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe, kadınlara yönelik şiddet ve istismar azalır. Ayrıca daha eğitilmiş kadınlar, bedenleri üzerinde de daha fazla söz sahibidir: Eğitilmiş kadınların doğurduğu çocuk sayısı düşer ve çocuklarına daha sağlıklı bir büyüme ortamı sunma şansları artar.

Kız çocukların eğitiminin ve eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının bu denli büyük ve önemli yararları varken, eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği nasıl ve hangi nedenlerle ortaya çıkabilir? Nurten'in ifade ettiği şekliyle, hangi etmenler ailelerin kız çocukların okumaması yönünde kararlar almasına yol açar? Kız çocukların eğitimi için kritik karar alan birimin aile

olarak kabul edildiği bu kavramsal çerçeve içinde olası nedenler, şu şekilde sıralanabilir:

- Öncelikle bazı bürokratik kurallar ya da bürokratik yapı içindeki eksiklikler, kız çocukların okul dışında kalmasına neden olabilir. Nüfus kaydı ya da kimliği olmayan çocukların okula kaydının yapılmaması, bu nedenlere olası bir örnek olarak verilebilir. Bürokratik yapıların göç gibi büyük ölçekli toplumsal değişimlere ayak uyduramaması, bu tür nedenleri derinleştirebilir.
- Bir başka neden, çocukların erişebileceği okulların bulunmaması olabilir. Kız çocukların erişebileceği çevre içinde bir okulun bulunmaması gibi altyapı eksiklikleri, okullulaşma önünde ciddi bir engel teşkil eder.
- Bazı durumlarda, aile ne kadar çaba gösterse de çocuklar okul ortamına bağlılık geliştiremez; çocukta okula aidiyet hissi oluşmaz. Bu durum, çoğu zaman okul ortamında ve çocuğun okuldaki ilişkilerinde sağlanacak iyileştirmelerle düzeltiler.
- Ekonomik nedenler, bir başka deyişle ailelerin yoksulluğu, okullulaşma önündeki bir başka engel olabilir. Zorunlu eğitim parasız olsa da eğitimden yararlanmak için gerekli araç ve gereçler, bazı aileler için ekonomik bir yük oluşturabilir. Ayrıca aileler, yoksullukları nedeniyle çocuk emeğinden evde ya da dışarıda yararlanmak zorunda olduklarını

› Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin olası nedenlerinden biri, yoksul ailelerin çocuk emeğinden yararlanmak zorunda olduklarını düşünmeleri.

düşünebilirler. Bu durumda okula gitmek, evde ya da dışarıda çalışmamak anlamına geleceğinden çocuklar okula gönderilmeyebilir.

- Ailelerin eğitim konusundaki bilinçsizlikleri ve özellikle kız çocukların eğitimini önemsememeleri, kız çocukların okullulaşması önündeki en ciddi engellerden biridir.
- Bilinçsizlik ve eğitimi önemsememe davranışı, daha ciddi boyutlara varabilir. Aileler, dinden ya da geleneklerden kaynaklandığına inandıkları yanlış davranış kalıplarının etkisiyle kız çocukların okula gitmesini engellemek yönünde bir tercih yapabilir.

2000'li Yılların Başında Dünyada ve Türkiye'de Durum

2000'li yılların başında Türkiye'de eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin oldukça ciddi boyutlarda olduğuna dair anlatılar ve bulgular bulunuyordu. MEB tarafından hesaplanan cinsiyet oranı¹ % 91 seviyesindeydi, diğer bir deyişle cinsiyet eşitliği için % 9'luk bir açık bulunuyordu. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası başladıktan hemen sonraki eğitim-öğretim yılı olan 2003-2004'te ilköğretimde her 100 erkek çocuğa karşı 89 kız çocuk kayıtlıydı, daha da kötüsü, bu eğitim-öğretim yılı sonunda her 100 erkek çocuğa karşı yalnızca 83 kız çocuk ilköğretimden mezun olabildi.

Yapılan birçok çalışma, yukarıda sıraladığımız birçok olası nedenin Türkiye'de geçerli olduğunu göstermekteydi. 2003'te toplanan hanehalkı verileri kullanılarak yapılan niceliksel bir analize göre, aile kaynaklı birçok faktör erkek çocukların ilköğretime katılımını etkilemezken kız çocuklarınınkini etkilemekteydi. Anne ve babanın eğitim düzeylerinin kız çocukların eğitime katılımıyla

1- Herhangi bir eğitim kademesinde cinsiyet oranı, o kademe kız çocukların brüt okullulaşma oranının erkek çocukların brüt okullulaşma oranına bölünmesiyle bulunmaktadır. Kızların brüt okullulaşma oranı erkeklerinkinden fazla olduğunda, bu oran % 100'ü geçebilir. Bu durum, erkek öğrencilerden daha fazla kız öğrenci olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır.

ilişkili bulunması, bilinçsizlik sorununun oldukça önemli olabileceğini düşündürmekteydi. Hanenin başlıca gelir kaynağının tarım olmasıyla kız çocukların eğitime katılmaması arasında bir ilişki bulunması, hem tarımda çocuk emeğinden yararlanıp yararlanılmadığı hem de kırsal kesimde okulların o yıllarda yeterli olup olmadığı sorgulamasını beraberinde getirmekteydi. Kardeş sayısı daha fazla olan kızların okula gitmiyor oluşu, ev içinde kız çocukların emeğinden yararlandığının bir göstergesiydi. Ailevi etmenlere ek olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşamak da kız çocukların okula gitmeme davranışıyla ilişkili bulunmuştu.² Bu bulgularla uyumlu olarak, UNICEF tarafından 2000'li yılların başında gerçekleştirilen araştırmalar da Türkiye'de **6-14 yaşları arasındaki her sekiz kız çocuktan birisinin okula gitmediğini, Doğu illerinde bu oranın üç kız çocuktan birine yükseldiğini** gösteriyordu. Çalışmaların açıkça ortaya koyduğu durum, Türkiye'de kız çocukların çeşitli ve bazı durumlarda birlikte etki eden nedenlerle okul dışında kaldığıydı.

2- Ozan Bakış, Haluk Levent ve Sezgin Polat, "Türkiye'de Eğitim Erişimin Belirleyicileri: 2003 Hanehalkı Bütçe Araştırması Verileriyle Bir Analiz", Eğitim Reformu Girişimi, 2009.

Aynı yıllarda uluslararası toplum, tüm çocukların eğitime erişiminin sağlanması için hukuk ve uygulama düzeylerinde adımlar atıyordu. "Eğitime erişimde eşitlik" alanında Türkiye'yi etkileyen uluslararası gelişmelerden biri, *Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi*'nin imzaya açılması ve ülkemizin 1985 yılında bu anlaşmaya taraf olmasıdır. Bu sözleşmenin 10. maddesi, devletlere "kadınların eğitimde erkeklerle eşit haklara sahip olmasını sağlamak ve eğitimde ayrımcılığı önlemek için gerekli tedbirleri almak" yükümlülüklerini getirmişti.

1990'lardan itibaren uluslararası düzeyde, her çocuğun eğitime erişiminin sağlanmasına ilişkin vurgu gittikçe arttı. 1989 yılının sonunda imzalanan ve 1990 yılında yürürlüğe giren *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*'nin 28. maddesiyle taraf devletler, çocuğun eğitim hakkını fırsat eşitliği temelinde tanıdıklarını bildirdiler. Bir yıl sonra, 1990 yılında Tayland'ın Jomtien kentinde toplanan Dünya Herkes İçin Eğitim Konferansı'nda, eğitim hakkının gerçekleşmesi önündeki engellerden biri olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği masaya yatırıldı. Kız çocukları ve kadınlar için eğitime erişimi sağlamak, konferans

sonucunda ortaya çıkan *Herkes İçin Eğitim Dünya Bildirgesi*'nde en acil önceliklerden biri olarak vurgulandı.

1995 yılında Çin'in başkenti Pekin'de Dördüncü Küresel Kadın Konferansı düzenlendi. Bu toplantıda Türkiye, uluslararası toplumla birlikte hareket ederek kadınların ve kız çocukların eğitime eşit katılımını ve ailelere kız çocuklarını okulda tutabilmeleri için destek vermeyi taahhüt etti.

Üçüncü binyıla yaklaşılrken, uluslararası sözleşmelerin gereklerinin yerine getirilememesi ve milyonlarca çocuğun halen okul dışında bulunması, uluslararası toplumun en önemli gündem maddelerinden birini oluşturuyordu. 2000 yılında Senegal'in Dakar kentinde toplanan 164 ülke, bu sorunların giderilmesi için açık ve zamana bağlı hedeflerin belirlenmesi gerektiği konusunda anlaştı. Bu doğrultuda belirlenen *Herkes İçin Eğitim Hedefleri*'nde yer alan altı maddeden ikisi özellikle önemiydi:

- Kız çocukları, zor durumda olan çocuklar ve etnik azınlık gruplarına dahil olan çocuklar başta olmak üzere **bütün çocukların 2015 yılına kadar kaliteli, zorunlu ve parasız ilköğrenime erişmelerinin ve tamamlamalarının sağlanması,**
- İlköğretim ve ortaöğretimde cinsiyete dayalı eşitsizliklerin 2005 yılına kadar ortadan kaldırılması ve **kızların temel eğitime tam ve eşit erişimi ve başarısı üzerinde yoğunlaşarak 2015 yılına kadar cinsler arasında tam eşitliğin sağlanması.**

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti de Dünya Eğitim Forumu'nda kabul edilen *Herkes İçin Eğitim Hedefleri ve Eylem Planı*'na onay verdi, % 100 okullulaşma taahhüdünü dünya kamuoyu önünde tekrarladı.

Herkes İçin Eğitim Hedefleri'nde yer alan yukarıdaki iki madde, Eylül 2000'de Birleşmiş Milletler çatısı altında, tüm dünya liderlerinin üzerinde anlaştıkları *Binyıl Kalkınma Hedefleri*'nde de yer aldı. Eğitime erişim, uluslararası toplumda en çok vurgu bulan temel haklardan birine dönüşmüştü ve toplumsal

cinsiyet eşitsizliği, bu hakkın küresel düzeyde hayata geçirilmesi önündeki temel engellerden biri olarak görülüyordu. Bu durum hem devletlerin hem Birleşmiş Milletler çatısı altında yer alan uluslararası kuruluşların hem de uluslararası sivil toplum örgütlerinin eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği için birlikte ve yoğun çalışmalar gerçekleştirebilecekleri ortamı yarattı.

Türkiye'de Sorunu Çözmeye Yönelik Kapsamlı Girişim: "Haydi Kızlar Okula!" Kampanyası

Türkiye'de sekiz yıllık zorunlu eğitimle birlikte, eğitime erişim alanında toplumsal cinsiyet eşitsizliği de belirginleşti. Bu durum ve uluslararası alandaki gelişmeler, eğitime erişimin artırılmasına ve kız çocukların erişiminin sağlanmasına yönelik girişimleri daha olası hale getirdi. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası, böyle bir atmosferde ortaya çıktı. Kampanya, eğitime erişim önündeki engellerin daha görünür kılınmasını

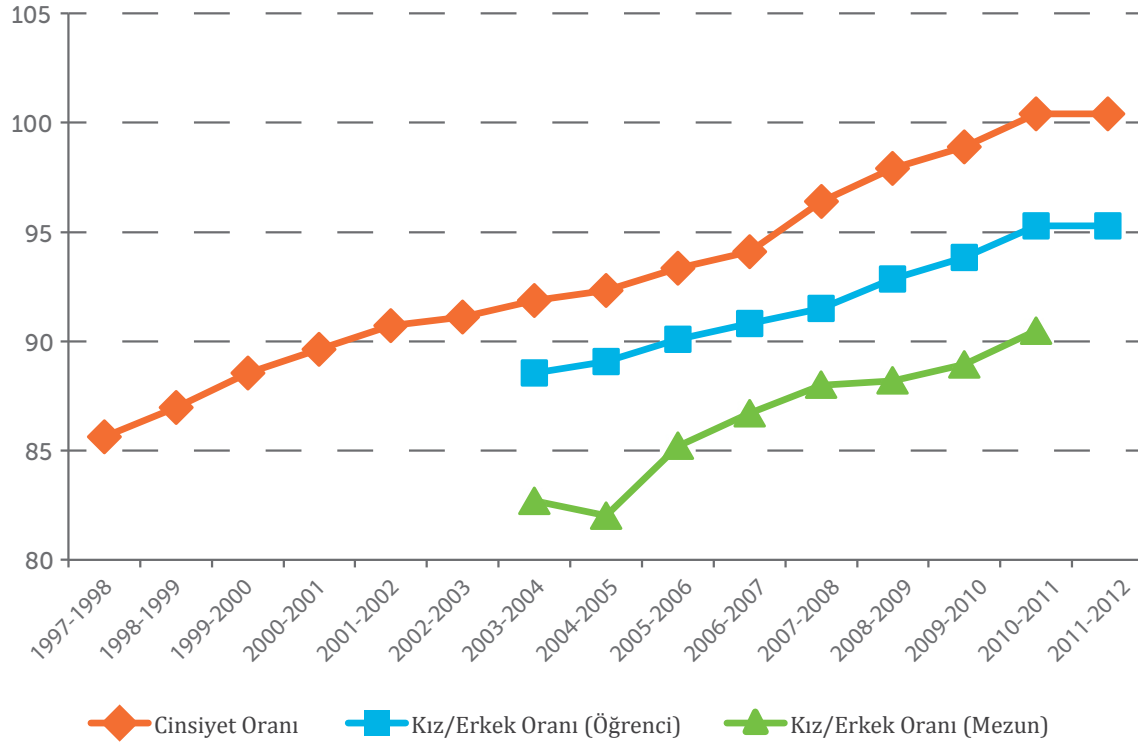
ve bu engellere karşı kamu kuruluşlarının liderliğinde, sivil toplumun aktif katılımıyla ve çok sektörlü bir yaklaşımla toplumsal seferberlik sağlamayı, strateji olarak benimsedi. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının amaçları, stratejileri, bu stratejilerin kimler tarafından ve nasıl uygulandığı, uygulamaların kurumsallaşması ve tüm bu serüvenden elde edilen dersler, ilerleyen bölümlerde ele alınacak. Elinizdeki belgenin bundan sonraki bölümleri, kampanyanın hikayesini eleştirel bir gözle aktararak bu hikayeden elde edilecek dersleri ortaya koymaya çalışacak.

Tasarım ve hazırlığının 2002'de başladığı göz önüne alınırsa, bu belgenin yazıldığı 2012 yılında "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasında tam 10 yıl geride kalmış oluyor. Bu 10 yılda alınan mesafe, aşağıdaki grafikte açıkça

görülebilir. 2011-2012 eğitim-öğretim yılı verilerine göre, ilköğretimde cinsiyet oranı % 100'ü aşmış durumda. Artık ilköğretime kayıtlı öğrenciler arasında her 100 erkek öğrenciye 89 değil, 95 kız öğrenci düşüyor. 2003-2004 yılında ilköğretimden mezun olan öğrenciler arasında, kız/erkek oranı 83/100 iken 2010-2011 eğitim-öğretim yılında 91/100'e yükselmiş durumda.

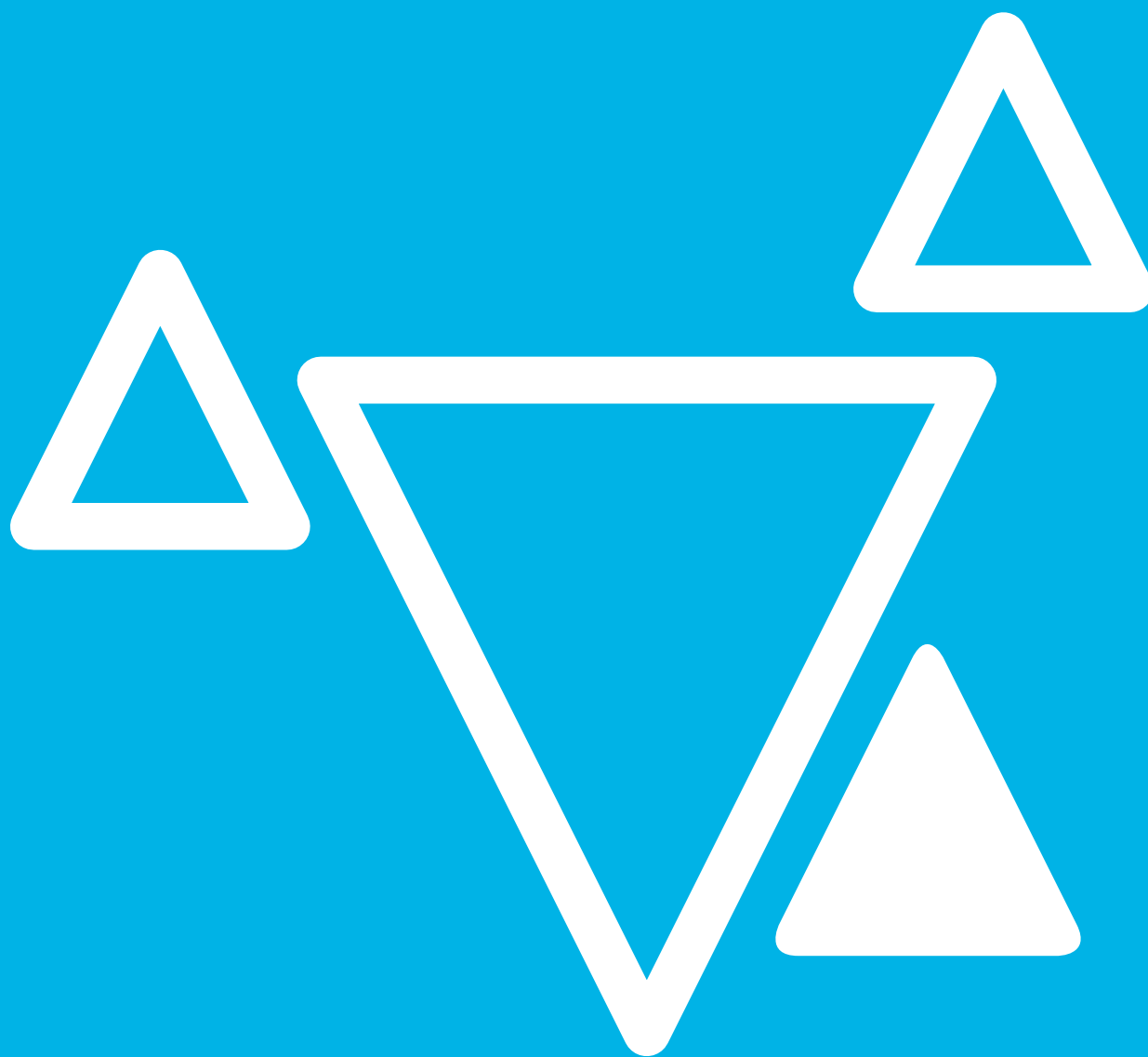
Elbette yapılması gerekenler henüz bitmedi. Bu nedenle (ve Nurten'den sonraki kuşakların cinsiyet ayrımcılığını hissetmemesi için) "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasında benimsenen ve kampanya sırasında toplu çabalarla ortaya çıkan yaklaşımların kurumsallaşması hedefiyle çeşitli adımlar atıldı, atılıyor. Bu belge, tüm bunları değerlendiriyor ve kayda döküyor.

Grafik 1: İlköğretimde Cinsiyet ve Kız/Erkek Oranları

“HAYDI
KIZLAR
OKULA!”
KAMPANYASI:
TASARIM VE
HAZIRLIK
DÖNEMİ

2002-2003

"HAYDİ KIZLAR OKULA!" KAMPANYASI: TASARIM VE HAZIRLIK DÖNEMİ (2002-2003)

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yönetiminde, UNICEF'in desteğiyle gerçekleştirilen "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası, Haziran 2003'te imzalanan "Kız Çocuklarının Okullulaşmasına Destek Kampanyası İşbirliği Protokolü" ile resmi olarak başladı. Ancak kampanyanın başlayabilmesi için gerekli adımlar, 2002'den itibaren atılmıştı. UNICEF Türkiye Temsilciliği tarafından hazırlanan önemli bir rapor, eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin boyutlarını ve nedenlerini ortaya koydu; MEB ise çözüm yönünde irade gösterdi. Kampanya için bir strateji ve kurumsal yapı tasarlandı ve bu yapı, sahada gerçekleştirilen görüşmelerle uygulayıcıların görüşüne sunuldu. Protokolün imzalanmasıyla birlikte, Haziran 2003'te resmi açılış gerçekleştirildikten hemen sonra, kız çocukların okullulaşmasına yönelik çalışmalar başladı. Eşzamanlı olarak strateji ve kurumsal yapı da test edilmeye başlandı, gerekli değişiklikler yapıldı.

Tüm bu gelişmeler, Tasarım ve Hazırlık Dönemi başlığı altında, bu bölümde değerlendiriliyor. 2002-2003 yıllarında ortaya çıkan gelişmeler, eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin merkezi düzeyde nasıl öncelikli hale geldiğine ve çözüm yönünde atılacak adımların nasıl tasarlandığına ilişkin ipuçları sunuyor.

Çözüm İradesinin Ortaya Çıkışı

Önceki bölümde özetlenen gelişmeler, uluslararası toplumda eğitime erişim önündeki engellerin kaldırılması konusunda istekliliği büyük ölçüde artırmıştı. Eğitime erişime ve eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasına ilişkin hedefler Binyıl Kalkınma Hedefleri arasında girmiş ve bunlarla ilgili açık göstergeler belirlenmişti. Bu göstergelerin UNESCO'nun düzenli olarak hazırladığı *Küresel Eğitim İzleme Raporları* gibi yayınlar tarafından izlenecek olması, devletlerin yükümlülüklerinin sürekli gündemde kalmasını sağlayacaktı. Kamu kuruluşları içinde de bu yükümlülüklerin ne derece yerine getirilebildiğinin daha iyi izlenmesi ve daha etkili önlemler alınması yönündeki isteklilik artıyordu. Ayrıca Türkiye'de zorunlu eğitim süresinin uzatılması,³ toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorununu daha görünür kılmıştı: Birçok yerde kız çocuklar, dördüncü ya da beşinci sınıftan sonra sürekli devamsızlık yapıyor ve zorunlu ilköğretimi tamamlamıyordu.

3- 1997'de gerçekleştirilen değişiklikle, Türkiye'de zorunlu eğitimin süresi beş yıldan sekiz yıla çıkarılmıştır.

Eğitim, Türkiye'nin de parçası olduğu uluslararası toplumun en önemli gündem maddelerinden biriyken, çok önemli bir gelişme daha yaşandı. Aralık 2002'de UNICEF Genel Direktörü Carol Bellamy, "2005'e Kadar 25 Ülke" girişiminin başladığını duyurdu. Herkes İçin Eğitim ve Binyıl Kalkınma Hedefleri, eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin 2015 yılında yakalanmasını hedeflemekteydi ancak UNICEF, 25 ülkede çok daha hızlı gelişme kaydetmek üzere çalışmalar yapılması gerektiğini belirtiyordu. Türkiye, ilköğretimde cinsiyetler arası fark yüksek olduğu için bu 25 ülke arasında yer aldı. Aslında Türkiye hem sosyoekonomik gelişmişlik hem de kız çocukların okullulaşması bakımından diğer ülkelerden çok daha iyi göstergelere sahipti. Ancak sorunun çözümünde başarı sağlama potansiyelinin yüksek olması sebebiyle listeye dahil edilmişti. Sosyoekonomik gelişmişlik bakımından çok daha geride sayılabilecek ülkelerle aynı listede bulunmak, özellikle Hükümet nezdinde soruna öncelik verilmesini sağladı ve çözüm yönünde ivedilikle çaba gösterilmesi yönünde irade oluşturdu.

Sorunun boyutlarının ortaya konması ve yapılabileceklerin belirlenmesi için UNICEF Türkiye Temsilciliği tarafından tarama çalışması başlatıldı. Bu sırada UNICEF Bölge Ofisi, bu çalışmayı kolaylaştırabilecek bir çerçeveyi ülke ofislerine sunmuştu. Türkiye

Ofisi, bu çerçeveyi kullanarak eğitim sistemindeki eşitsizliklerin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesine karar verdi.

Dr. Nur Otaran koordinatörlüğünde hazırlanan **Eğitimin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi** başlıklı rapor, eğitim sistemini yalnızca öğrenci sayıları üzerinden değil tüm bileşenleriyle, bütüncül bir biçimde değerlendiriyor ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin farklı boyutlarını ortaya koyuyordu. Öğretim programları, ders kitapları, eğitim sisteminde çalışan kişiler ve eğitim süreçleriyle ilgili veri ve değerlendirmelerle birlikte raporda yer alıyordu. **2003 başında internet aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılan rapora ve bu dönemde yapılan diğer çalışmalara göre, 800 bini aşkın çocuğun ilköğretim çağında olmasına rağmen okula gitmediği**

tespit edilmişti. Ayrıca eğitim sisteminin yönetim kademelerinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanamadığına da dikkat çekiliyordu: Okul müdürlerinin yalnızca % 3'ü kadındı. Raporda, öğretmenlerin öğrenme ortamları içindeki cinsiyet ayrımcılıklarını sorgulamadan kabul ettiklerine dair değerlendirmeler de yer alıyordu.

Eğitimin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi raporu, kız çocukların okula kaydı ve devamı önündeki engeller olarak "annelerin okur-yazarlık oranının babalardan düşük olması, kız çocukların nüfusa kaydının olmaması, okul öncesi eğitimin yaygın olmaması, okulun kız çocukları için yeterince ilgi çekici olmaması, ergenlik gerekçesiyle okuldan alınma, erken yaşta evlilik, kız çocukların eğitimi sonucu elde edecekleri istihdam beklentisinin olmaması ya da düşük olması ve kız çocukların eğitiminin önemsenmemesi"ni gösteriyordu. Sorunlar oldukça çetrefildi, dolayısıyla çözümlerin de çeşitli ve güçlü olması gerekecekti.

Hazırlanan rapor ve sorunun boyutları, bir şeyler yapılması konusundaki istekliliği güçlendirdi. Mart 2003'te göreve yeni başlayan (ve görevini yedi yıl boyunca sürdüreceği olan) dönemin Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik ile UNICEF yetkilileri arasında ilk görüşme yapıldı. Görüşmede Hüseyin Çelik'e *Eğitimin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi* başlıklı raporun bulguları sunuldu.

FATMA ÖZDEMİR ULUÇ

UNICEF EĞİTİM PROGRAMI

SORUMLUSU

“Eğitimin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi raporunu inceledikten sonra, güzel bir sunu haline getirttik ve verilerin onaylanması için Devlet İstatistik Enstitüsü

ve MEB'e gönderdik.

Onaylar gelince raporu internet sitemize koyduk. Sonra Temsilcimiz Edmond

McLoughney ile birlikte Bakan Hüseyin Çelik'e gittik. Başlangıçta bu kampanyanın en önemli özelliklerinden biri, doğru zaman, doğru yer, doğru insan oldu. Hüseyin Çelik, o zaman Bakan olmasaydı, kampanya bu şekilde gerçekleşemezdi.”

Hüseyin Çelik, Milli Eğitim Bakanı olmasının yanı sıra Van ilinin, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yoğun yaşandığı bir ilin milletvekiliydi. Sorunun boyutlarını, kişisel geçmişindeki yansımaları da, yakından biliyordu: Kendi kız kardeşleri de okuyamamıştı. Görüşmede Çelik, konuyu kişisel olarak sahipleneceğini ve Bakanlık döneminin önemli önceliklerinden biri haline getireceğini bildirdi. MEB Müsteşar Yardımcısı Salih Çelik, görüşme sırasında, bu konu hakkında yapılacak çalışmalarda Bakanlık temsilcisi olarak atandı.

Milli Eğitim Bakanı'nın çözüm arayışlarını sahiplenmesiyle birlikte, çok yönlü ve çok paydaşlı bir kampanyanın hazırlıkları

hızlandı. Sorun tanındığına göre sıra, bu sorunun hangi stratejiyle çözülebileceğini belirlemeye gelmişti. Kampanyanın stratejisi ve kurumsal yapısı Nisan-Haziran 2003 tarihlerinde UNICEF ve MEB işbirliğiyle tasarlandı. Haziran 2003'te “Haydi Kızlar Okula!” kampanyasını resmi olarak başlatan “Kız Çocuklarının Okullulaşmasına Destek Kampanyası İşbirliği Protokolü”, MEB ve UNICEF Türkiye Temsilciliği arasında Ankara'da imzalandı. İmza töreninde diğer kamu kuruluşları ve sivil toplumdan temsilciler de hazır bulundu. Kampanya kapsamında olası işbirlikleri, imza töreninin hemen ardından paydaşlarla birlikte ele alındı.

Kampanya Stratejisinin Oluşturulması

Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'le Mart 2003'te gerçekleştirilen görüşmenin ardından kampanyanın tasarlanması aşamasına geçilmişti. Bu süreçte UNICEF ve MEB ekiplerini besleyen önemli deneyimlerden biri, 1999-2002 yılları arasında iki kurumun işbirliğiyle sürdürülen "Kızlar İçin Açık İlköğretim Öğrenme Merkezleri Projesi" oldu.

Zorunlu ilköğretimin 1997'de sekiz yıla çıkarılması ile birlikte, 15 yaş ve üstü çocukların zorunlu eğitim eksikliklerinin tamamlanması için açık ilköğretim uygulamaları başlamıştı. UNICEF ve MEB bir araya gelerek, açık ilköğretim uygulamasını desteklemek üzere öğrenme merkezleri oluşturulmasını kararlaştırmıştı. Proje kapsamında 2003'e kadar beş ilde sekiz "Açık İlköğretim Öğrenme Merkezi" ve 10 destek birimi

kuruldu. Bu merkez ve birimlerin amacı, uzaktan öğrenme deneyimini yüzyüze öğrenme ile desteklemek, kız çocukların (zorunlu eğitim çağını geçmiş olsalar bile) ilköğretim diploması edinmelerini kolaylaştırmaktı. Merkezler, bilgisayarlar ve diğer eğitim teknolojileri ile donatıldı. 2003'e kadar 1.000 kadar kız çocuk, öğrenme merkezlerinden öğrenme desteği aldı.

2003 yılında gerçekleştirilen değerlendirme, projenin, uzaktan ve yüzyüze eğitim metotlarını bir araya getirerek yenilikçi bir yöntem uygulamış olsa da yeterli sayıda kız çocuğa erişemediğini gösteriyordu. Kız çocukların ilköğretimden mezun olmasının sağlanabilmesi için en erken yaşta örgün eğitime kaydedilmeleri ve devamsızlık yapmalarının önlenmesi gerekiyordu. Aksi halde kalıcı çözüm üretilemeyeceği, bu projenin değerlendirilmesinden alınan en güçlü mesajlardan biri oldu.

Diğer tarafta, *Eğitimin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi* raporu, kız çocukların okullu olması önünde birden fazla engel olduğunu ve sorunların farklı illerde değişkenlik gösterebileceğini tespit ediyordu. Bu durumda, her il için ayrı bir durum analizi yapılması ve çözüm yollarının da yerel düzeyde belirlenmesi gerekiyordu. Öte yandan, kız çocukların okullu olmasının önüne geçen etmenler, yereldeki eğitim bürokrasisinin tek başına çözebileceği sorunlar değildi. Dolayısıyla,

› Ray Mullan tarafından tasarlanan kampanya logosu

yerel düzeyde diğer kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleriyle de işbirliği yapılması gerekiyordu. Sorun, yerel düzeyde tüm paydaşları ilgilendiren bir sorun olarak algılanmalı ve ortak çözümler üretilerek uygulanmalıydı.

Tasarım ve hazırlık döneminde, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının stratejisi, bu iki ilkeye dayandırıldı: (1) Yerelde durum analizi yapılması sağlanacak, (2) bu durum analizine göre çok paydaşlı çözüm önerileri geliştirilecek ve uygulanacaktı. Diğer bir deyişle, sorun da çözüm de yerel düzeyde ve katılımcı olarak tespit edilecekti.

Bu stratejinin uygulanabilmesi için yerel düzeydeki paydaşların kız çocukların okullulaşması konusunda yapılacak çalışmalara istekli olup olmadıklarının saptanması ve öngörülen stratejinin test edilmesi gerekiyordu. Bu amaçla –paydaşların tutumunu görmek, durum analizi gerçekleştirme ve çözüm önerileri oluşturma süreçlerini test etmek üzere- bir ilde bir dizi görüşme ve odak grup toplantısı yapılmasına karar verildi. Görüşme ve toplantılar, Nisan 2003'te Kars'ta gerçekleştirildi.

7-13 Nisan 2003'te Kars'ta, kamu kurumları yöneticileri ve sivil toplum örgütlerinden temsilcilerle yapılan

görüşmelerde, yerel düzeydeki paydaşların, kız çocukların okullulaşması yönünde istekli olduğu ve merkezden başlatılacak bir kampanyayı olumlu karşılayacakları sonucuna varıldı. Ayrıca okul ve derslik eksikliğinin, okullulaşmanın önündeki önemli engellerden biri olmayı sürdürdüğü görüldü. Bazı ilçeler, kampanya sonucunda oluşabilecek öğrenci artışına hazır değildi. Ancak tasarlanmakta olan "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasında, altyapı eksikliklerini tamamlamaya yönelik bir bileşen öngörülüyordu. Kampanyanın okul ve derslik eksikliğini görünür kılmasının, çözüm yönünde atılacak adımları kolaylaştırabileceği anlayışı benimsendi.

Kars'ta gerçekleştirilen görüşmeler, yereldeki paydaşların kız çocukların okullulaştırılmasına olumlu yaklaşımlar da çözüm önerisi olarak zorunlu örgün eğitim dışındaki seçenekleri gündeme getirdiğini gösteriyordu. Yereldeki paydaşlar "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasını çiraklık eğitimi ya da halk eğitim merkezlerinde sağlanan, yetişkinlere yönelik okuryazarlık eğitimlerinin benzeri bir faaliyet olarak ele alıyorlardı. Bir başka deyişle, zorunlu eğitimin herkes için temel bir hak olduğu ve yaygın eğitimin bunun yerini tutamayacağı, henüz yerel düzeyde tam anlamıyla benimsenmemişti. Yerel düzeydeki paydaşların eğitiminde bu noktanın vurgulanması gerektiği, Kars görüşmelerinden elde edilen bir diğer ders oldu.

"2005'e Kadar 25 Ülke" Girişimi dahilindeki ülkeler

UNICEF
Direktörü
Carol Bellamy
tarafından
duyurulan
girişime dahil
edilen ülkeler,

aşağıdaki özelliklerden en az birine
sahipti:

- Kız çocukların kayıt oranlarının düşük olması,
 - İlköğretimde toplumsal cinsiyet farkının % 10'un üzerinde olması,
 - Ülkede 1 milyonun üzerinde kız çocuğun ilköğretim dışında olması,
 - Ülkenin Dünya Bankası tarafından başlatılan "Hızlı İlerleme Girişimi" kapsamında olması,
 - Ülkenin HIV/AIDS gibi, kız çocukların eğitim fırsatını etkileyen ve hızla müdahale edilmesi gereken bir dizi krizle karşı karşıya olması.
- Türkiye dışında girişime dahil edilen ülkeler: Afganistan, Bangladeş, Benin, Bhutan, Burkina Faso, Çad, Cibuti, Eritre, Etiyopya, Hindistan, Demokratik Kongo, Maliavi, Mali, Nepal, Nijerya, Orta Afrika, Pakistan, Papua Yeni Gine, Sudan, Tanzanya, Yemen, Zambiya.

Kampanyanın Başlaması ve İlk Çalışmalar

Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'le Mart 2003'te yapılan görüşmenin ardından, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının hazırlıkları hızlanmış, kampanyanın stratejisi ve kurumsal tasarımı tamamlanmıştı. MEB ile UNICEF arasında Haziran 2003'te imzalanan protokol, kampanyanın hemen başlamasını sağlayacak şekilde hedef, strateji, uygulama yönergesi ve organizasyon şemasını da içeriyordu. Kampanyaya 2003 yılında, 6-14 yaş grubunda okuryazarlık oranının en düşük olduğu 10 ilde başlanması kararlaştırıldı. Okullulaşma verileri o yıllarda güvenilir olmadığından, hanehalkı anketleriyle toplanan okuryazarlık verileri ölçüt olarak

belirlenmişti. Bu verilere göre okuryazarlık oranı en düşük olan 10 il, Ağrı, Batman, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Muş, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak ve Van'dı.

Kampanyanın resmi açılışı, 17 Haziran 2003'te, bu iller arasında en düşük okuryazarlık oranına sahip olan Van'da, Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik ve UNICEF Direktörü Carol Bellamy'nin katılımıyla gerçekleştirildi.

Diğer illerde de kampanya, UNICEF ve MEB'den üst düzey yetkililerin katılımıyla, eşzamanlı olarak başlatıldı. Eşzamanlı ve üst düzey katılımlı açılışlar, kampanyaya ne kadar önem verildiğinin göstergesiydi.

Resmi açılışların ardından çalışmalar hızlandı. Haziran ayında il danışmanları, illere ilk ziyaretlerini

HAYDİ KIZLAR OKULAY!
HER ÇOCUĞA EĞİTİM
KIZ ÇOCUKLARININ OKULLAŞMASINA DESTEK KAMPANYASI
unicef

Haydi kızlar okula!
Kız Çocuklarının Okullaşmasına Destek Kampanyası

Milli Eğitim Bakanlığı
(0)312 413 16 14
UNICEF
(0)312 454 10 00

Okullaşmanın önündeki engelleri gözden geçirerek bütün kız çocuklarının
• okula kaydolması,
• okula devam etmesi ve
• başarıyla bitirmesi için herkesin katkıda bulunmasını sağlamaktır.
Kampanya Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF işbirliği ile 17 Haziran 2003'te başlatılmıştır.
Kampanya çerçevesinde 2003'te 10, 2004'te 20 ve 2005'te 20 ilimizde etkinlikler sürdürülecektir.
Kızların okula gidememesi sorunu yalnızca ülkemizin sorunu değildir, diğer gelişmekte olan ülkelerin de sorunudur. Dünyada okuyamaz olmayan 875 milyon yetişkin ve okula gidemeyen 110 milyon çocuk var. Bunların üçte ikisi kadın ve kızlardır.
Ülkemizde okur yazar olmayan 7,000,000 yetişkinin dörtte üçü kadınlardır.
Bu sorunun üstesinden gelmek için, Birleşmiş Milletler 2000'e kadar okullaşmayı %100'e çıkarmak istediğiyle, Türkiye'nin de katılımıyla 'Herkes İçin Eğitim' kararı almıştır.
Ancak 2000'e kadar okullaşmayan kızlarımızın sayısı azalmış ama sorun çözülmüştür. Bunun üzerine, 2005 yılına kadar 25 ülke öncelikli listeye alınmıştır. Türkiye'de bu ülkelerden biri olarak seçilmiştir.
Kampanya kapsamında etkinliklerin sürdürüleceği iller şunlardır: 2003'te Ağrı, Batman, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Muş, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak ve Van. En son kız çocuğumuz yasalarıyla belirlenen yaşta ve sürede kaliteli bir eğitim almadan her birimizin sorumlulukları ve yapabileceği katkıları bitmemiş olacaktır.
Temel eğitimde %100 okullaşmayı en kısa sürede gerçekleştirmek üzere ...
Sizin de yapacağımız pek çok şey var!

gerçekleştirdi ve görüşmelere başladı. Durum analizleri için gerekli veri ve bilgiler toplandı. İkinci ziyaretler, Ağustos-Eylül 2003 aylarındaydı. Bu ziyaretlere MEB ve UNICEF temsilcileri de katılarak başta kamu yetkilileri olmak üzere paydaşları ziyaret ettiler; "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının amaçlarını anlattılar. Durum analizlerinin oluşturulmasından sonra illerde gerçekleştirilecek okula

kazandırma çalışmalarının niteliği hakkında görüşmeler yaptılar.

Kampanyaya ilişkin ilk iletişim materyalleri, kampanya başlamadan hazırlanmıştı. *Kız Çocuklarının Okullulaşması İçin Yapabileceklerimiz Var!* başlıklı rapor, yetişkin kadınlardaki okuryazarlık sorununu özetliyor, bu sorunun en etkili çözümünün kızların okullulaşması olduğunu gözler önüne seriyordu. Rapor, kız çocukların okullulaşmasına

ilişkin argümanları da bir araya getirerek, özellikle yerel düzeyde kampanyanın gerçekleştirilmesinde yararlı oldu. 2003 yılının yaz aylarında ayrıca kampanya ile ilgili afiş, broşür ve rozetler illere dağıtıldı. Bu iletişim materyallerinin üretilmesi ve dağıtımı İbrahim Ethem Ulagay İlaç Sanayii'nin aynı desteğiyle mümkün oldu. Kampanyanın hazırlık dönemindeki mali destekler, Coca-Cola Türkiye ve UNICEF Türkiye Milli Komitesi Onursal Başkanı Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın destekleriyle sürdü. Ulusal düzeyde bu desteklere ek olarak, yerel düzeyde de birçok işadama ve esnaf, tespit ve ikna çalışmalarında kullanılmak üzere maddi katkı sağlıyordu.

Ekim ayı geldiğinde, il danışmanları 10 ile ilişkin ilk durum raporlarını kaleme almışlardı. İl danışmanlarının ve Merkez Yürütme Kurulu'nun katıldığı toplantıda, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının uygulamadaki ilk ayları değerlendirme masasına yatırıldı.

Kampanya, il danışmanlarının çabalarıyla durum analizi oluşturulmasının yerel düzeyde sorunu görünür kılacağı ve tüm paydaşları ortak bir çaba gösterme konusunda teşvik edeceği stratejisine dayanıyordu. Ancak sahadan gelen ilk tepkiler, bunun beklenenden çok daha çetrefil bir süreç olacağını ortaya koydu. Öncelikle, illerde bulunan veriler sağlıklı değildi. Nüfus ve kayıt verileri çoğu zaman güncel durumu yansıtmadığından, il ile ilgili ne bütüncül bir resim ortaya konabiliyor ne de okula gitmeyen çocukların birebir tespiti yapılabiliyordu. Veri sorunu, güvenilir ve çarpıcı durum analizleri ortaya konmasının önünde engeldi.

Ayrıca yerel düzeyde, kız çocukların okullu olması yönünde bir isteklilik olsa da kampanya henüz tatmin edici düzeyde sahiplenilmemişti. Ellerinde veri bulunmadığı için okul, ilçe ve il yöneticileri bölgelerinde kayıtsız ya da devamsız durumda kaç kız çocuğun bulunduğunu bilmiyorlar, okullarda kız çocuklarıyla erkek çocuklar arasındaki farklılıkları bir eşitsizlik sorunu ve hak ihlali olarak algılamıyorlardı. İllerdeki sivil toplum kuruluşları da hem nitelik hem de nicelik olarak güçlü değildi.

İllerde kısa süreler geçirecek durum analizleri ile çözüm önerilerinin hazırlanmasına katkıda bulunması planlanan il danışmanları, kampanyada öngörülen "kolaylaştırıcılık" rolünün aksine, yerel düzeydeki paydaşlar tarafından çoğu zaman "denetleyici"

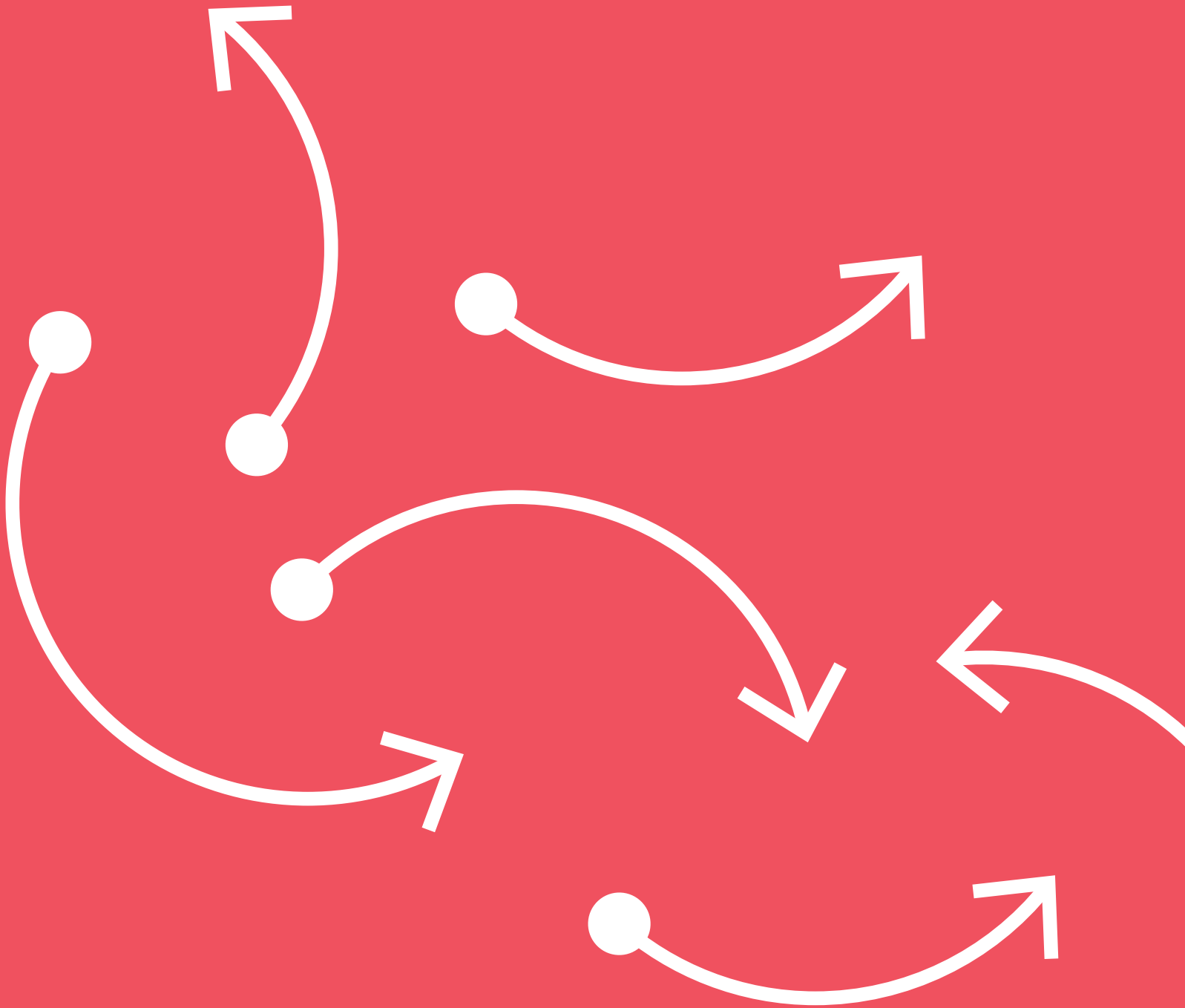
olarak algılanıyorlardı. Bu durum da kampanyaya karşı bir "direnç" oluşmasına neden oluyordu. Oysa il danışmanlarının illerdeki süreçleri hızlandıracak, teşvik edici bir rol oynamaları öngörülmüştü.

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının ilk yazı sonucunda elde edilen bu çıkarımlar, kurumsal tasarımda değişiklik yapılmasının gerekliliğini gösterdi. Gönüllülük ve kısa süreli desteğin öne çıktığı "il danışmanlığı" uygulamasından 2003 sonunda vazgeçildi. Bunun yerine, illerde sürekli bulunan, eğitim camiasının hem sorumluluk duyacağı hem de direnç göstermeyeceği kişilerden, çoğunlukla diğer kamu kuruluşlarından ve sivil toplum örgütlerinden danışmanlar seçildi. Daha büyük iller için birden fazla danışman belirlendi. Böylelikle kampanyadaki "yerellik" vurgusu daha da güçlenmiş oldu.

Kampanya hızla ilerliyor, okula gitmeyen (kayıtsız ya da devamsız durumdaki) kız çocukların saptanması ve okula (genellikle ailelerinin ikna edilmesi yoluyla) kazandırılması yolundaki çalışmaların da hızlanması gerekiyordu. Bu durum hem merkez teşkilatla yerel düzey arasındaki iletişimin sıklaşıp yoğunlaşmasını hem de yerel düzeydeki paydaşların, veri eksiklikleriyle boğuşmaları da, sahada çok yoğun çalışmalar yürütmesini gerektirecekti. "Haydi Kızlar Okula!" sözünü en güçlü biçimde söyleyebilmek için toplumsal seferberlik dinamizmine ulaşmak gerekiyordu. Kampanyada tespit ve okula kazandırma çalışmalarının tavan yaptığı bu dönem, bir sonraki bölümde anlatılacak.

GELİŞME VE TOPLUMSAL SEFERBERLİK DÖNEMİ

2004-2006

GELİŞME VE TOPLUMSAL SEFERBERLİK DÖNEMİ (2004-2006)

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyası çerçevesinde Van'da gerçekleştirilen çalışmalardan bir kesiti, bir kadın öğretmen anlatıyor:

"İkna ziyaretlerimiz sırasında bir köydeyiz. Muhtar bizi çok sıcak karşıladı. Okula gitmeyen kızların evlerini gösterdi, velilerle tanıştırdı. Bir kadın, köy çeşmesinin yakınlarından geçerken bir öğretmen arkadaşımızın eline bir not tutuşturdu gitti. Notta 'Babam beni ahıra kapattı, ben okumak istiyorum,' yazıyor. Meğer bize çocukların evlerini gösteren muhtar kendi kızını görmeyelim diye ahıra kapatmış. Gizlice kızla iletişim kurduk, sonra ahırdan çıkardık, okula kaydettirdik. Muhtar ve diğer köylüler şikayet edemediler, kabullendiler."

Bu öğretmenin anlattıkları, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası sırasında yerel teşkilatta çalışan öğretmenlerin çok büyük bir azim ve adanmışlıkla görev yaptıklarını gösteriyor. Bu örnekler çoğaltılabilir, ki bu bölümde ailelerle ve çocuklarla gerçekleştirilen çalışmalardan birçok örnek sunulacak. Ancak asıl önemlisi, kamu çalışanlarında, sivil toplum kuruluşlarında ve toplumun diğer kesimlerinde bu enerji ve adanmışlığın nasıl harekete geçirildiği üzerinde durulacak. Eğitim alanında Türkiye'nin önde gelen sivil toplum kuruluşlarından biri olan Anne Çocuk Eğitim Vakfı'ndan (AÇEV) bir temsilci, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının farkını şu şekilde ortaya koyuyor:

"O dönemde AÇEV olarak çalışma yaptığımız illerde milli eğitim müdürlüklerinin 'Haydi Kızlar Okula!' kampanyasını nasıl sahiplendiklerini, nasıl ekipler oluşturduklarını,

yukarıdan aşağıya doğru nasıl bir heyecan ve motivasyon yaratıldığını gördük. Bu tür kampanyalar maalesef biraz ruhsuz olabiliyor. Ama bu kampanyanın en yoğun olduğu dönemde, ben güçlü bir heyecan gördüm. Eğitimlerde kamu kesiminin motivasyonunu ve illerine döndüklerinde canla başla çalıştıklarını gördüm."

Bu bölümde, kampanyanın "en yoğun olduğu dönemde" bu heyecanın nasıl oluştuğu ve nasıl sonuçlar elde edildiği anlatılacak. Kampanyanın yeni döneminde stratejisini sürekli yeni durumlara nasıl uyarladığı ve kampanyanın geleceğinin nasıl tasarlandığı üzerinde durulacak. Merkezi çalışmaların yanı sıra yerel düzeyde gerçekleştirilen tespit ve okula kazandırma çalışmaları ile bunların sonuçları da bu bölümde ele alınacak.

2004-2006 yılları, kampanyanın sürekli genişlediği yıllar oldu. İlk 10 ilin seçiminde kullanılan kriter, "6-14 yaşlarındaki okuryazar oranının düşüklüğü" idi. Bu kriter genişlemede de kullanıldı ve 6-14 yaşlarındaki okuryazar oranının düşük olduğu iller yıl yıl eklenerek kampanya tüm Türkiye'ye yayıldı. 2004'te 33, 2005'te 53 ve 2006'da 81 il, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasına dahil edilmişti. Sadece İstanbul, Ankara ve İzmir'in 2004 yılında kampanyaya dahil edilmesinde, bahsi geçen ölçüt dikkate alınmadı: Bu illerde okuryazar oranı yüksek olsa da illerin büyüklükleri, müdahale edilmesi ve okula kazandırılması gereken sayıca fazla çocuğun illerde bulunduğu anlamına geliyordu. Bu nedenle bu iller, 2004'teki ilk genişleme dalgasında kampanyaya dahil edildi.

Kampanyanın Sürekli Yenilenen Stratejisi

Durum analizi ve illerde farkındalık oluşturulmasına dayalı ilk kampanya stratejisi ile bu stratejiden yola çıkılarak oluşturulmuş "merkezden atanan il danışmanları" odaklı kurumsal tasarımın beklenen sonuçları vermeye uygun olmadığı, tasarım ve hazırlık döneminin sonunda teşhis edilmişti.

Bu teşhis üzerine kurumsal tasarımda değişiklik yapılmış, il danışmanları illerde sürekli bulunan, çoğunlukla da diğer kamu kuruluşlarında ya da sivil toplumlarında görev yapan kişiler arasından seçilmişti.

Böylelikle il koordinatörleri ve yürütme kurullarıyla sürekli ve yoğun bir tempoda çalışılabileceği, ayrıca, eğitim bürokrasisi dışındaki kurumların da kampanyaya aktif katılımının sağlanabileceği öngörülmüştü.

Ancak bu yeni durumda da illerle merkez arasında iletişimi kolaylaştıracak ve illerdeki çalışmalara destek olacak kişilere duyulan ihtiyaç ortadan kalkmadı. Bu ihtiyaçların giderilebilmesi için 2004 başında "**saha sorumluları**" atanması yoluna gidildi.

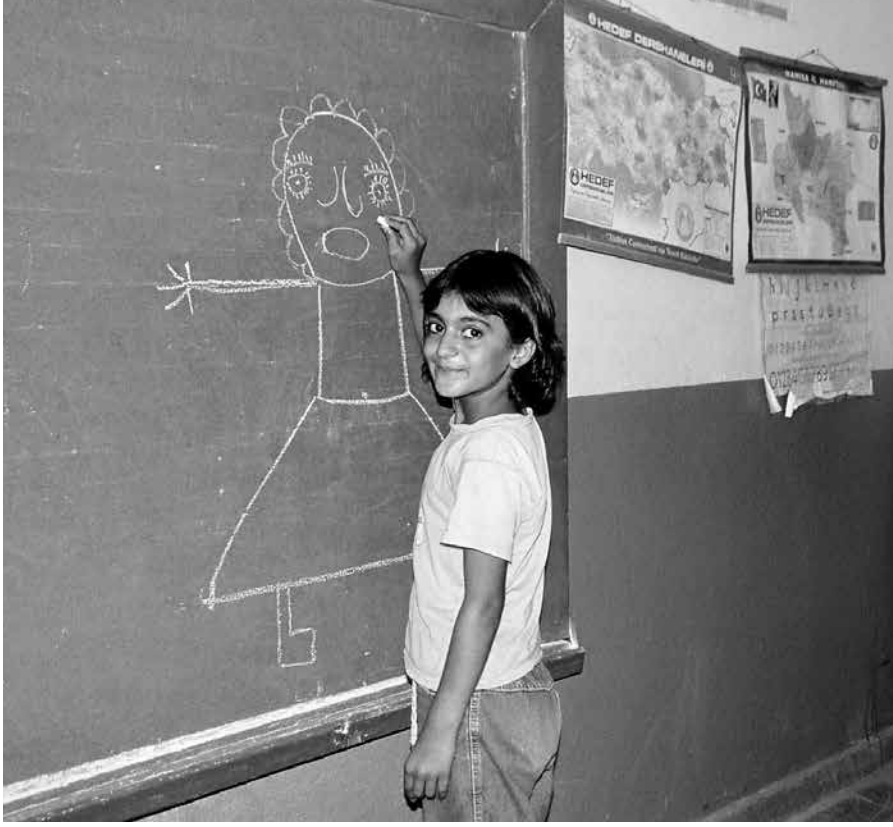
UNICEF tarafından kampanyaya özel olarak atanan saha sorumlularının görevleri, "kampanya süreçlerini izlemek, yerel kapasiteyi geliştirmek üzere il danışmanlarına destek vermek, eğitim ihtiyaçlarını saptamak ve iller arasında deneyim paylaşımını kolaylaştırmak" olarak belirlendi. 2004 başında göreve başlayan üç saha sorumlusu, gittikleri illerde mülki amirlerle görüşüyor ve bu kişileri kampanyanın gerekliliği ve yapılabilecekler konusunda bilgilendiriyordu. Ayrıca illerdeki hareketlilik ve oluşan kapasite hakkında değerlendirmelerde de bulunuyorlardı.

"Haydi Kızlar Okula!" gibi bir kampanyanın başarısı için yereldeki kamu kuruluşları ile sivil toplumun harekete geçmesi, bunun için de il ve ilçe düzeyindeki yöneticilerin harekete geçirici şekilde yönetim performansı sergilemeleri çok önemliydi. Saha sorumlularının çabaları bu açıdan oldukça etkili oldu. Bir saha sorumlusu, doğu illerinden birinin vali yardımcısıyla aralarındaki diyalogu şöyle anlatıyor:

"Valimizin yanına çıktık, ne yaptığımızı anlattık. Dedi ki, 'Bir yönerge geldi ama baktım sadece.' 'Nasıl yani?' dedim. 'Bize her gün geliyor bunlardan,' dedi, 'Önemli bir şey miydi?' Kampanyayı bütün detaylarıyla anlattık, böylece valimiz tüm imkanları harekete geçirdi. Bu ilimiz daha sonra örnek bir il oldu, daha sonraki toplantılarda örnek bir il olarak anlatıldı."

Ancak 2005 yılında sona eren bu uygulama da, merkezden atanan il danışmanları gibi, bazı durumlarda "denetim" biçiminde algılandı veya kampanyanın yalnızca UNICEF tarafından gerçekleştirildiği yönünde bir algıya yol açtı. Türkiye eğitim sisteminin o güne kadarki hiyerarşik ve merkeziyetçi yönetim yapısı, bu tür sonuçların ortaya çıkmasına yol açabiliyordu. Kampanya açısından değerlendirildiğinde, il ve ilçe yönetimlerinin yalnızca durum analizleri ya da çözüm önerileri geliştirilmesi için desteklenmesinin yeterli olmadığı anlaşıldı. Bu çözüm önerilerinin sahada nasıl uygulanacağı ve gerçekleştirilecek ikna ve okula kazandırma çalışmaları için de yerel teşkilatın desteklenmesi gerekiyordu. Merkez ve yerel teşkilat

arasındaki dolaysız iletişimin eğitimler, ziyaretler ve izleme-değerlendirme toplantıları ile sıklaştırılması ve yoğunlaştırılması gerekecekti.

Kız çocukların tespiti ve okula kazandırılması için yerel kapasitenin güçlendirilmesi yönündeki çabaları desteklemek amacı çerçevesinde, 2004 yılında önemli bir eğitim paketi hazırlandı.

2003 yılında gerçekleşen tespit ve ikna çalışmalarında, öğretmen ve gönüllülerin aile ve çocukların durumuna uygun argüman üretmekte zorlandıkları ve iletişim becerilerinin kuvvetlendirilebileceği görülmüştü. Kampanya için 2003

yılında hazırlanan afiş, broşür, rozet gibi materyalleri inceleyen ve Feride Güven tarafından gerçekleştirilen değerlendirme çalışması da materyallerin yeterince etkili olmadığını, yüz yüze görüşmelerin daha etkili olduğunu ve kampanyanın bu bileşenin güçlendirilmesi gerektiğini gösteriyordu. Dolayısıyla eğitim paketi, bu amaca yönelik olarak, sahada çocuklarla ve aileleriyle doğrudan temas eden öğretmen ve gönüllülerin kullanımı için hazırlandı. Ayrıca bu kişileri sahaya çıkmadan önce eğiten ve genellikle rehber öğretmenlerden oluşan eğitimciler de unutulmadı.

KAMPANYA VE MATERYALLERİ DEĞERLENDİRME ARAŞTIRMASI

FERİDE GÜVEN, 2004

Bu çalışmada, il yürütme kurullarının notları ve il durum raporları araştırmacı tarafından analiz edildi. Araştırmacı ayrıca, anket ve derinlemesine görüşmeler gerçekleştirdi. Öne çıkan bulgular:

- Kampanya logosu ve sloganı halk tarafından beğenildi, özellikle kız çocuklar tarafından benimsendi.

- "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının hak temelli yaklaşımı, henüz bazı yöneticiler tarafından bile yeterince kabul görmedi. Tutum ve davranışların değişimi için daha yoğun çabalar gerekli.

- Şu ana kadar kullanılan materyaller, kampanyanın tanıtımı konusunda yeterince etkili olmadı. Yüz yüze temaslar, materyallerden çok daha etkiliydi.

- Kampanyanın geleceğinde televizyon daha etkili biçimde kullanılmalı. |

“

**HKO! KAMPANYASINDA
ÇALIŞAN BİR İL
DANIŞMANI:**

“Kampanyanın ilk iletişim malzemeleri, posterler, afişler ve küçük çantalarla sınırlıydı. Birkaç okulda bunlar dağıtıldı, biz de illere gittiğimizde bayrakların okullara asılmasına çalıştık. Ama okullar bize şunu söylüyordu: ‘Biz Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da proje çöplüğü olmamız. Herkes geliyor poster asıyor, sonra yapılan bir şey yok. Siz ne yapacaksınız?’”

› Yeni dönemin Nisan 2004’te Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve eşi Emine Erdoğan’ın katılımıyla gerçekleştirilen resmi açılışı

Prof. Dr. Ayşe Yalın, MEB Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve UNICEF tarafından hazırlanan eğitim paketinde *Öğretmen El Kitabı*, *Gönüllüler İçin Rehber Kitapçık* ve *Eğitici El Kitabı* bulunuyordu. Bu kitaplar,

- okula gitmeyen kız çocukların belirlenmesi ve okula kazandırılması için izlenebilecek yollar,
- ev ziyaretlerinin adımlarını (bilgi toplama, ev halkı ile gerçekçi ve sıcak ilişkiler kurma, vb.),
- kız çocukların okula gönderilmeme nedenlerini ve bunlara karşı önerilebilecek gerçekçi çözüm ve savları,

- okula kazandırma sonrasında çocukların okula devamlarının sağlanması için öğrenme ortamlarının zenginleştirilmesi ve öğrencilere kişilik ve sosyal beceri kazandırılmasına yönelik önerileri içeriyordu.

Ayrıca *Eğitici El Kitabı*, öğretmenlerin olumlu tutum geliştirmesini sağlayacak eğitimleri gerçekleştirecek kişiler için ayrıntılı bir kılavuz niteliğindedir. Etkili iletişim, ikna süreçleri ve aile ziyaretlerinde dikkate alınması gereken noktalar ile eylem planı geliştirme, bu kılavuzda yer alan önemli maddelerdir.

“Haydi Kızlar Okula!” kampanyasında yeni bir dönem başlamıştı. Artık merkez ile yerel teşkilat arasında

dolaysız iletişimin kuvvetlenmesi ve yerel düzeydeki paydaşların çözüm için öngörülen yöntemlerin uygulanması aşamasında da desteklenmesi, kampanya stratejisinin bir parçası olacaktı. Bu yeni dönemin resmi açılışı, Nisan 2004'te gerçekleştirildi. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, eşi Emine Erdoğan, Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik ve UNICEF Türkiye Temsilcisi Edmond McLoughney'in katılımıyla gerçekleşen resmi törenle, yeni dönem kamuoyuna duyuruldu. Bu toplantıda Bakan Çelik, 2003 yılında elde edilen sonuçlar ve hedeflenen okullulaşma oranlarıyla ilgili bilgi verdi.

Merkezi ve Yerel Teşkilat Arasında Sürekli İletişim ve Kapasite Gelişimi

Kampanyanın bu dönemde güçlenen stratejisiyle paralel olarak, merkezi ve yerel teşkilat ile yerel düzeydeki diğer paydaşları bir araya getiren birçok etkinlik ve ziyaret gerçekleştirildi. Etkinliklerin amacı iki düzey arasındaki etkileşimi artırarak kız çocukların okullulaşması yönünde çözüm üretme ve uygulama kapasitesini geliştirmektir. Örgütsel gelişim ve toplumsal seferberlik sağlanarak (1) okullulaşmamış çocukların saptanması, (2) bu çocukların aile ve çocukla iletişim sağlanarak okula kazandırılması ve (3) yakından izlenerek okula devamlarının sağlanması hedefleniyordu.

Mülki Amirlerle (Vali ve Kaymakamlarla) Toplantılar

Bu dönemde merkezi teşkilat tarafından gerçekleştirilen önemli etkinliklerden biri, mülki amirlerle (vali ve kaymakamlarla) gerçekleştirilen toplantılardır. Mülki amirler, merkezi yönetimin il ve ilçelerdeki temsilciliklerinin yöneticileri olarak bu kurumların önceliklerinin belirlenmesinde önemli rol oynuyorlardı. Ayrıca, buldukları konum gereği Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil ettiklerinden, devletin en önemli yükümlülüklerinden biri olan "tüm çocukların temel eğitime erişimlerinin sağlanması"ndan sorumluydular. Bu nedenlerle, kampanya çalışmalarının tanıtılması ve il ve ilçelerle yapılan çalışmaların paylaşılması için mülki amirlerle toplantılar düzenlendi.

Mülki amirlerin bir araya geldiği ilk toplantı, Haziran 2004'te Ankara'da yapıldı. Bu toplantıya, o yıl kampanya dahilinde bulunan 33 ilin valisi, vali yardımcısı ve milli eğitim müdürlerinin yanı sıra, Başbakan'ın eşi Emine Erdoğan, Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik ve İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu da katıldı. Bu toplantıda katılımcılara bilgilendirme yapıldı, ayrıca kampanyaya verilen önem vurgulandı.

2005 yılının Aralık ayında kampanya dahilindeki 53 ilin vali yardımcısı, Milli Eğitim ve İçişleri bakanlarının da katıldığı bir toplantıda bir araya geldi. Eğitimden sorumlu vali yardımcılar saha deneyimlerini aktarırken kampanyanın geleceğine ilişkin fikirlerini de Merkez Yürütme Kurulu üyelerine iletme fırsatı buldu.

› Mülki amirler toplantısı, Haziran 2004, Ankara

Mayıs 2006'da ise okullulaşma sorununun yoğun olduğu ilçelerin mülki amirleri olan kaymakamlarla bir toplantı yapıldı. Davet edilen 49 kaymakamın 33'ü toplantıya katıldı. Toplantının temel amacı, kampanyayı kaymakamların gündeminde tutarak ilçelerdeki kuruluşların, il yönetimlerinin talimatını beklemezsizin harekete geçmesine katkı sağlamaktı. Toplantı ile ayrıca ilçelerde ortaya çıkan deneyimin paylaşılması, MEB'in hedef ve stratejilerinin ilçe yönetimlerine aktarılması da hedefleniyordu. "Öğretmenlerin buldukları ilçe ve kazalarda halkla kaynaşması", "ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıflara geçerken yaşanan terkler", "okul ve derslik eksikliğinin giderilmesinde toplum desteğinin sağlanması" gibi, ilçelerde önemi daha da artan konularda sunumlar gerçekleştirildi. Toplantı, kaymakamlar arasında deneyim paylaşımına da

imkan sağladı. Kaymakamlar, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının devam etmesi gerektiğini vurguladı.

Mülki amirlerle gerçekleştirilen toplantılar hem kampanyanın bu kişiler arasındaki bilinirliğini artırıyor hem de deneyim paylaşımı sağlayarak vali ve kaymakamların motivasyonunu artırıyordu. Kampanyanın birçok ilde toplumsal seferberlik boyutuna ulaşmasında, mülki amirlerin kamu kuruluşlarının olanaklarını sonuna kadar kullanmaları etkili oldu.

Merkez Yürütme Kurulu Ekibinin Saha Ziyaretleri

Kampanya sırasında merkez ekiple yerel teşkilat arasındaki iletişim ve eşgüdümü kuvvetlendiren bir diğer etkinlik, illere düzenlenen ziyaretlerdi. Bu ziyaretlerde valiler, vali yardımcılarını, milli eğitim

müdürleri ve kaymakamların katıldığı toplantılar düzenleniyor, merkez ekip yetkilileri zaman zaman tespitlere ve okula kazandırma çalışmalarına bizzat katılıyorlardı.

2004 yılının Ağustos ayında 22 ile ziyaret düzenlendi. 2005 yılının Eylül ve Ekim aylarında da 14 il ziyaret edildi. Bu ziyaretlerin Ağustos ve Eylül aylarında gerçekleşmesinin bir amacı, kayıt dönemi öncesi yerel düzeydeki paydaşların motivasyonunu artırmak ve yerel basının konuya ilgisini tazelemektir. 2005'te gerçekleşen ziyaretlere MEB ve UNICEF ekiplerinin yanı sıra "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının diğer destekleyici kurumları olan İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Sosyal Riski Azaltma Projesi'nden yetkililer de katıldı.

Bu ziyaretler, taşra teşkilatında kampanyanın daha iyi anlaşılmasını sağladı ve merkezi yönetim tarafından önemsendiğinin ciddi bir göstergesi oldu. Özellikle kampanyanın ilk döneminde mülki idare amirlerinde ve yerel teşkilat mensuplarında görülebilen ilgisizlik ve inançsızlığın kırılmasında önemli rol oynadı. Ziyaretlerde elde edilen veri ve görüşler, izleme-değerlendirme çalışmalarının zenginleşmesini sağladı.

› Merkez Yürütme Kurulu ekibinin saha ziyaretleri

Eğitimler ve tasarlanan yeni yayınlar

"Haydi Kızlar Okula!"nın yenilenen stratejisine göre, yerel düzeyde tespit ve okula kazandırma çalışmalarını yürütmesi ve eşgüdümü sağlaması öngörülen il koordinatörleri ile il danışmanlarının çabalarının sürekli olarak desteklenmesi, çalışmalarını iyileştirecek adımların atılması gerekiyordu. Bu amaçla, il koordinatörleri ve danışmanlarına yönelik eğitimler hazırlandı. Eğitim programlarının "kampanyanın işleyişi", "verilerin derlenmesi için kullanılabilir yöntemler", "iletişim becerileri", "ailelerin iknası için kullanılabilir savlar ve yöntemler", "izleme ve değerlendirme süreçleri" ve "medya ile ilişkiler" gibi koordinatör ve danışmanların daima yararlanabilecekleri bilgileri içermesi hedeflenmişti. Bu eğitimlerin ilki Mayıs 2004'te gerçekleştirildi. Nisan-Haziran 2005'te kampanyaya o yıl dahil edilen 20 ilin danışman ve koordinatörleri için eğitim programı yeniden düzenlendi.

› İl koordinatörleri ve danışman eğitimleri

Eğitimlerde en çok üzerinde durulan konulardan biri, elbette ki ailelerde okula göndermeme davranışının nedenleri ve davranış değişikliği yaratılmasının yollarıydı. Merkez Yürütme Kurulu, merkezi ve yerel teşkilatın bu alandaki bilgi dağarcığını geliştirebilmek ve aynı zamanda davranış değişikliğini sağlayacak stratejiler oluşturabilmek konusunda istekliydi. Bu kapsamda, *Kız Çocuklarının İlköğretime Gönderilmesine Yönelik Davranış Değiştirme İletişim Stratejilerine Temel Oluşturacak İhtiyaç Analizi* başlıklı araştırma, Ağustos 2004'ten itibaren Doç. Dr. Ayşe Gündüz Hoşgör tarafından gerçekleştirildi. Araştırma, dört ilde yüz yüze görüşmeler ve odak grup toplantılarıyla tüm paydaşların konuya ilişkin mevcut davranışları hakkında veri toplamayı ve elde edilecek bulguları *Davranış Değiştirme İletişim Stratejisi*'nin oluşturulmasında kullanmayı amaçlıyordu. Bu araştırmada elde edilen bulgular, saha çalışmalarına rehberlik edecek nitelikteydi: Babanın yanı sıra kızını ev işlerinde ve çocuk bakımında kullanmak isteyen annenin de kız çocukların okula gönderilmemesi kararında belirleyici olması, annenin onayının okula devamda da çok önemli olduğunu gösterdi. Babanın yanındaki diğer erkekler ve akrabalarla birlikte sosyal çevrenin tutumunun da kız çocukların okullulaşmasında çok etkili olduğu görüldü. Kız çocukların emek piyasalarında da yoğun biçimde kullanıldığı, ailelerin buralardan elde edilen gelirlerden vazgeçmek konusunda direnç gösterebileceği belirlendi. Bu araştırmanın bulguları, saha çalışmalarının güçlendirilmesi çalışmalarında kullanıldı.

2005 yılının Temmuz ayında, rehber öğretmenlere yönelik olarak Eğitici Eğitimi Bileşeni Toplantısı gerçekleştirildi, rehber öğretmenlere eğitici eğitimleri verildi. 2006 Şubat'ında da kampanyaya yeni katılan 28 ilin koordinatör ve danışmanları eğitime alındı.

Eğitimler, yerel teşkilatta hem kız çocukların okullulaşamaması sorunu hakkındaki farkındalığı önemli ölçüde artırmış hem de bu alanda ortak bir terminolojinin kullanılmasına katkı sağlamıştır. Van'dan bir koordinatör, eğitimin kendisini nasıl etkilediğini şöyle anlatmaktadır: *"Bir koordinatör eğitimi sonrasında Van'a dönerken, birlikte çalışacağımız arkadaşşıma şunu söyledim: 'Van'da ne kadar çocuk okula gitmiyor?' Öğretmen arkadaşım düşündü: 'İşte [istatistiklerde görüldüğü kadıyla] 5-10 bin kız.' Yanıtladım: 'Daha çok olması lazım.' Ben o sırada İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ndeki komisyonlarda arkadaşlarla yakın çalışıyorum, Van'ı çok iyi biliyorum. 'Okullardan istatistikler geliyor, bir okulun 1000 öğrencisi var, yalnızca 200'ü kız. Ben, memur çocuklarının gittiği Cumhuriyet İÖO'da çalışıyorum, orada kız-erkek % 99 eşit. Ama diğer bütün okullarda çok büyük farklar var. İstatistiklerin gösterdiğinden daha fazla kız okula gitmiyor."*

Hemen her eğitim ve toplantı sonrasında, tespit ve okula kazandırma çalışmalarına ilişkin yeni yöntemler gündeme geliyordu. Ayrıca kampanya genişledikçe eğitimlere katılmayan kişi ve kurumların da ortaya çıkan deneyimlerden yararlanabilmesi için yeni yayınlar hazırlanması fikri oluştu. *Kamu Kuruluşları ve Sivil*

Toplum Kuruluşları İçin Bilgilendirme Paketi, 2006 yılının Nisan ayında, bu kapsamda hazırlandı. Paket, hem kampanyanın o zamana kadar geldiği nokta hakkında bilgi veriyor hem de sivil toplum ve kamu kuruluşlarının kampanyaya sunabileceği katkıları aktarıyordu.

Bu paket yayımlanamasa da daha kapsamlı bir içeriğe sahip olan *Eğitimsiz/siz Olmaz: İlköğretime Erişimi Artırmak İçin Görevler ve Sorumluluklar Kılavuzu* hazırlanana kadar önemli bir boşluğu doldurdu. *Eğitimsiz/siz Olmaz*, merkezi ve yerel düzeydeki kamu ve sivil toplum kuruluşlarının, eğitime erişimdeki eksikliklerin üstesinden gelinebilmesi için yapabileceklerini ve sorumluluklarını ortaya koymayı amaçlıyordu. Böylelikle, eğitime erişim konusunda ortak çalışmaların ve kurumlar arası işbirliklerinin önemi vurgulanıyor, bu işbirliklerine fırsat verecek şekilde mevzuat, uygulamalar ve iyi örnekler bir araya getiriliyordu. Ayrıca kılavuz, kurumların hizmetiçi eğitim programlarına entegre edilebilecek şekilde düzenlendi. Ancak kılavuzun yayımlanması için gerekli inceleme ve onay süreçleri beklenenden uzun zaman aldı ve bu arada kılavuza yansımayan birçok değişiklik gerçekleşti. Bu nedenle bu kılavuz da resmi olarak yayımlanamadı. Buna rağmen taslak içerik, diğer kurumlarla gerçekleştirilecek birçok ortak çalışma için kullanıldı, hatta 2011 yılında imzalanan "İlköğretime Erişim ve Devamın İzlenmesi Çalışmalarında Kurumlar Arası İşbirliği Protokolü" nün temelini oluşturdu.

Ulusal Düzeyde Toplumsal Seferberlik Oluşturulmasını Sağlamayı Amaçlayan Çalışmalar

Gelişme ve Toplumsal Seferberlik Dönemi'nin amaçlarından biri, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası çerçevesinde ulusal düzeydeki STK'ların da desteğini almak ve bu kuruluşlarla ortak çalışmalar gerçekleştirebilmektir. Kampanyayı tanıtmak ve işbirliği olanaklarını keşfetmek için ulusal ölçekli STK'larla Ocak 2004'te bir toplantı yapıldı. Toplantıya Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Anne-Çocuk Eğitim Vakfı, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Açık Toplum Enstitüsü, Eğitim Reformu Girişimi ve Çocuk Hakları Koalisyonu başta olmak üzere, eğitim alanında çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşları katıldı. Toplantıda, daha geniş

katılımlı bir buluşma gerçekleştirilmesi ve sivil toplum desteğinin artırılması için çaba harcanması gerektiği belirtildi. Toplantının ardından Çocuk Hakları Koalisyonu, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasına desteğini yazılı bir açıklamayla duyurdu.

Mart 2004'te, Çocuk Hakları Koalisyonu'nun öncülüğünde ulusal STK'larla ikinci bir toplantı yapıldı. Bu toplantıya 38 örgütten temsilciler katıldı. Amaç, STK'ların kampanyaya katılımı ile ilgili somut bir çalışma planı oluşturmak ve kampanyaya katılımı kolaylaştırmaktı. Toplantıda STK temsilcileri, sivil toplumla temasın artırılması gerekliliğini sık sık vurguladı. Ancak toplantıya katılanların tamamı bu vurguyu dillendirse de ulusal ölçekli STK'lar ile "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası arasında merkezi düzeydeki ortak çalışma ve projeler çok sınırlı kaldı.

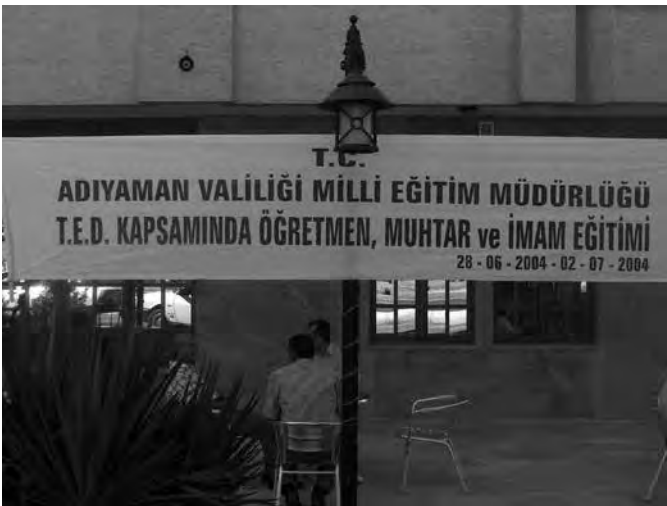
Ulusal STK'larla iletişim halinde olunması, olumlu sonuçlar da yarattı. STK'ların kendi inisiyatifleriyle başlayan diğer kampanyalar (Aydın Doğan Vakfı tarafından düzenlenen "Baba Beni Okula Gönder" ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği tarafından yürütülen "Kardelenler"), toplumda kız çocukların okullulaşmaması sorununun gündemde yer bulmasında önemli katkılar sağladılar. Bu anlamda "Haydi Kızlar Okula!" ve diğerleri birbirlerini büyük ölçüde besledi. Ayrıca kampanya yürütücülerıyla sürekli fikir alışverişinde bulunulması, kampanyaların hedeflerinin birbirine katkı sunmasını sağladı. Eğitim Reformu Girişimi, AÇEV ve Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER) tarafından sürdürülen bir diğer proje de "Eğitime ve Toplumsal Hayata Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" projesiydi. Bu projede de kız çocukların okullulaşmasına ilişkin girişimlerin yerel, sivil izleme gruplarıyla izlenmesinin teşvik edilmesi, "Haydi Kızlar Okula!"nın yerel düzeyde seferberlik vurgusuyla örtüştü.

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyası, kamu tarafından sürdürülen diğer eğitim kampanyalarını da yakından izledi. MEB tarafından başlatılan "Eğitime % 100 Destek" kampanyasıyla yeni derslikler yapılması ve okullara donanım sağlanması, kız çocukların katılımıyla fiziksel olarak yetersiz kalacak okullar sorununun çözümüne katkı sağlıyordu. Özellikle dezavantajlı bölgelere okullar

yapılması, kampanyanın itibarını artırdı. Kampanyanın "Temel Eğitime Destek Programı" (TEDP) ile de eşgüdümüne büyük önem verildi. TEDP, temel eğitimin içeriğini geliştirmeyi amaçlayan ve Avrupa Birliği desteğiyle sürdürülen bir programdı. TEDP kapsamında gerçekleşen eğitici eğitimleriyle kampanya kapsamında gerçekleşenlerin eşzamanlı yürütülmesine çalışıldı. TEDP kampanyasında deneyim kazanmış kişilerin "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasında da çalışmasına büyük özen gösterildi.

"Haydi Kızlar Okula!" ile arasında önemli bir etkileşim olan bir diğer kamu politikası, Şartlı Nakit Transferi uygulaması oldu.⁵ Şartlı Nakit Transferi, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü tarafından uygulanan ve yoksulluk nedeniyle temel eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanamayan kişileri hedefleyen bir sosyal yardım programıydı. Buna göre ihtiyaç sahibi ailelere, gebelerin düzenli olarak sağlık kontrolünden geçmeleri, 0-6 yaş arası çocukları düzenli sağlık kontrolünden geçirmeleri ve 6-17 yaş arasındaki çocuklarını devamsızlık yapmayacak biçimde okula göndermeleri halinde, nakit yardımında bulunuluyordu. 2004-2005'ten itibaren, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası kapsamında gerçekleştirilen çeşitli savunma etkinlikleri sonucunda, Şartlı Nakit Transferi programı kapsamında

> "Temel Eğitime Destek Programı" ile eşgüdümlü çalışmalar

5- Şartlı Nakit Transferi, 2011 yılından bu yana Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) adıyla uygulanmaktadır.

kız çocukların okullulaştırılmasına daha büyük destek sunacak bir politika benimsendi: Okullulaşan kız çocuklar başına annelere ödenen miktar artırıldı, diğer bir deyişle kız çocuklar için erkek çocuklardan daha yüksek miktarda yardım ödenmeye başlandı. Ayrıca programın duyurusu yalnız okulu terk etme riski bulunan çocuklarla sınırlı kalmadı, okul dışındaki çocukları okula çekmek üzere de genişletildi. Bu yaklaşımın ardında, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının oluşturduğu kamuoyunun etkisi vardı. Kampanya kapsamındaki eğitimlerde de gönüllülere ve öğretmenlere Şartlı Nakit Transferi ve bu yardımın okullulaşmaya ikna için nasıl kullanılabileceği üzerinde duruldu. Bir sonraki bölümde görülebileceği gibi, yardım programı okula kazandırma çalışmaları üzerinde oldukça etkili oldu.

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının merkezi düzeyde bir sivil toplum kuruluşuyla gerçekleştirdiği en önemli çalışma, Willows Foundation ile yürütülen "Toplum Seferberliği Pilot Projesi"dir. 2004 yılının başından itibaren sahada yerel kamu ve sivil toplum kuruluşları tarafından sürdürülen (ve bir sonraki bölümde ayrıntılarıyla ele alınacak) çalışmaların yanı sıra UNICEF'le bir işbirliği protokolü çerçevesinde, Willows Foundation tarafından da tespit ve okula kazandırma çalışmaları gerçekleştirildi. Ağustos 2004'te, vakfın Türkiye genelinde 1998 yılından itibaren yürütmekte olduğu Üreme Hakları ve Sağlığı Programı bölgelerinin beşinde (İstanbul Sultanbeyli, Adana, Gaziantep, Diyarbakır ve Mardin Kızıltepe) deneyimli saha gönüllüleri ve yeni gönüllülerden oluşan 400 kişilik bir saha ekibi oluşturuldu. Bu gönüllülere UNICEF tarafından etkili iletişim, ev ziyaretleri ve bilgi toplama konusunda eğitimler verildi. Ardından gönüllüler, kız çocukların okula gitmeme olasılığının yüksek olduğu mahallelerden başlayarak, sokak sokak, hane ziyaretleri gerçekleştirdi. 120 binden fazla hanenin kapısı çalındı ve 20 bin ailenin kız çocuklarını okula göndermek konusunda direnç gösterdiği tespit edildi. Gerçekleştirilen tekrar ziyaretleri ile aileler, kız çocukların eğitimi konusunda ikna edilmeye çalışıldı. Bu evrede 9 bine yakın çocuğun 2004-2005 eğitim-öğretim yılının başında okula kaydı

sağlandı. Gönüllüler, kayıt aşamasında ailelere yardımcı oldu ve geliştirilen veri tabanıyla çocukların okula devam edip etmediğini takip etti.

Willows Foundation ile işbirliği, merkezi teşkilata, kampanyanın ev ziyaretlerine dayalı tespit ve okula kazandırma çalışmaları hakkında doğrudan deneyim sağladı ve bu stratejinin işe yarayabileceğini bir kez daha gösterdi. İşbirliği kapsamında projenin değerlendirilmesi de gerçekleştirildi ve *Toplumsal Mobilizasyon Pilot Projesi Takip Raporu* adıyla kampanya yürütücülerine sunuldu. Rapor da ev ziyaretlerinin okula kazandırma için başarılı bir strateji olduğunu gösteriyordu. Ancak okula kazandırılan kız çocukların % 5'inin bir süre sonra okula devam etmediği görüldü. Willows Foundation ile gerçekleştirilen çalışmanın "takip" ayağının etkinliği ve bu bulgu, kampanyanın ilerleyen dönemlerinde, okula kazandırılan çocukların devam durumlarının takip edilmesi gerektiği konusunda oluşacak fikir ve çalışmalara önemli katkılar sunacaktı.

Yerel Düzeyde Gerçekleştirilen Okula Kazandırma Çalışmaları

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyası sırasında kız çocukların okullulaşması alanında merkez teşkilat ile yerel teşkilat arasındaki ilişki, eğitim, ziyaret ve toplantılarla hem

> Okula kazandırma çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen ev ziyaretleri

yoğunlaştı hem de sıklaştı. Ayrıca merkezi düzeyde de STK'larla ve diğer kamu kuruluşlarıyla çeşitli çalışmalar yapıldı. Ancak asıl gereklilik, yani çocukların okullara kazandırılması için gerçekleştirilecek çalışmalar, yerel teşkilat yöneticilerinin, çalışanlarının ve öğretmenlerin omuzlarındaydı. Okula kazandırma çalışmaları için kayıtsız ya da devamsız çocukların tespiti, okullulaşmamaya yol açan sorunların analizi, okula kazandırma için ev ziyaretlerinin yapılması ve kaydedilen çocukların okulda tutulması gibi süreçlerin izlenmesi gerekiyordu. Yerel teşkilatlar geliştirdikleri çeşitli yapılanma biçimleriyle, farklı kurumlarla yaptıkları işbirlikleriyle,

ailelerle ve çocuklarla etkileşim yoluyla yüzbinlerce kız (ve erkek) çocuğu okula kazandırdılar. Bu çalışmalar, kimi zaman benzer kimi zaman farklı özellikler gösterdi ama erişilmeye çalışılan sonuç her zaman, kız çocukların okullu olması ve vazgeçilmez bir insan hakkı olan eğitim haklarının hayata geçirilmesiydi.

Kampanya kapsamında merkezi teşkilat tarafından gerçekleştirilenler, bazı görevlilerin halihazırda yaptıklarını meşrulaştırdı. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası başlamadan önce de bazı il ve ilçelerde hane ziyaretlerine dayanan tespit ve ikna çalışmaları yapıyordu. Adana'dan bir ilköğretim

okulu müdürü, kampanya başlayınca yaptıklarının "*daha örgütlü ve daha meşru bir hal aldığı*", diğer bir deyişle gerçekleştirdikleri çalışmalara daha fazla öğretmenin katıldığını ve il Milli Eğitim Müdürlüğü'nden destek aldıklarını belirtiyor.

Diğer yandan kampanyanın istenen ölçüde yol alamadığı bölgelerde, geride yatan sebebin **bazı il ve ilçe yetkililerinin ve öğretmenlerin kampanyayı önemsememesi olduğu gözlemlendi.** Özellikle bazı okul müdürlerinde, kampanyayla okula kazandırılan çocukların sorun yaratacağından duyulan kaygıyla, kampanyaya karşı bir direnç görüldü. Bu tür sorunların çözümü için merkezi teşkilatın ısrarlı eğitimleri ve ziyaretleri ile yerel düzeyde kampanyayı taşıyanların çalışmaları etkili oldu. MEB'in yerel teşkilatı içinde kampanyanın sahiplenilmesi, 2004 yılından itibaren kademe kademe, merkezi teşkilatın çalışmaları devam ettikçe ve okula kazandırma konusunda sonuçlar alınmaya başladıkça gelişti.

Yerel düzeyde yapılanma

Okula kazandırma çalışmaları için MEB'in yerel teşkilatlarında, il ve ilçelerin özelliklerine göre farklı yapılanma biçimleri ortaya çıktı. Bazı durumlarda okullar, temel örgütlenme birimleri olarak alındı ve her okulda, rehber öğretmenin başkanlığında, hane ziyaretleri gerçekleştirmek üzere tespit ve ikna

ekipleri oluşturuldu. Bazı durumlarda ise birden fazla okulu içine alan coğrafi birimler oluşturularak bu coğrafi birimlere göre tespit ve ikna ekipleri oluşturuldu. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasında yerelde ortaya çıkan bu ihtiyaçtan dolayı yapılanlar, MEB'in uygulamalarının gelişmesini ve daha iyi kullanılmasını sağladı. Örneğin, her okul için kayıt bölgelerinin belirlenmesinin tespit çalışmalarını kolaylaştıracağını gören, Adana'dan bir il milli eğitim müdür yardımcısı, yaptıkları çalışmaları şöyle anlatıyor: "*Sahada değerlendirmeler yaptık. Valilik talimatı çıkararak her okula bir sınır konmasını sağladık. Hangi sınırdaki öğrencilerin hangi okula kaydolacağını belirledik. 'Kayıt sınırı' diyoruz biz buna. Bununla neyi sağlamış olduk? Gezilmemiş, ziyaret edilmemiş bir tek yer kalmamış oldu. Ekiplerimize 'şu sokağa, şu caddeye gidin,' diyebildik.*"

Birçok ilde, oluşturulan tespit ve ikna ekiplerinde kadın-erkek öğretmen çiftlerinin oluşturulmasına dikkat edildi.

Kadın öğretmenlerin ekipler içinde bulunması, annelerle iletişimin kolaylaşması ve "Kızım okuyup da ne olacak?" argümanının kolayca çürütülebilmesinde oldukça yararlı oluyordu. Ayrıca kadın-erkek öğretmen çiftleri, ailelere okullarda da evleri gibi, aileleri gibi bir ortam olduğu mesajının kolaylıkla ulaşmasını sağlıyordu.

Koordinatörler, bir il ya da ilçede kurulan tespit ve ikna ekipleri

içinde ve bunlar arasında "ekip ruhu" oluşmasının önemine dikkat çekiyor. Ekip ruhu, tespit ve okula kazandırma çalışmalarında pek çok zorlukla karşılaşan öğretmen ve gönüllülerin motivasyonlarının yüksek kalmasında önemli rol oynadı. Şanlıurfa'dan, kampanyada önemli roller oynayan bir okul müdürü, pes etmeye meyilli arkadaşlarını nasıl motive ettiklerini şöyle açıklıyor: "*Bazı arkadaşlarımız, 'Hocam, yeter artık, bu insanları ikna edemeyeceğiz,' dediklerinde kendileriyle konuştuk, mücadelemizin henüz yeni başladığını söyledik hep. Karşılaşılan zorluklardan sonra hemen pes edemedik. Biz de kendimize göre stratejiler geliştirecek, diyaloglarımızı, ısrarlarımızı sürekli kılacaktık.*" Adana'dan bir okul müdür yardımcısı, ekip ruhu sayesinde ekiplerin kendi aralarında yardım toplayarak çocuklara gayriresmi burslar verdiklerini anlattı.

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyası kapsamında yerel teşkilattaki

yapılanma içinde, mülki amirlerin desteğinin bulunması büyük bir fark yarattı. Kampanyayı destekleyen mülki amirlerin il ve ilçelerinde öğretmenler ve okul müdürleri çok daha büyük bir motivasyonla tespit ve okula kazandırma ekiplerine katıldılar. Ayrıca bu il ve ilçelerde zaman zaman ekiplere araç tahsis edilmesi, ulaşımı büyük ölçüde kolaylaştırdı ve çalışmaların etkisini artırdı. Dolayısıyla mülki amirlerin kampanyayı sahiplenmesi, o il ya da ilçede kaynakların kampanyanın hedefleri doğrultusunda kullanılmasının kapılarını araladı. Birçok il ve ilçede mülki amirlerin eylemleri, oluşturulan yapılan desteklemekle de kalmadı ancak bunlara yeri geldiğinde değineceğiz.

Tespit ve okula kazandırma ekiplerine zaman zaman üst düzey yetkililerin katılımı, ekiplerin karşılaştıkları zorlukları atlattıklarına yardımcı oldu.

Bazı bölgelerde tespit ve ikna ekipleri direnç gösteren ailelerle,

**BİR İLKÖĞRETİM
OKULUNUN MÜDÜR
YARDIMCISI, ADANA:**

“Sorunsuz okuyan kızlar da okuyamayan arkadaşları için seferber oldular. Mesela bir kızımız vardı, resmen aktivistti. Bu işi dava bellemişti, arkadaşlarını da örgütledi. Kayıtsız çocukları buluyorlar, evlerini öğretmenlerine bildiriyorlardı.”

mahallelerle ya da köylerle karşılaştıklarında, il milli eğitim müdürleri ve müdür yardımcıları bu bölgelere bizzat giderek ikna çalışmalarına katıldı. Bu durum, bu çalışmaları kolaylaştırdı ve ekiplerin motivasyonunu artırdı. Bazı il ve ilçelerde müfettişler de kampanya için seferber edildi. Müfettişler hem ikna ekiplerinde yer aldı hem de okula kazandırma çalışmaları sonucunda okula devamın ne derece sağlanabildiğini kontrol etti. Müfettişlerin kampanya hedefleri doğrultusunda seferber edilmesinin olumlu sonuçları, Bakanlık Merkez Teşkilatı'na erişimi artırma ve koruma çabalarında müfettişlerin daha etkili kullanılması politikası konusunda ilham verdi. Bu ilham, 2009 yılında gerçekleştirilen müfettiş eğitimlerinin temelini oluşturdu.⁶

Gelişme ve Toplumsal Seferberlik Dönemi'nde benimsenen stratejiyle, il danışmanları merkezden değil illerden atanıyor ancak bu danışmanların eğitim camiasından ya da kamu sektörü çalışanlarından olması şartı aranmıyordu. **Özel sektörden gelen il danışmanlarının, kampanyanın toplumsal seferberlik boyutuna olumlu katkı sağladıkları görüldü.**

Bu danışmanlar, özel sektörün kampanyayı sürekli takip etmesine ve kampanya çalışmalarını için maddi bağışlarda bulunmasına önyak oldu.

6- Bu eğitimlerle ilgili daha ayrıntılı bilgi ?? sayfadaki kutuda bulunabilir

Yerel düzeyde işbirliği yapılan kurumlar

Okula kazandırma çalışmalarının iki basamağı olan tespit ve okula kazandırma için oluşturulan yapılanma ve ekipler, birçok açıdan desteğe ihtiyaç duyuyordu. Okullulaşmayan çocuklara yönelik sağlıklı veri bulunmaması, bu ihtiyacın en önemli nedenlerindendi. Veri eksikliği, kampanyanın ilk günlerinden beri hissedilen önemli bir sorundu; kampanyanın stratejisi gereği, sorunun çözümü de yerelde bulunacaktı.

Veri eksikliği sorununun çözümü için kampanya ekipleri, çok farklı kurum ve kişilerden müttefikler buldu. En önemli destek araçlarından biri, il ve ilçelerdeki Sağlık Müdürlüğü ekiplerinin ellerinde bulunan Sağlık Hanehalkı Tespit Fişleri idi. Sağlık Bakanlığı'nın gerçekleştirdiği çeşitli kampanyalar sırasında (örneğin aşılama) doldurulan bu formlar, çocuklara ilişkin güncel bilgiler içerdiğinden okul ve ilçelerin elindeki kayıt bilgileriyle karşılaştırılabilir, böylece hangi çocukların okullulaşmadığı bilgisine ulaşılabilirdi. Birçok ilçe ve ilde sağlık müdürlükleri bu verileri kampanya ekipleriyle paylaştı.

Okullulaşmayan kız (ve erkek) çocukların tespiti için işbirliği yapılan bir diğer ortak, yerel halk oldu. Eğitimlerini sürdüren öğrencilere, mahallelerinde ya da sokaklarında okula devam etmeyen çocuk olup olmadığı soruldu, hatta bazı illerde anket uygulandı. İstanbul'da, halk

Haydi Kızlar Okula kampanyası çerçevesinde 53 kız okullu oldu

cunda okulda okuyan kız çocukları erkek çocuklar arasındaki farkın kız çocuklar aleyhine fazla olduğunu saptandığını belirterek şunları söyledi:

"İstatistiklerin sonucundan ve yapılan çalışmalardan, Merkez İlçe, Germencik, Incirliova ve Söke ilçelerinde okula gitmeyen kız çocuklarının çokluğu dikkat çekmektedir. Bu konudaki tespit çalışmalarımız devam etmekte olup, şu ana kadar il genelinde 512 kız çocuğunun okula gitmediğini tespit ettik.

2004-2005 öğretim yılı kayıt döneminde okula gitmeyen kız ve erkek

“

**BİR STK YÖNETİCİSİ,
MANİSA:**

"Bir STK temsilcisi olarak bana yetki verilmiş olması çok önemliydi. Ne kadar vurgulasam az. Eğer STK'lardan faydalanmak istiyorsanız, yetki vermeniz gerekiyor, diğer türlü hiçbir faydası olmuyor. İl Milli Eğitim konuyla yakından ilgilendi. Başlarda okul müdürleri çok tepki gösterdiler 'Kim bu?' diye ama, sonradan onlar da alıştı.

eğitim merkezi kursiyerleri tespit ve ikna ekiplerinde yer aldı, kampanya yürütücülerine bilgi sağladı. Bazı illerde belediyelerden destek alındı: Örneğin Adana'da belediyenin kampanya broşürlerini faturaların eki olarak evlere dağıtması sayesinde, şehirdeki bütün evlere "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası hakkında bir doküman girmiş oldu. Bu tür bir güven ilişkisinin kurulması, okullara çocuklardan ya da yerel halktan doğrudan ihbar gelmesini de sağladı. Bu işbirlikleri, tespit çalışmalarına büyük katkıda bulundu.

Okula kazandırma aşamasında da birçok kurumla işbirliklerine gidildi. Tarım Müdürlükleri, kız çocuklarını okutan ailelerin hayvanlarının aşılmasına öncelik vererek "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasına büyük destek verdi. Özellikle kırsal kesimdeki aileleri yakından tanıyan Tarım Müdürlükleri yetkilileri zaman zaman ikna ekiplerine katılarak hane ziyaretlerinde de bulundu. Dinden ya da geleneklerden kaynaklandığına inanılan yanlış davranış kalıplarının yaygın olduğu bölgeler başta olmak üzere, din hizmetleri görevlilerinden

ikna aşamasında büyük destekler alındı. Müftü ve imamlar, tespit ve ikna ekiplerinde yer aldı.

Bazı illerde, ailelerin ikna edilmesinde yerel düzeydeki STK'lar büyük rol oynadı. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasında STK temsilcilerinin il danışmanı olabilmesi, dolayısıyla il ve ilçe düzeyinde gerçekleşen çalışmaların yönetiminde de söz sahibi olması, STK'ların katılımını ve sorumluluk almalarını artırdı. Manisa'da okullulaşma sorununun yaşandığı her okul için bir STK sorumlu kılınarak kaynaklarını bu okula kanalize etmesi sağlandı.

Yerel basın da birçok ilde kampanyaya büyük destek verdi. Birer medya kuruluşu olarak zaman zaman Bakanlık ve il müdürlüklerinin çalışmalarını eleştiren yerel basın kuruluşları, kampanya çalışanlarının da çabalarıyla, kampanya çalışmalarını ayrı değerlendirdi ve yayınlarında bu çalışmalara önemli destekler sundu. Birçok kez tespit ve ikna çalışmalarına bizzat katılan yerel basın kuruluşları, bunları haberleştirdi ve kampanyanın görünürlüğünü artırdı.

Aile ve çocukla etkileşim

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyası sırasında kurulan tespit ve okula kazandırma ekiplerinin en önemli görevlerinden biri, haneleri ziyaret ederek okula gitmeyen kız ve erkek çocukları tespit etmek ve onların okullulaşmasını sağlamak üzere ailelerin sorunlarını çözecek adımları atmak ve aileleri ikna etmektir. Kampanya genişledikçe Türkiye'nin tüm illerinde ev ziyaretleri gerçekleşti, evlerde eğitimin önemi üzerine ve özellikle kız çocukların okullulaşması üzerine sohbetler yapıldı. Kampanyanın kapsamını düşündüğümüzde, üç yıllık Gelişme ve Toplumsal Seferberlik Dönemi'nde bir milyonun üzerinde ev ziyareti gerçekleştiği tahmin edilebilir. Bu sayı, kampanyanın geniş kapsamını ve ortaya çıkan seferberliği gösteriyor.

Ev ziyaretleri, kampanyanın etkisinin sağlanmasında büyük rol oynadı. Bu ziyaretler, eğitim bürokrasisi ve devlet tarafından ailenin hayatına ve dünyasına saygı gösterildiği mesajını ailelere doğrudan iletiyordu. Devlet görevlilerinin evlerine kadar gelmesi, sofralarına oturması ve kız çocuklara önem verdiklerini göstermeleri, aileleri etkiliyordu. Kampanya sırasında verilen eğitimlerde ve yayınlarda da ailelere suçlama yapılmaması ve eğitimin önemi üzerinden gerçekleştirilecek iletişimin sonuç vereceği belirtiliyordu. Adana'dan bir ilköğretim okulu müdürü, ev ziyaretlerinin

› Fotoğraf: Sema Hosta

önemi hakkında şunları söylüyor: "Millet evine gelen öğretmenin bir çay içtiğini, bir su ikram edebildiğini anladığı takdirde, kendine değer verildiğini gördü. Bakış açısı değişti, öğretmen evimize gelmiş diyor, demek ki devlet bana değer veriyor, diyor. Önceki sistemde veliler çok fazla ilgi görmezdi."

Ev ziyaretleri, kız çocukların eğitimi hakkında bilinçsiz ve/veya göç ettikleri için kız çocukların eğitimi sekteye uğrayan ailelerde oldukça etkili oldu. Okula kazandırma için etkili olan bir diğer araç, maddi yardımlardı. Birçok aile, eğitim masraflarını karşılayamayacak durumdaydı. Ayrıca kız çocuklar bazı durumlarda (yasadışı olarak) çalıştırılıyor ve hane bütçesine katkı yapmaları bekleniyordu. Özellikle eğitim masraflarını karşılamakta zorlanacağını düşünen ve bu yüzden çocuklarını okuldan uzak tutan aileler için Şartlı Nakit Transferi uygulaması oldukça yararlı oldu. Ayrıca il ve ilçelerdeki "Haydi Kızlar Okula!" ekipleri, o bölgelerdeki özel sektörden, esnaftan ve hayırseverlerden bağış topluyor ve özellikle okula ilk kayıt sırasında ortaya çıkan masrafların karşılanmasını sağlamaya çalışıyorlardı. Birçok ilde bu yardımların, ailelerin ve çocukların gururunu incitmeyecek şekilde gerçekleşmesine özel önem verildi. Toplu yardımlar yerine hayırseverle yararlanıcının bir araya getirilmesi yoluna gidildi.

Ancak Şartlı Nakit Transferi uygulaması, bazı sorunlara da yol açtı. Koordinatörler ve öğretmenler, bazı durumlarda ailelerin halihazırda okullu durumdaki çocuklarını bu yardımdan yararlanmak için okuldan aldıklarını ve yardım talep ettiklerini belirtiyor. Bu durumun fiili olarak ortaya çıkmadığı hallerde bile bazı uygulayıcılar ve aileler bir "adaletsizlik"le karşı karşıya olduklarını düşündü. Ayrıca kimi kez alınan yardımın çocuğun eğitim masrafları için harcanmadığı ve okula devamının yeterince takip edilemediği konusunda da eleştiriler oldu. Diğer yandan, kampanyanın geneli açısından değerlendirildiğinde maddi yardımların ailelerin ikna edilmesinde büyük rol oynadığı söylenebilir. İkna çalışmalarının bir aracı olarak Şartlı Nakit Transferi, uygulamadaki çeşitli sorunlara rağmen, hanenin ekonomik ihtiyaçlarına katkı yaptı ve okullulaşmayı teşvik edici yönde rol oynadı.

HAYRULLAH KÖKEN

(DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI'NDAN

KAMPANYA TEMSİLCİSİ):

"En büyük sıkıntılardan biri, kız çocukların okutulmasının gereksiz olduğu kanaatiydi. Bu yanlış algının dinden kaynaklanmadığının ailelere izah edilmesi gerekiyor. Biz İslamiyet'in ilk emrinin 'oku' ile başladığını, Allah'ın 'oku' dediğini ama onun arkasından 'şunu oku' demediğini söylüyoruz. 'Sana faydalı olan her şeyi okuyabilirsin,' diyor. Bilgiyi artırıcı, bilgilendirici, insanlara bilgi yönünden hizmet edici her şeyi okuyabilirsin."

Bilinçsizlik, göçün getirdiği yapısal zorluklar ve maddi imkansızlıklar dışında gelenekler ya da dinden kaynaklandığına inanılan davranış kalıpları da kız çocukların okullulaşmamasında önemli rol oynuyordu. Bu sorunun çözümü ve yanlış davranış kalıplarının kırılması için Diyanet İşleri Başkanlığı'nın tam desteği alındı, çoğu il ve ilçede müftü ve imamlar ikna ekiplerine katılarak ev ziyaretleri sırasında ailelere kız çocukların okullulaşmasının önemini açıkladı. Daha çok kırsal kesimde ortaya çıkan bu sorun, ikna ekiplerinin ısrarlı çabasını gerektiriyordu, çünkü Adana'dan bir halk eğitim merkezi yöneticisinin deyimıyla, "muhafazakar direnişle yaygın karşılaşmadık ancak karşılaştığımızda güçlü oluyor." Bu nedenle, özellikle Diyarbakır, Van ve Şanlıurfa gibi illerde, bu tür direnişlerin yaygın olduğu köylere ısrarlı ziyaretler gerçekleştirildi ve köylerdeki davranışları büyük ölçüde şekillendiren kişiler ikna edilmeye çalışıldı. Diyarbakır'dan bir kampanya yöneticisi, bu çalışmaların sonuçlarını şöyle anlatıyor: "Köy yerindeki sorunlarımız genelde geleneklere ya da dine mal edilen hurafelerdi. Ben ikna ekibindeyim. Köyün ileri gelenlerini ikna ettiğiniz zaman gerisi kendiliğinden gelir. En zor ikna edilecek kişiler bu kişilerdir ama onları ikna ettiğinizde gerisi kendiliğinden gelir. Bir seferinde, bir köydeki ileri geleni tespit edip ikna ettikten sonra, ertesi gün köydeki tüm okullulaşmamış kızları bir minibüsle alıp bölge ilköğretim okuluna kaydetmiştik."

Bu tür sorunların çözümü için mahalle camileri ve kahveleri de önemli mekanlar olarak kullanılmaktaydı. Örneğin Van'da gerçekleştirilen Bir Fincan Kahve etkinlikleri, Milli Eğitim Müdürlüğü'nün öncülüğünde kamu kuruluşlarıyla halkı bir araya getiren haftalık etkinlikler olarak düzenlendi. Bu etkinliklerin nasıl başlayıp geliştiğini Milli Eğitim Müdürlüğü'nden bir temsilci şöyle anlatıyor: "Valimiz, farklı kamu kuruluşlarının temsilcileri, Van'ın merkezindeki büyük kahvede yüzlerce insanla toplantı yaptık. Eğitimin sorunlarını, 'Haydi Kızlar Okula!' kampanyasını, anne-baba eğitimlerini anlattık. Vatandaşın dikkatini çekti bu etkinlik. Her hafta farklı bir kahvede toplantı yapmaya başladık. Vatandaşlar, dizi bekler gibi bu toplantıları beklemeye başladılar."

Bunların dışında yerel teşkilatlar, okula kazandırma çabalarını desteklemek üzere anneler için de birçok farklı etkinlik biçimi geliştirdi. Adana'da anneler için okullarda bilinçlendirme etkinlikleri düzenlendi. Bazı illerde, büyük çocukların okumasını sağlamak amacıyla, küçük çocukların bakım yükünü onların omuzlarından almak için ilköğretim okullarına bağlı ücretsiz anasınıfları kuruldu. İstanbul'da bir halk eğitim merkezi bünyesinde çocuk bakım odaları açıldı.

Mülki amirlerin desteği sağlandığında, çözülemeyecek denen birçok sorunun çözümü

İSTANBUL'DAN BİR HALK EĞİTİM MERKEZİ YÖNETİCİSİ:

"Büyük çocuklar küçük çocuklarla, küçük çocuklar da büyük çocuklarla bir arada okumak istemiyorlardı. İki tarafın anneleri de istemiyordu. Bu sorunu nasıl çözeceğimi düşünürken mevcut yasalardan yararlanarak uyum kursları açtım, 600 çocuğu uyum kursuna aldım. Bunları yaş seviyelerine göre gruplar haline getirdim, ama önce okullarına kayıt yaptırdım ki, okul formalarıyla gelsinler. Bizde misafir olduklarını, belli bir başarıyı yakalarlarda kendileri için uygun sınıfa geçeceklerini belirttim.

için de adımlar atılabiliyordu. Kız çocuklarını uzak bölgelerdeki okullara göndermek istemeyen aileler olduğunda, bu ailelerden birkaçının çocuklarına bir arada hizmet vermek üzere evler tutuldu ve annelerin dönüşümlü olarak bu evlerde çocukların bakımını üstlenmesi sağlandı. Siirt'te kız çocuğun okumasının yararlı olmadığı argümanı ile sık sık karşılaşıncı okuyan kız çocukların neler yapabileceğinin görülebilmesi için önemli bir proje geliştirildi. O dönemde sahada çalışan sorumlulardan biri bu projeyi şöyle anlatıyor: "Özellikle Siirt'te, okul öncesi öğretmenliği okumuş kadınlara 'Kendi müşterinizi kendiniz yaratacaksınız,' dedik. Bu kadınların, kendi mahallelerini ve çevre mahalleleri tarayarak 30 çocuk bulmaları halinde ilköğretim okulları içinde anasınıfları açmaları sağlandı. Maaşlarının da valilik tarafından ödenmesi sağlandı. Bu ilde hem okul öncesi eğitim gelişti hem de okuyan kız çocukların büyüyünce neler yapabileceğine ilişkin çok önemli bir örnek sunulmuş oldu."

Çocukların kaydının yapılarak okula kazandırılması, çocuğun okullulaşmasına engel olan birçok sosyal ve yapısal faktörü bir anda ortadan kaldırmıyordu. Bu nedenle, çocuğun okulu sevmesi ve okula aidiyet duygusunu geliştirmesi sağlanmalıydı. Birçok ilde bunun sağlanabilmesi için okullarda bu çocuklara yönelik olarak sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlendi.

Ancak bu çalışmalar, her zaman yararlı olmadı. Özellikle yaş sınıf ortalamasının üstünde olan çocukların sınıflarına uyum sağlayamadıkları ve tekrar devamsız duruma düştükleri gözleniyordu. Bu çocukların yaşlarına uygun sınıflarda okumaları için çeşitli önlemler alınması gerekiyordu. Şanlıurfa ve İstanbul'da, çocukların bir telafi eğitimi/uyum programının ardından yaşlarına uygun sınıflarda okuyabilmesine ilişkin yerel düzeyde çözümler geliştirilmişti ancak ulusal düzeyde böyle bir program ve uygulama bulunmuyordu. Ayrıca okula kazandırılan çocukların devam durumunun kolayca takip edilebileceği ve risk altındaki çocuğa müdahale edilmesini sağlayacak bir araç da okulların, ilçe ve il yönetimlerinin elinde bulunmuyordu. Bu durum, okula kazandırılması için büyük çabalar harcanan bazı çocukların tekrar devamsız duruma düşmesine yol açıyor ve sahada çalışan ekiplerin motivasyonunu düşürüyordu. Bu sorunlar, merkez teşkilata gerçekleştirilen toplantı ve ziyaretlerde iletiliyordu.

Yerel çözümlerin geliştirilmesinde, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının yerel düzeye inisiyatif kullanma imkanı tanıyan stratejisi ve yapısı önemli rol oynadı. Bu nedenle, bu bölümde sunulan örneklerin "yerel" olduklarının ve her bölgede aynı anda uygulanmadıklarının hatırlanması gerekir. Bu örneklerin her biri, "Haydi Kızlar Okula!" ile

oluşan toplumsal seferberliğinin boyutları hakkında fikir vermektedir. Ayrıca bu önerilerin il ve ilçeler arasında yaygınlaşması da merkezi yönetim tarafından düzenlenen birçok toplantıda oluşan etkileşim ortamıyla mümkün kılınmaya çalışılmıştır.

Yerel Teşkilatta Yaşanan Çok Yönlü Dönüşüm

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyası sırasında MEB'in yerel teşkilatı, diğer kamu kuruluşları arasından kampanya çalışmalarına katılanlar ve sivil toplum, kız çocukların okullulaşması konusunda önemli bir dönüşüm geçirdi.

Kampanya öncesinde, kız çocukların okullulaşmasına ilişkin sorunlar, bazı yerel teşkilat çalışanları tarafından biliniyordu, bazıları için bu ölçüde görünürlük kazanmamıştı. Ancak kampanya ve kampanyayla eşzamanlı birçok girişim, bu sorunu görünür kıldı

ve toplumsal kararlılığın sembolleri haline gelerek "çözülecek bir sorun" olarak algılanmalarını sağladı. Bu algının oluşmasında en önemli etmen, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası ve diğer girişimlerin çözüm yolunda kullanılacak çeşitli araçlar sunmasıydı. Durum analizleri, tespit çalışmaları için diğer kamu kuruluşlarıyla işbirlikleri, gönüllü ve öğretmen eğitimleri, ev ziyaretleri için kurulan ekipler, Şartlı Nakit Transferi, bu araçların en önemlileri olarak sayılabilir. Ayrıca yerel düzeydeki ekiplere, bu araçlara yenilerini katabilmeleri için gerekli alanın sunulması da söz konusuydu. Yıllar içinde tekrarlanan eğitimler, ziyaretler ve değerlendirme toplantılarıyla merkezi düzeyle yerel düzey arasındaki ilişki sürekli kılındı, ayrıca iki düzeyin hiyerarşik ilişki biçiminin dışına çıkmış bir ilişki biçimi oluşturmasının da önü açıldı. Artık yerel düzeyde yapılan çalışmalar, merkezi düzey tarafından sağlanan araçlarla kolaylaşıyordu. Ayrıca iyi örneklerin merkezi düzeyde yayılması için de etkinlikler düzenleniyordu.

DİYARBAKIR'DAN BİR ÖĞRETMEN:

"İkna çalışmalarımızda birkaç çeşit baba olduğunu gözlemledik. Birincisi, 'gerçek babalar' var, kızlarını maddi yetersizlikler dolayısıyla okutamıyorlar. İkincisi, 'para babaları' var: Eve daha çok para girsin diye, ihtiyaçları hayati olmasa da kızlarını çalıştıran babalar. Üçüncüsü, 'baba olamamış babalar' var: Bunlar genellikle kendi babasının gölgesinden çıkamamış. Hepsine ayrı şekilde yaklaşmak gerekiyor."

Bu çalışmalar sonucunda yerel teşkilatın kapasitesinde büyük bir artış yaşandı. Çalıştıkları bölgeleri halihazırda tanıyan yerel yöneticiler, sorunlara, bu sefer çözüm üretme perspektifiyle yaklaşmaya başladı. Tespit ve ikna çalışmalarına büyük ölçüde yön veren durum analizleri yapıldı; il/ilçe koordinatörleri ve danışmanları, ekipleri, hangi bölgede nasıl stratejiler izlenmesi gerektiğine dair yönlendirdi. Öğretmenler ve gönüllüler, kampanya kapsamında gerçekleştirdikleri çalışmalarla, hizmet verdikleri bölgelerin sorunlarını daha iyi kavradı. Birçok il ve ilçede, kampanyanın çalışmalarını sırtlayan, ekiplerin motivasyonunu artıran, çalışma planlarını düzenleyen, sorunların yoğun olduğu bölgeleri ziyaret eden ve ikna çalışmalarına katılan görevliler ortaya çıktı. Hem strateji geliştirme hem de uygulama kapasiteleri gelişen yerel teşkilatlar ve onlarla birlikte çalışan sivil toplum örgütleri, kampanya başarısının belirleyicileri oldular.

İzleme-Değerlendirme Çalışmaları

Yerel düzeydeki tespit ve okula kazandırma çalışmalarının tüm hızıyla sürdüğü Gelişme ve Toplumsal Seferberlik Dönemi'nde, merkezi düzeydeki ekiplerin yürüttüğü bir diğer önemli çalışma dizisi, izleme toplantıları ve değerlendirme araştırmalarıydı. Bu toplantı ve araştırmaların

hedefi, kampanyanın gidişatı ve kız çocukların okullulaşması hakkında son durumu sürekli ve ayrıntılı biçimde izlemek, kampanya stratejisi ve etkinliklerini güncel gereksinimlere göre uyarlamaktı. Gerçekten de bu çalışmaların sonucunda, 2005 yılının sonundan itibaren "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının bir kez daha kabuk değiştirmesine yönelik çalışmalar başladı.

Kampanya kapsamındaki izleme ve değerlendirme toplantılarının bir kısmı, Ankara'daki teknik ekipler içinde gerçekleşirken bir kısmı il milli eğitim müdürleri, il koordinatörleri ve il danışmanları gibi yerel düzeydeki paydaşların da katılımıyla gerçekleşiyordu. Eylül 2004'te Ankara'da teknik ekiplerin katılımıyla gerçekleştirilen ilk izleme toplantısında, Ağustos ayından itibaren gerçekleştirilen saha ziyaretlerinde yapılan gözlemler ve elde edilen izlenimler paylaşıldı. Aralık 2004'te kampanya dahilindeki 33 ilin ekiplerinin katılımıyla gerçekleştirilen toplantılarda ise biten yılın deneyimleri paylaşılırken bir sonraki yıla ilişkin planlamalar yapıldı. Temmuz 2005'te rehber öğretmenler ve il koordinatörleriyle hem eğitici eğitiminin yenilenmesi hem de kampanyanın gidişatının değerlendirilmesi toplantıları düzenlendi. Bu toplantıda da önceki altı ayın deneyimleri paylaşıldı, 2005-2006 eğitim-öğretim yılı başlangıcı için planlamalar yapıldı. Sık aralıklarla ve il temsilcilerinin katılımıyla

“

ADİYAMAN'DAN BİR MÜLKİ AMİR:

“HKO'da çalışan öğretmenlerimiz bir şeyin farkına vardılar. Sadece sınıfta görevli bir kamu personeli olmadıklarını, çalıştıkları bölgenin, köyün sosyal hayatının bir parçası olduklarını, o hayata bir yerinden katılmaları gerektiğini öğrendiler. Bir evi ziyaret edip okula gönderilmeyen kızlarla ilgili aile ile sohbet etmek böyle bir şeydir. Bu yaklaşımı kalıcılaştırabilirsek, muazzam bir dönüşümü tetikleyebiliriz.”

gerçekleşen toplantılar, kampanyanın yakından izlenmesini ve yerel düzeyde kampanya çalışmalarının süreklilik kazanmasını sağladı.

Temmuz 2005'te kampanyanın değerlendirilmesi için önem taşıyan *Nicel Değerlendirme Araştırması* tamamlandı. Doç. Dr. Şener Büyükoztürk tarafından gerçekleştirilen araştırma, eldeki verileri değerlendirerek, kampanya kapsamındaki illerde son üç öğretim yılında (2002-2003, 2003-2004 ve 2004-2005) cinsiyetler arası fark göstergesinde ortaya çıkan değişimi ortaya koymayı amaçlıyordu. Kampanyanın da en büyük sıkıntılarından biri olan veri eksikliği, araştırmanın kesin sonuçlara ulaşmasını engellemiştir. Yine de araştırmanın bulgularına göre son üç öğretim yılında, ilköğretimin özellikle erken sınıflarında, kız

çocukların oranı artmıştı. Ancak 5. sınıftan sonraki sınıflarda böyle bir artıştan bahsetmek mümkün değildi, hatta bazı illerde 6. sınıftan 8. sınıflara kadar kız çocukların okullulaşmasında ani düşüşler yaşanıyordu. Bu durum kampanyanın daha büyük yaşlardaki kız çocuklar için daha etkili tedbirler alması gerektiğini gösteriyordu.

Eylül ve Ekim 2005 aylarında gerçekleşen il ziyaretlerinin sonuçlarının değerlendirilmesi için Kasım ayında Ankara'da teknik ekiplerin bir araya geldiği bir izleme-değerlendirme toplantısı yapıldı. Bu toplantıda, il temelli yapılanmanın büyük illerde yeterli gelişimi ve kırsal kesimlere erişimi sağlayamadığı belirlendi. Bunun üzerine merkezi düzeyde gerçekleştirilen kapasite geliştirme ve izleme çalışmalarının ilçeyi hedef alması kararlaştırıldı.

ŞANLIURFA MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ TESPİT VE ANALİZ ÇALIŞMASI

2005 yılında "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası Şanlıurfa İl Koordinatörü'nün liderliğinde işbirliğiyle mevsimlik tarım işçiliğinin eğitime etkisinin daha iyi anlaşılması amacıyla bir tespit çalışması gerçekleştirildi. Bu çalışma çerçevesinde hangi ilçeden, hangi aylarda ve hangi bölgelere mevsimlik tarım işçiliğine kaç çocuğun gittiği tespit edildi. Bu veriler, daha sonra ILO ve MEB tarafından Adana'da gerçekleştirilen bir toplantıda sunuldu. Bu çalışma, mevsimlik işçilik dolayısıyla ortaya çıkan devamsızlığın boyutlarını, öğrencilerin devam durumunu takip etmeyi sağlayacak elektronik altyapının yokluğunda, ayrıntılı biçimde ortaya koydu ve çözüm önerilerinin geliştirilmesine katkıda bulundu. Kasım 2005'te Ankara'da düzenlenen toplantıda, çalışmanın metodunun diğer illere de yaygınlaştırılmasına karar verildi. |

Mayıs 2006'da valiler yerine kaymakamlarla gerçekleştirilen toplantı da bu kararın sonucunda ortaya çıktı. Ayrıca bu toplantıda, Şanlıurfa'da gerçekleştirilen *Mevsimlik Tarım İşçiliği Tespit ve Analiz Çalışması*'nin diğer illere de yaygınlaştırılması gündeme geldi.

Aralık 2005'te kampanyanın Merkez Yürütme Kurulu, Ankara'da toplandı. Bu kurul toplantılarında da ilköğretimin ikinci kademesinde yeterli artışın kaydedilememesi ve okula kazandırılan çocukların devamının sağlanmasına yönelik takibin gerçekleştirilmesinde zorluklar yaşanması gündeme geldi. Bu sorunlara yönelik olarak, Şartlı Nakit Transferi miktarının ilköğretimin ikinci kademesi için artırılmasının önerilmesi kararlaştırıldı. Ayrıca öğrencilerin devam bilgilerinin halihazırda bulunan elektronik sistem olan

İLSİS'e⁷ kaydedilmesi ve bu yolla devamın takip edilmesi de karara bağlandı. Şartlı Nakit Transferi'nin ilköğretimin 2. kademesi için artırılması çalışmalarından sonuç alındı. Devam bilgilerinin İLSİS'e girilmesi de öğrenci kayıt ve devam bilgilerinin elektronik sistem üzerinden tutulması ve izlenmesi yolunda daha sonra sağlanacak gelişmeler için önemli bir adım oldu.

Bu toplantıda ayrıca saha ziyaretlerinde sık sık dile getirilen sorunlar arasından "kadınların yönetici olarak atanmaları" da tartışıldı ve görev almalarının teşvik edilmesi kararlaştırıldı. Nitekim MEB daha sonra, özellikle YİBO'larda kadın yöneticilerin görevlendirilmesini teşvik eden bir genelge yayımladı.

7- İLSİS, Milli Eğitim Bakanlığı İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri Yönetim Bilgi Sistemi'nin kısaltmasıdır. Sistemin adı daha sonra MEBBİS (Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemi) olarak değişmiştir.

Ayrıca kampanyada görev alanlar için bir ödüllendirme sistemi getirilip getirilmeyeceği de tartışıldı. Ancak kampanya çerçevesinde yapılanların kamu kuruluşlarının ve mülki amirlerin asli görevi olduğu ve bu mesajın iletilebilmesi için bu tür bir ödüllendirme mekanizmasının geliştirilmemesi gerektiği görüşü hakim oldu. Diğer yandan bazı il ve ilçelerde, vali ve kaymakamların inisiyatifiyle gerçekleştirilen ödüllendirme çalışmaları olduğu biliniyordu.

Aralık 2005'te, merkez ekiplerle 53 ilin koordinatörlerini ve danışmanlarını bir araya getiren geniş katılımlı bir toplantı, Ankara Kızılcahamam'da gerçekleştirildi. Bu yıllık değerlendirme toplantısının amacı, her ilde 2005'te gerçekleştirilen çalışmaların değerlendirilmesi ve 2006 çalışmalarının planlanmasıydı. Bu ortak değerlendirme ve planlama

platformu, illerin birbirinden öğrenmesini ve kampanyanın daha çok sahiplenilmesini sağlıyordu. Toplantıda kampanya çalışmalarının kalıcılığı tartışılmaya başlandığında, illerden gelen katılımcıların bir kısmı ev ziyaretleriyle sağlanabilecek

gelişmenin kaydedildiğini belirtti. Bu gelişmenin dışında kalan ve en dezavantajlı durumda olan çocuklar için var olan önlemlerin, sürdürülebilir okullulaşmayı sağlayamadığı savunuldu. Bu tartışma, kampanyanın bir duraklama dönemine girdiği şeklinde

EĞİTİCİ EĞİTİMİ BİLEŞENİ DEĞERLENDİRMESİ

“Haydi Kızlar Okula!” kampanyasında genellikle rehber öğretmenlere sunulan eğitici eğitimi (öğretmen ve gönüllülerin tespit ve okula kazandırma çalışmalarına hazırlanmasını sağlayacak eğitimleri verecek rehber öğretmenlerin eğitilmesi) büyük ölçüde MEB Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştı. Bu nedenle değerlendirmesi de bu birimler birlikte yapıldı. Araştırma için kampanyada eğitici olarak çalışan ya da tespit ve ikna birimlerinde yer alan 660 kişiye anket uygulandı. Değerlendirmede, uygulama aşamasında yer alan gönüllülerin eğitimcilerden aldıkları eğitimlerde edindikleri ikna yöntemleri ve dirençle baş edebilme becerilerinden yararlandıklarını belirtmeleri, eğitimlerin amacına büyük ölçüde ulaştığı şeklinde yorumlandı. |

yorumlansa da hem çocukların sorunlarının hem de kampanyanın gidişatının bu şekilde görünür ve tartışılır hale gelmiş olması sevindiriciydi. Ancak kampanyanın bir paradigma değişikliğine daha ihtiyacı olduğu gözle görülür hale gelmişti. Kampanyanın kazanımlarının devam edebilmesi için kurumsal tedbirler almak ama aynı zamanda yerel düzeyde oluşan duyarlılığı ve kapasite gelişimini devam ettirmek gerekiyordu. Bunu sağlamak için alınması gereken önlemler Aralık 2005 Değerlendirme Toplantısı'nda şu şekilde ortaya çıktı:

- İlk üç sınıfta oluşan sürekli devamsızlıkları engellemek,
- 10-14 yaş arası çocukların telafi eğitimiyle yaşlarına uygun

sınıflarda öğrenim görmesini sağlamak,

- Kayıt ve devam durumlarının takibi için veri sisteminin güçlendirilmesi,
- Duyarlılığın sürdürülmesi,
- Eğitimde niteliğin geliştirilmesi için çabaların artırılması.

Toplantı, bu önlemlerin sağlanabilmesi için beş yıllık bir stratejik plan hazırlanması gerekliliğinin belirtilmesiyle sona erdi.

Kampanyanın 2006'da gerçekleştirilen dış değerlendirmesi de bu paradigma değişikliğini destekleyecek bulgular sundu. *Dış Değerlendirme*'nin amacı, kampanyanın amaçlarına ne derece ulaştığını tespit etmek ve kullanılan

stratejilerin uygunluğunu analiz etmekte. Uluslararası bir danışman ve ulusal bir araştırma ekibinin birlikte çalıştığı bu değerlendirmede, anketler ve görüşmeler gerçekleştirildi. Raporun bulgularına göre, kampanyanın toplum içinde bilinirliği yüksek düzeydeydi ve kız çocukların okullulaşmasına ilişkin algıları etkilemişti. Kamu kurumlarının idarecilerinin çok büyük çoğunluğu kampanyadan haberdar olsa da tamamının aktif çalıştığı söylenemezdi, özellikle ilçe ve köylerde aktif çalışma düzeyi azalıyordu. Kampanya "bilinçsizliğe dayalı okullulaşma" sorununun üstesinden büyük ölçüde gelmişti ancak özellikle il merkezinden uzak ve/veya dinden ya da geleneklerden kaynaklandığına inanılan davranış kalıplarının yoğun olduğu bölgelerde

yeterli gelişim sağlanamamıştı. Rapora göre, kampanyanın ulaşılması daha zor gruplar için daha spesifik müdahaleler tasarlamasının vakti gelmişti.

Böylece, kampanyanın ilerleyen dönemlerinde, stratejilerine bir yenisi daha eklendi. Bir yandan kız çocukların okullulaşması için yerel düzeydeki yetkililer arasındaki duyarlılığın sürdürülmesi için çalışılacak, diğer yandan daha zor durumdaki gruplar için daha spesifik müdahaleler hazırlanması sağlanmaya çalışılacaktı. Strateji değişikliğine işaret eden tüm bu yenilikler, kampanyanın 2006 sonundan itibaren farklı bir döneme girdiğinin habercisiydi.

Kampanyanın kazanımlarının devam edebilmesi için kurumsal tedbirler almak ama aynı zamanda yerel düzeyde oluşan duyarlılığı ve kapasite gelişimini devam ettirmek gerekiyordu.

KURUMSALLAŞMA DÖNEMİ

2007-...

KURUMSALLAŞMA DÖNEMİ (2007-)

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyasında toplumsal seferberlik döneminin sınırlarına dayanıldığına ilişkin işaretler, 2005 yılı sonundan itibaren gözlemlenmeye başlamıştı. İl koordinatörleri, bilinçsizlik, göç ve maddi imkansızlıklar nedeniyle okul dışında kalan çocuklar okula kazandırıldıkça ev ziyaretlerinin zorlaştığını ve ellerindeki araçların en dezavantajlı durumdaki çocukların okula kazandırılması için yeterli olmadığını, değerlendirme toplantılarında belirtiyorlardı. Okula kazandırılan yaşça büyük çocukların, kendilerinden küçük çocuklarla okumak istemedikleri için yeniden devamsız duruma düşmeleri, yerel düzeydeki ekiplerin motivasyonunu zedeliyordu. Okula kayıt olma sorunu çözüldükçe düzenli devamlılığı sağlama, bir sorun olarak belirliyordu. Artık kampanyadan elde edilen deneyimler ışığında, merkezi düzey tarafından kalıcı adımlar atılmasının zamanı gelmişti.

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyası hem kız hem de erkek çocukların okullulaşması için, özellikle kamu sektörü içinde yüksek bir farkındalık oluşmasını sağlamıştı. Bu farkındalığın ve ona eşlik eden çabaların sürekli kılınması, diğer bir deyişle "kurumsallaşması" gerekiyordu. Kurumsallaşma, "eğitime erişimin ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin tam olarak sağlanabilmesi hedeflerinin ve bu hedeflerle uyumlu sürekli politika araçlarının başta MEB olmak üzere kamu sektörü ve toplum genelinde benimsenmesi ve böyle bir kampanyaya bir kez daha ihtiyaç duyulmayacak şekilde bu araçların kullanılması ve uygulanması" olarak tanımlanabilir. 2007 sonrası

dönemde, bu yöndeki adımlar "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası çerçevesinde ve gitgide MEB tarafından atılmakta olduğundan, bu dönemi "Kurumsallaşma Dönemi" olarak tanımlamak mümkündür.

Kurumsallaşma Dönemi'nin Stratejisi

Kurumsallaşma Dönemi stratejisinin temelleri, Aralık 2005'te gerçekleştirilen değerlendirme toplantılarında atılmıştı. Bu toplantılarda kayıt ve devam durumlarının izlenmesi için veri sistemlerinin güçlendirilmesi, 10-14 yaşındaki çocuklar için telafi eğitimi, ilk üç sınıfta geç kayıt ve devamsız duruma düşmenin engellenmesi ve

› 2007'de İlköğretim Genel Müdürü olarak görevlendirilen İbrahim Er

› Nobisi res es invenis Ga. Nemqui sequi dent. Duntibus as quaeped que mi.

eğitimde niteliğe odaklanma hedefleri belirlenmişti. Tüm bu hedefler, kurumsal bir çalışmayı gerektirdikleri için İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından sahiplenilmesi ve üzerinde çalışılması gereken hedeflerdi. İbrahim Er'in 2007'de İlköğretim Genel Müdürü olarak atanması, bu açıdan bir dönüm noktası oldu. Er yönetiminde Genel Müdürlük, bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için tüm imkanlarını seferber etti ve kampanyada Genel Müdürlük'ün ve MEB'in rolü hızla arttı. Bu dönemde UNICEF Türkiye Temsilciliği de kampanya etkinliklerinin planlayıcısı olmaktan ziyade MEB'in teknik danışmanı olarak faaliyet göstermeye ağırlık verdi.

Kurumsallaşma Dönemi'nin stratejisi, Şubat 2007'de Ankara'da düzenlenen toplantıyla daha da şekillendi. Bu toplantıda Aralık 2005 toplantısının kararlarının yanı sıra iki alanda daha çalışmalar gerçekleştirilmesi konusunda görüş birliğine varıldı. Bunlardan ilki, "ulaşılması zor grupların tespiti ve bu gruplardan çocukların nasıl okula kazandırılacağı konusunda özel çalışmalar gerçekleştirilmesi"ydi. Bir diğer alan ise "kamu kuruluşlarıyla işbirliklerinin sağlanlaştırılması"ydi. Geliştirilmesi gereken işbirlikleri arasında, Sağlık Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığı gibi kamu kuruluşlarının ilköğretim çağında olup okullu olmayan çocuklar hakkında topladıkları verilerden yararlanması ve Şartlı Nakit Transferi uygulamasının sağlıklı biçimde işlemesi için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü ile sürekli iletişim ve veri alışverişi içinde bulunması sayılabilir. Ayrıca kamu kuruluşlarının hizmetiçi eğitimlerinde kullanılmak üzere materyaller hazırlanması da gerekiyordu. Diğer bir deyişle MEB, diğer kamu kuruluşlarıyla gerçekleştirilen çalışmaların sürekli bir zemine oturtulabilmesi için çalışmalar gerçekleştirilmeliydi.

Dolayısıyla kurumsallaşma dönemi stratejisi,

- okula yeni başlayacak tüm çocukların kaydının zamanında yapılması,
- kayıt ve devama ilişkin verilerin sağlıklı bir biçimde tutulması ve sürekli izlenmesi,
- devamsızlığı önleyebilecek müdahale araçları geliştirilmesi,
- 10-14 yaşındaki çocukların yaşlarının gerektirdiği sınıflarda okumasının sağlanması ve böylece devamsızlıklarının önlenmesi,
- ulaşılması güç gruplar için özel müdahaleler tasarlanması,
- tüm bu çalışmalar için diğer kamu kuruluşlarıyla işbirlikleri gerçekleştirilmesi gibi, birbirini besleyen ve tamamlayan unsurlardan oluşuyordu.

Bu bölümde tüm bu unsurlar hakkında gerçekleştirilen çalışmalar hakkında ayrıntılı bilgiler sunulacak.

Kayıt Çalışmalarında Kurumsallaşma ve Telafi Eğitimi

Kurumsallaşma dönemin en önemli dönüm noktalarından biri, ilköğretim için elektronik kayıt sisteminin geliştirilerek yürürlüğe girmesi oldu. Gelişme ve Toplumsal Seferberlik Dönemi'nde de öğrencilerin kayıt ve devam bilgilerinin MEB'in halihazırda bulunan elektronik sistemi İLSİS'e girilmesi önerilmiş ve buna yönelik çalışmalar başlatılmıştı. Daha sonra Bakanlık, bu çalışmaların kapsamını genişleterek öğrenci kayıtları için yepyeni bir elektronik bilgi yönetim sistemi kurdu. "e-Okul" adı verilen bu sistemde, ilköğretim okullarına gerçekleştirilen kayıtlar elektronik olarak tutuluyor, öğrenci devam durumu gün gün işlenebiliyor ve veriler sadece okul değil ilçe, il ve ülke düzeyinde de sürekli görüntülenebiliyordu. Tüm bunların üstüne, ilköğretim çağındaki tüm çocuklara ilişkin bilgilerin

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün devreye soktuğu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nden alınması sağlandı. Diğer bir deyişle, ilköğretim kayıt sistemi ile nüfus kayıtları arasında ülke düzeyinde veri akışı gerçekleştirilmesi sağlandı. Bu, "Haydi Kızlar Okula!" için devrim niteliğinde bir adım oldu. 2007-2008 öğretim yılından itibaren tüm milli eğitim müdürlükleri, il ve ilçelerinde 6-14 yaşlarında, nüfusa kayıtlı olup ilköğretime kayıtlı olmayan çocukları e-Okul sayesinde kolayca görebiliyorlardı. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının başından bu yana okullu olmayan çocukların tespiti oldukça zorlu olmuş, bunun için çeşitli yollar izlenmişti. Ama şimdi, tespit işlemleri çok daha hızlı gerçekleşebilecekti. Bu nedenle e-Okul, MEB yerel teşkilatında büyük memnuniyetle karşılandı. Ancak e-Okul sisteminin varlığına rağmen, saha çalışmalarında tespit edilmesi gereken çocuklar bulunuyordu: Nüfusa kayıtlı olmayan çocuklar, e-Okul'un bilgi çektiği Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nde de maalesef görülemiyordu.

Doç. Dr. Ayşe Gündüz Hoşgör ve Tuba Çameli tarafından gerçekleştirilen Nüfus Kaydına Yönelik İletişim Kampanyası İhtiyaç Analizi

2007 yılında UNICEF, nüfus kaydına yönelik bir iletişim kampanyası için hazırlıklara başlamış ve nitel araştırma içeren bir ihtiyaç analizi yaptırmıştır. Bu araştırmada, özellikle ulaşılması zor kırsal bölgelerde yaşayan ve 1990'dan sonra Doğu Anadolu'dan gerçekleşen göçle kentlerde yaşamaya başlayan ailelerin kız çocukların nüfusa kayıtsızlık riski en yoğun gruptan biri olduğu tespit edilmiştir. Nüfusa kayıtsızlık ve okullulaşmamının özellikle kız çocuklar için birbirini beslediği görülmüştür: Nüfusa kaydı olmayan kız çocukların tespiti zor olduğu için okullulaştırılmamakta, okula gitmeyen kızların nüfusa kayıtsızlık hali devam etmektedir. Araştırma ayrıca olası bir kampanyada, kamu kuruluşları, medya ve STK'lar tarafından gerçekleştirilebilecek çalışmalar hakkında da öneriler sunmaktadır.

İl durum raporları

e-Okul sistemi ile kayıt ve devama ilişkin güvenilir verilerin oluşturulmaya başlanması, çok çeşitli politika araçlarını da mümkün kılıyordu. Bu politika araçlarından biri, "İl ve İlçe Durum Raporları"nın hazırlanması oldu. Bu raporlarda, tüm il ve ilçelerdeki okula kayıt ve devam durumları ile okul müdürleri tarafından girildiği şekliyle devamsızlık nedenleri, en açık biçimde yer aldı. Bu raporlar, temel eğitim göstergeleri bakımından en kötü durumdaki il ve ilçelerin vali ve kaymakamlarına, Ocak 2009'da Kocaeli ve Antalya'da düzenlenen "İlköğretime Erişim ve Devamın İzlenmesi: Yeni Yaklaşımlar" başlıklı toplantılarda sunuldu.

Vali ve kaymakamlara sorumluluklarının bu denli açık verilerle aktarılması ve kayıtlılıkla birlikte okula devamın da vurgulanması, toplantılara "yeni yaklaşımlar" başlığının verilmesinin nedenleri olarak

değerlendirilebilir. Gerçekten de bu durum raporları ve toplantılarla vali ve kaymakamlar, erişim ve devamın sağlanmasına ilişkin çalışmaların MEB tarafından sürekli ve yakın biçimde takip edileceği mesajını almış oldular. Ocak 2009'daki toplantıların devamı niteliğindeki toplantılar kaymakamlarla, ilçelerin durum raporları temel alınarak gerçekleştirildi. Bu toplantılarda kaymakamlarla birlikte eylem planları hazırlandı ve takip eden toplantılarda eylem planlarından nasıl sonuç alındığı değerlendirildi.

Toplantılarda ayrıca erişimde karşılaşılan zorluklarla ilgili atölye çalışmaları gerçekleştirildi ve merkezi yönetim/Bakanlık tarafından tasarlanan yeni araçlar hakkında bilgiler verildi. Ocak 2009'da tanıtılan araçlar arasında, hazırlıkları 2005'ten bu yana süren telafi eğitimi programı, yani Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı (YSÖP) da bulunuyordu.

10-14 yaşlarındaki çocukların kayıt ve devamlarının sağlanmasında yeni araç: Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı (YSÖP)

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyası sırasında yaşı büyük çocukların okula karşı olumsuz bir tutum geliştirebildikleri gözlemleniyordu. Bu durum çoğu zaman, çocuğun yaşının normalde gerektireceğinden daha küçük bir sınıfa kaydedilmesinden kaynaklanıyordu. 10-14 yaşındaki çocuklar ya kayıt sırasında ya da kaydedildikten ve okula başladıktan sonra devamsızlık yaparak bu duruma direnç gösteriyordu. Yaşanan zorluklar, yerel düzeyde okula kazandırma çalışmaları yapan ekiplerin de motivasyonunu zedeliyordu. İzmir'den bir rehber öğretmen, "HKO'da bu eksikti: 10 yaşındaki çocuğu 1. sınıfa kaydetmemiz gerekti. Çoğu zaman bu mümkün olmuyordu," diyor.

Bazı illerde, bu sorunun çözümüne yönelik olarak, il yöneticilerinin fikir ve uygulamalarıyla "uyum programları" ya da "okuma-yazma kursları" düzenleniyor ve yönetmeliklerdeki ilgili maddelerden yararlanılarak 10-14 yaşlarındaki çocukların sınıf atlaması ve yaşlarına daha yakın sınıflara kaydolması sağlanıyordu. Diğer bir deyişle, yerel düzeyde bu soruna çözümler bulunmakta ve uygulanmaktaydı. Ancak telafi eğitiminin ilk örnekleri olarak değerlendirilebilecek bu çalışmaların, çocukların yerleştirildikleri sınıfların bilgi ve beceri düzeyine

› Diyarbakır giyim ve kırtasiye yardımları

gelmelerini sağlayıp sağlayamadıkları belirsizdi. Ayrıca yerel uygulamalar oldukları için diğer illere hızlıca uyarlanmaları ve tüm Türkiye'de uygulanmaları beklenemezdi. Merkezi düzeyin, yerel düzeydeki uygulamaları inceleyerek ve gerekli dersleri çıkararak, ulusal bir telafi eğitimi programı hazırlaması gerekiyordu.

Bu fikir, 2005'ten itibaren MEB ve UNICEF ekiplerinde olgunlaşmaya başladı. Bir dizi toplantıyla yerelde oluşan deneyimden alınabilecek dersler, ilgili mevzuat ve yurtdışından örnekler incelendi. 10-14 yaşında olup kayıtsız ya da devamsız öğrencilerin, bir telafi eğitimi programından geçerek yaşlarına uygun sınıflara alınması, her açıdan mümkün görünüyordu. Bu toplantılarla birlikte, telafi eğitimi programının öğretim programlarının hazırlanması çalışmalarına da başlandı. Başlangıçta her çocuğun bireysel ihtiyaçlarına göre uyarlanabilecek modüler programların hazırlanması hedeflendi. Ancak mevcut ilköğretim programının buna izin vermeyeceği düşüncesiyle modüler yaklaşımdan vazgeçildi. Yine de her çocuğun farklı gelişimsel ihtiyaçları olacağı göz önünde bulundurularak, farklı yaş grupları için dört ayrı program oluşturuldu. Çocuklar, yaş ve eğitim durumlarına uygun olan programları arka arkaya alabileceklerdi; böylece, modüler yaklaşımdan vazgeçilmiş olsa da öğrenme ihtiyaçlarındaki çeşitliliğe cevap verebilecek bir programlar bütünü oluşturulabildi.

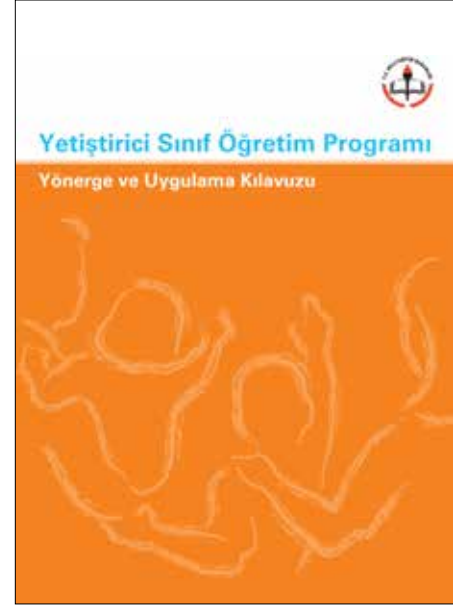
“

BİR MEB YETKİLİSİ:

“Manisa’da emekli olmuş ama YSÖP’le tekrar öğretmenliğe başlamış bir öğretmenle tanıştım. Bana şöyle dedi: ‘Ben şimdiye kadar öğretmenlik yapmamışım, asıl öğretmenlik buymuş. Öğretmenliğimi artık YSÖP öncesi ve sonrası olarak ayırıyorum.’ Ben YSÖP’ün öğretmenlere de büyük ölçüde tatmin yaşadığını ve dezavantajlı öğrencilerle çalışma deneyimini yerleştirdiğini düşünüyorum.”

Çalışmalar sırasında telafi eğitimi programı da Yetiştirici Sınıf Öğretim Programları (YSÖP) adını almış oldu. Ancak 2005-2008 arasında süren çalışmalara bazı MEB merkez teşkilatı bürokratları, programın sekiz yıllık zorunlu eğitime alternatif oluşturabileceği kaygısıyla karşı çıktı. Buna göre, aileler çocuklarını haksız sebeplerle okuldan alabilir daha sonra YSÖP aracılığıyla ilköğretim diploması almalarını sağlayabilirlerdi. Oldukça haklı bulunan bu kaygı, çeşitli düzenlemelerle giderildi. Öncelikle YSÖP, kayıtlılığı ve devamlılığı sağlamayı amaçlayan birçok çalışmayla birlikte kurgulanan bir araçtı; dolayısıyla, çocukların YSÖP nedeniyle okuldan alınmasını engelleyecek çeşitli düzenlemeler halihazırda sisteme kazandırılmaktaydı. Ayrıca programın bir defaya mahsus uygulanması ve her halükarda, ilköğretimden mezun olabilmek için çocukların 8. sınıfı tam yıl olarak okuması da ilke olarak benimsendi. Böylelikle, YSÖP’ün çocukların eğitim hakkının gerçekleştirilmesi için “özel bir araç” olduğu düşüncesi hakim oldu.

YSÖP’ün öğretim programları ve uygulama esasları, uygulayıcılarla sürekli olarak gerçekleştirilen toplantılarda görüşe açıldı ve bu görüşlerle değişiklikler geçirdi. Dolayısıyla, YSÖP, “Haydi Kızlar Okula!” kampanyası sırasında sahada oluşan bir gereksinim sonucunda ve sahadan sürekli

alınan geribildirimlerle kurgulanan ve geliştirilen bir program oldu. Öğretim programları ve uygulama kılavuzuna ilişkin çalışmalar sonlanınca, YSÖP Eylül 2008’de Haziran 2013’e kadar uygulanmak üzere yürürlüğe girdi. *İlköğretim Kurumlarında Yetiştirici Sınıf Açılmasına İlişkin Yönerge ve Uygulama Kılavuzu*, Ekim 2008’de yayımlandı.

İllerde YSÖP sınıfları açılmasına ilişkin yapılanmada, il YSÖP koordinatörlerinin geçmişte “Haydi Kızlar Okula!” kampanyasında koordinatör olarak çalışmış kişiler arasından atanmasına özel önem verildi. 2008-2009 öğretim yılının başından itibaren YSÖP’ün uygulanmaya başlanması, yerel düzeyde özellikle 10-14 yaşlarındaki çocukların okullulaşmasının ve devamının sağlanması için yeni bir heyecan getirdi.

“

**ANKARA'DAN BİR
KAMPANYA SORUMLUSU:**
“YSÖP’ü duyup kendini ihbar eden bir sürü çocuğumuz var. Bir kızımız var, Ayşegül diye, okula hiç gidememiş. 13 yaşında, fiziksel olarak da oldukça gelişkin. YSÖP’ü duyunca geldi, şu anda 8. sınıfta. Bir başka kızımız var, Diyarbakır’dan göç etmiş. 7 yaşına kadar hiç Türkçe konuşmamış, YSÖP’le okula başladı, şu anda 8. sınıf.”

YSÖP uygulaması başladıktan sonra da geliştirilmesine ilişkin çalışmalar hızla devam etti. YSÖP ders kitapları Mayıs 2009’da basılarak tüm illere gönderildi. YSÖP için atanan koordinatör müfettişler Adıyaman ve Antalya’da eğitildi. Şubat 2010’da YSÖP’ün bilinirliğini artırmak ve sivil toplum kuruluşlarının desteğini almak amacıyla “YSÖP Paydaşlar Toplantısı” yapıldı. 2008-2010 arasında kaydedilen gelişmeler, Nisan 2010’da İstanbul’da 7. Eğitimde İyi Örnekler Konferansı’nda paylaşıldı. Türkiye’nin pek çok ilinden gelen YSÖP uygulayıcıları, Sabancı Üniversitesi’nde düzenlenen ve ana teması “İçermeci Eğitim” olan konferansta bir araya geldi ve deneyimlerini paylaştı.

YSÖP’ün ilk iki öğretim yılında nasıl uygulandığına dair bir araştırmaya, Eğitim Reformu Girişimi (ERG) tarafından *Yetiştirici Sınıflar Ara Dönem Gözden Geçirme Çalışması* başlığıyla gerçekleştirildi. ERG uzmanları ve Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyelerinin içinde bulunduğu bir ekip tarafından 10 ilde, kapsamlı bir veri toplama çalışması gerçekleştirildi. Bu çalışmaların sonunda, ilk iki öğretim yılında 19.990 çocuğun en az bir YSÖP programını bitirdiği bulgusuna ulaşıldı. Sayı tam olarak tatmin edici olmasa da, YSÖP programları sonucunda öğrencilerin gerekli kazanımları edinebildiği ve YSÖP’ten yararlanan öğrencilerin büyük

kısının, öğretmenlerinin algılarına göre, ilköğretimden mezun olabilecek bilgi ve beceri düzeyine ulaşacak şekilde desteklendiği görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin % 90’a yakınının YSÖP’ün eğitim hakkının sağlanmasında önemli bir fark yarattığı fikrinde oldukları gözlemlenmiştir. YSÖP, 2012-2013 öğretim yılı itibarıyla devam eden bir uygulamadır.

İlköğretime Geç Kayıt Probleminin Çözümüne Yönelik Çalışmalar

“Haydi Kızlar Okula!” kampanyasının saha çalışmaları sırasında sıklıkla karşılaşılan problemlerden bir diğeri, ilköğretime zamanında kaydolanmamasıydı. e-Okul’un yürürlüğe girmesiyle, dezavantajlı bölgelerdeki çocukların okula, 6 yaşından geç kaydettirildikleri, bu nedenle yıl kaybettikleri daha açık

“

ŞANLIURFA'DAN
BİR İL MİLLİ EĞİTİM
MÜDÜRLÜĞÜ TEMSİLCİSİ:

“Tespit için hane hane dolaşmak çok zordur, bu durum varoşlarda ve şehrin çeperlerinde daha da zordur. Ama şimdi hangi öğrencilerin okullu olmadığını tespit etmek çok daha kolay, harika bir iş yaptı İlköğretim Genel Müdürlüğü. Öğrenci doğrudan elektronik olarak, e-okul'da kaydoluyor, okula bildiriliyor şu öğrenci sizin öğrencinizdir diye.”

biçimde ortaya çıktı. Okullulaşma sorununun çözümü yolunda, bu sorunla ilgili çalışmalar yapılması gerekiyordu. Bu ihtiyaç doğrultusunda, ilköğretime zamanında kaydolmama sorununun en fazla yaşandığı illerde nedenleri belirlemek amacıyla bir araştırma yapılmasına karar verildi. Araştırma, geç kayıt sorununun boyutları ile birlikte niteliklerinin tespit edilmesini, çocukları okula zamanında kaydolmayan ailelerin profillerinin çıkarılmasını, sorunun sebeplerinin araştırılmasını ve çözüme yönelik stratejiler geliştirilmesini sağlayacaktı.

İlköğretime Zamanında Kaydolmama Sorununun En Fazla Yaşandığı İllerde Nedenlerin Belirlenerek Zamanında Kaydolmayı Sağlamaya Yönelik Stratejiler başlığını alan araştırma, okula zamanında kaydolmayan çocukların

genel olarak sosyoekonomik düzeyi çok düşük ailelerden geldiklerini ve annelerinin genellikle okuma-yazma bilmediklerini gösterdi. Ailelere çocuklarını okula göndermeme nedenleri sorulduğunda, çocuğun henüz okula başlama çağına gelmediğinin düşünülmesi, çocuğun zayıf ve çelimsiz olması nedeniyle gelişip büyümesinin beklenmesi, maddi yetersizlikler ve okula ulaşım ile ilgili sorunlar yanıt olarak verilmekteydi. İlgili düzenlemelerin ilköğretim için gerekli fiziksel ya da zihinsel gelişimini tamamlamadığı düşünülen çocukların okulöncesi eğitime kaydını zorunlu kılmadığı için okula kaydın bir yıldan fazla gecikmesi de olasılıklar dahilindeydi. Araştırma, kaynakların kısıtlı olduğu durumlarda ailelerin kız çocuklar yerine erkek çocukların okula başlamasını tercih ettiklerini gösterdi. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, okula başlamada da kendini gösteriyordu.

Bu araştırma gerçekleştirilirken ve ön sonuçları UNICEF ve MEB tarafından incelenirken, ilköğretime zamanında kaydın sağlanması için e-okul'dan farklı bir şekilde yararlanılması gündeme geldi. Tüm ilköğretim okulları için, fiziksel kapasiteleri göz önünde bulundurularak “kayıt bölgeleri” belirlendi ve bu kayıt bölgelerinde yaşayan, ilköğretim çağına gelmiş çocuklar okullarla eşleştirildi. 2009-2010 eğitim-öğretim yılının başında ilköğretime başlama çağına gelmiş her çocuğun kaydı, otomatik

olarak eşleştirdiği ilköğretim okuluna yapıldı. Böylece, okula geç başlama sorununun çözümü için önemli bir adım atılmış oldu. İlköğretim çağına girmiş çocuk, öğrenci olarak kaydedilip doğrudan okulun sorumluluğuna öğrencisi olarak girdiğinden, devamsızlık yaptığı durumda okul tarafından izlenmesi gerekecekti. e-Okul'dan bu şekilde yararlanılması, tespit çalışmalarını daha da güçlendirdi. Otomatik kayıt uygulaması, ilerleyen yıllarda da sürdürüldü.

Diğer yandan, otomatik kayıt erişim sorununun tamamını çözmüyordu. Çocuğunun okula başlama yaşının gelmediğini düşünen aileler, çocuklarının otomatik kaydı yapılsa bile çocuklarını okula göndermeyebilirdi. Bu ailelerin bilinçlenmesi amacıyla, Ekim 2010'da bir rehber hazırlandı. Çocuğum Okula Gidiyor: Veli

Rehberi başlıklı bu yayın, velileri çocukların okula başlama sürecine hazırlamayı hedefliyordu. Çocuğunu zamanında okula göndermeyen velilerin sosyoekonomik düzeyi göz önüne alınarak hazırlanan rehberin yanında bir de yönetici, öğretmen ve gönüllülere yönelik *Veli Rehberi Kullanım Kılavuzu* hazırlandı. İki yayın da İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinde yayımlandı.

Kurumsallaşma döneminde gerçekleştirilen bu çalışmalar, kayıtsızlık sorununu büyük ölçüde çözecek adımlardı. Ancak hem kız hem de erkek çocukların eğitime tam erişiminin sağlanması için okula % 100 devam da sağlanmalıydı. Kurumsallaşma döneminde bu yönde de çalışmalar gerçekleştirildi.

Erişim ve devamın sağlanmasında müfettişlerin rolünün güçlendirilmesi
Kurumsallaşma Dönemi'nde Milli Eğitim Bakanlığı'nın kendi içinde örgütlenmeyi geliştirme çalışmaları sürdü. Toplumsal Seferberlik döneminde, erişim ve devamı artırmaya çalışan çabaların müfettişlerle desteklenmesinin önemli sonuçlar verdiği görülmüştü. Müfettişler, öğretmenlerin ve müdürlerin motivasyonlarının artmasında önemli roller oynuyordu. Bu rolün güçlendirilmesi ve kurumun tamamına yayılması için 2009 sonunda bir eğitim planlandı. 2010 yılında müfettiş eğitimleri gerçekleştirildi. Müfettişlere erişim ve devamın sağlanması için üstlenebilecekleri rollerle ilgili ayrıntılı bilgiler sağlandı. |

Okula Sürekli Devamı Sağlama ve Niteliği Artırmaya Yönelik Kurumsallaşma

Kurumsallaşma Dönemi'nin başından itibaren, çocukları tespit etme ve aileyi ikna ederek okula kazandırmanın yeterli olmadığı hem merkez hem de yerel düzeyde vurgulanmaktaydı. Çocuğun okula sürekli devamının sağlanması ve okula aidiyet duygusunun geliştirilerek eğitimin en önemli hedefi olan bilgi ve beceri gelişiminin de sağlanması gerekiyordu. Bu dönemde, kayıtlılığı sağlamanın yanında, öğrencinin okula sürekli devamını sağlayacak ve ilköğretimin niteliğini artıracak önlemler de alındı. Devamsızlık durumunu erken tespit ederek

önlemeyi amaçlayan Aşamalı Devamsızlık Yönetimi (ADEY) sistemi ve okullar için ortak standartlar belirleyerek bu standartlara erişilmesini teşvik etmeyi amaçlayan İlköğretim Kurumları Standartları (İKS), Kurumsallaşma Dönemi'nde geliştirilen çalışmalar oldu. Bu dönemde ayrıca diğer kamu kuruluşlarıyla önemli bir işbirliği protokolüne imza atılarak erişim ve devamın sağlanması için kamu sektörü içinde kurumlar arası işbirliğini sürekli hale getirecek adımlar atıldı.

Devamsızlığa Erken Tespit, Erken Müdahale: Aşamalı Devamsızlık Yönetimi (ADEY)

Yoğun çabalarla okula kazandırılan çocukların devam durumlarının yakından izlenememesi ve bu çocukların bir kısmının yeniden okuldan uzaklaşması, kampanyanın ilk dönemlerinde ele alınmamış önemli bir sorundu. Yerel düzeyde kampanyanın yürütücülüğünü gerçekleştiren çalışanlar da bu eksikliğin yarattığı sıkıntıları izleme ve değerlendirme toplantılarında sık sık dile getiriyorlardı. Ayrıca % 100 erişim hedefinin sağlanabilmesi için sadece kampanya yoluyla okula kazandırılan çocukların değil, tüm öğrencilerin devam durumlarının yakından izlenmesi ve okulla ilişkilerini etkileyecek düzeyde devamsızlık olasılığı ortaya çıktığı anda müdahale edilmesi gerekiyordu.

Devamsızlığın erken tespiti ve önlenmesi için kurulacak sistemin hazırlıkları aşamasında, 2009'un ilk aylarında, Prof. Dr. Kültegin Ögel liderliğinde devamsızlık ve okulu terk riskiyle ilgili genel durumu ortaya koyacak bir araştırmaya başlandı. Bu araştırma, halihazırda elde bulunan e-Okul verilerini ve beş il ve ilçede farklı paydaşlarla gerçekleştirilen görüşme ve anketlerin sonuçlarını değerlendirerek, devamsızlık yapan çocukların ortak özelliklerini ve farklı devamsızlık biçimlerini ortaya koymayı amaçlıyordu. Araştırma kapsamında e-Okul'dan da yararlanılarak ve derinlemesine görüşmeler yapılarak sağlanan veriler sayesinde, devamsızlığın ayrıntılı bir resminin ortaya konması hedeflendi.

Devamsızlık ve Okulu Terk Riski Durum Saptaması ve İhtiyaç Analizi başlığını alan araştırma sonucunda, ilköğretimde devamsızlığın oldukça yaygın olduğu

bir kez daha ortaya çıktı. Kayıtlı öğrencilerin % 5 ila 10'unun, eğitim sistemiyle ilişkilerini zedeleyecek ölçüde devamsızlık riski altında bulunduğu tespit edildi. Bu çocukların okul başarılarının düşük, ailelerinin ilgisi zayıftı. Çocuklar, "okulu bıraksalar ailelerinin üzülmeceğini" belirtiyorlardı. Araştırma ayrıca, devamsızlığı önleyebilecek çeşitli çalışmaların (rehberlik hizmetleri, okullarda sosyal ve kültürel etkinlikler, öğretmen-idareci iletişimi...) yetersiz olduğunu, öğrencilere ilişkin bilgilerin e-Okul'a düzenli girilmediğini ve verilerde çeşitli eksiklikler olduğunu da bulgulamıştı. Devamsızlığın önlenmesi için sistemde iyileştirilmesi gereken birçok nokta vardı.

Devamsızlığın engellenmesi ve çocuğun eğitim sistemiyle ilişkisini zedeleyecek yoğunluğa ve sürekliliğe ulaşmadan önlenmesi için erken müdahalelerin gerektiği, tüm paydaşların üzerinde uzlaştığı politika önerisiydi. Ancak etkili müdahale için devamsızlık biçimlerinin ayrıntılı biçimde tanımlanabilmesi ve uygulanacak önlemlerin ortaya konması gerekiyordu. *Devamsızlık ve Okulu Terk Riski Durum Saptaması ve İhtiyaç Analizi* araştırmasından en çok bu aşamada yararlanıldı. Bu araştırmanın bulguları kullanılarak gerçekleştirilen çalışmalarla, çocuklar arasında yaygın biçimde görülen devamsızlık biçimleri tanımlandı ve bunlara uygun müdahale önlemleri geliştirildi. Öğrencilerin devam bilgilerinin sürekli girilmesini gerektiren e-Okul sisteminin aynı zamanda, "devamsızlığa erken müdahale sistemi" olarak kullanılması için öneriler geliştirildi. Bu unsurlardan oluşan Aşamalı Devamsızlık Yönetimi (ADEY), Ekim 2009'da gerçekleştirilen bir dizi çalıştayla paydaşların görüşüne sunuldu.

ADEY, çocuğun devamsızlık yapması halinde, bu devamsızlığı çeşitli özelliklerine göre tanımlama, çocuğun ve devamsızlığın durumuna uygun müdahale seçeneklerini ilgili okula iletme prensibine dayanıyordu. Böylelikle, uzun süreli devamsızlıklar henüz ortaya çıkmadan engellenebilecekti. ADEY'in işleyebilmesi için çocuk ve veli bilgilerinin her dönem başında güncellenerek e-Okul'a girilmesi, çocuğun daha yakından tanınması için Risk ve İhtiyaç Değerlendirme Formları'nın doldurulması ve okullarda Devamsızlık Risk Takip Kurulları'nın oluşturulması gerekiyordu.

Ekim 2009'da gerçekleştirilen çalıştayda, ADEY'in yukarıda açıklanan tasarımı ve farklı devamsızlık tipleri (ardışık devamsızlık, gün içi devamsızlık ve kesintili devamsızlık) ile bu devamsızlık tipleri için müdahaleler paydaşlarla birlikte belirlendi. Devamsızlık riski bulunan çocukların tespiti ve müdahalelerin olabildiğince bireyselleştirilebilmesi için çocuk hakkında bilgi toplanması önemliydi, bunu sağlayacak araç olan Risk ve İhtiyaç Değerlendirme Formları toplantıda uzun uzun tartışıldı. Formların aynı anda çocuklardan olabildiğince fazla bilgi toplaması ancak mahremiyetlerine zarar verilmemesi sağlanmalıydı. Çalıştayın sonuçlarından da yararlanılarak, Aralık 2009-Ocak 2010 tarihlerinde formların geliştirilmesini amaçlayan pilot çalışmalar gerçekleştirildi. Çeşitli paydaşların katılımıyla Şubat 2010'da gerçekleşen ikinci çalıştayla ADEY'in tasarımına son hali verildi.

2010-2011 döneminde, elektronik sistemde çeşitli değişikliklerin yapılması ve uygulamanın gerçekleştirilmesi için gerekli eğitimler tamamlandı. ADEY, 2011-2012 öğretim yılı itibarıyla tüm Türkiye'de uygulanmaya başladı.

Devamsızlığın önlenmesi için başlatılan bu kapsamlı çalışma, ADEY sisteminin ve bunu uygulayacak okulların sürekli gelişimini gerektiriyor ve bunu teşvik ediyor. Bu nedenle, ADEY'in gelişimi 2011-2012 öğretim yılında uygulanmaya başlamasından sonra da sürüyor.

Okulların Niteliğinin Artırılması İçin İKS

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyasında okula erişimi sağlamanın önemli yollarından birinin, çocuğun okula aidiyetini sağlamak ve okulun niteliğini geliştirmek olduğu gitgide ortaya çıkan bir deneyim oldu. Manisa'dan kampanya çalışmalarına katılan bir aile hekimi, *"Bazen de arz talebi karşılayamıyor. Öğrenci okula gittiği zaman, onun ihtiyacına uygun programları sunmak, ders araç gereçlerini hızlıca temin edebilmek gibi birçok şartın karşılanması gerekiyor,"* diyor. Eğitim politikaları üzerine araştırmalar gerçekleştiren ulusal sivil toplum kuruluşu ERG'nin önemli raporlarından biri de çocuğun okulunu ve öğretmenini sevdiği takdirde, devamsızlık davranışının üstesinden gelinebileceğini ortaya koyuyordu.⁸ Dolayısıyla, eğitimde niteliğin artırılması, erişimin sağlanması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesi için önemli bir önşart haline geliyordu.

Çocuğun okula aidiyetinin sağlanması ve bu yolla okula devamının desteklenebilmesi için çocuk haklarının gözetildiği "Çocuk Dostu Okul"ların oluşturulması

8- Fatoş Gökşen, Zeynep Cemalcılar, Can Fuat Gürlesel, Türkiye'de İlköğretim Okullarında Okulu Terk ve İzlenmesi ile Önlenmesine Yönelik Politikalar, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Eğitim Reformu Girişimi ve Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği, 2007.

gerekmekteydi. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası henüz başlamadan, MEB ve UNICEF ortak bir çalışmayla çocuk dostu okullarda bulunması gereken özellikleri belirlemiş ve bu özelliklere sahip okullara "Çocuk Dostu Okul" ünvanı vermeye başlamıştı. Ancak bu yöntemle, ülkedeki tüm okulların çocuk dostu okula dönüşmesinin teşvik edildiği bir süreç başlatılması planlanmamıştı. Oysa kaliteli eğitime % 100 erişimin desteklenebilmesi için bu özelliklerin tüm okullarda bulunacak şekilde tanımlanması ve tüm okulların bu özelliklere sahip olmasının sağlanacağı bir sürecin tasarlanması gerekiyordu. "İlköğretim Kurumları Standartları" (İKS) bu ihtiyaçtan yola çıkılarak oluşturuldu.

İKS, Türkiye'deki tüm ilköğretim kurumlarında bulunması gereken özellikleri ve işleme gereken süreçleri tanımladı. Bu özellikler ve süreçler, çocuk hakları temel alınarak oluşturuldu. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının, çocukların okula sürekli devamını ve aidiyetini sağlayacağı öngörülen birçok özelliği, İKS'nin parçası haline getirildi. Eğitim yönetimi, öğrenme-öğretme süreçleri ve destek hizmetleri, İKS'nin üç standart alanı olarak belirlendi.

İKS, okullarda bu özelliklere ulaşılmasını sağlayacak bir öz-değerlendirme sürecini de tasarladı. Buna göre, bu özelliklerin okulda halihazırda bulunup bulunmadığını değerlendirmeyi sağlayacak ve her okulda işletilecek

bir veri toplama süreci planlandı. Bu veri toplama sürecini kolaylaştıracak bir modül, e-Okul'a eklendi. Eylül 2010'da da İKS çalışmaları tüm Türkiye'de başlatıldı; tüm okullarda veri toplama süreci başladı. Ekim 2012 itibarıyla, toplanan verilerin okullara, değerlendirmeye hazır raporlar olarak sunulmasına ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Bu raporlamanın ardından, okulların belirlenen standartlara ulaşmasını sağlayacak yönetim ve denetim süreçleri de İKS çerçevesinde gerçekleştirilecektir.

İKS, resmi okullarda bulunması gereken özellikleri tanımlayan bir program olarak, başlı başına değerli bir çalışmadır. Veri toplama çalışmaları sırasında standartlarla tanışan okulların, henüz İKS raporlarını görmeden bu standartları kendilerine referans aldıkları ve gelişimlerini bu doğrultuda planlamaya başladıkları görülmektedir. Bu tür bir yaklaşım, Türkiye'de tüm okulların niteliklerini yükseltmelerini sağlayarak ve okullar arasındaki derin eşitsizliklerin giderilerek eğitim yoluyla fırsat eşitliğine katkı sunacak güçtedir. Ayrıca, çocuk haklarının gözetildiği okulların oluşturulması, %100 erişim hedefi için de atılabilecek en sağlam adımlardan biridir.

Kamu kuruluşlarıyla işbirliği

İlköğretime erişim, Türkiye'nin uluslararası sözleşmelere attığı imzalarla tanıdığı bir hak olduğundan, MEB'in yanı sıra tüm devlet kurumlarının ortak sorumluluğudur. Ayrıca erişimin önündeki engellerin ortadan kaldırılabilmesi için diğer kamu kuruluşlarının alanlarına giren çalışmaların da yapılması gerekebilir. Örneğin, maddi yetersizliklerin ortadan kaldırılmasında önemli bir araç olan Şartlı Nakit Transferi'nin uygulanmasında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'yle (2011'de kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın bünyesine alındı), nüfus sistemiyle ilgili aksaklıkların hızlıca giderilmesinde İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'yle ya da ilköğretim çağındaki çocuklarının çalışmasının engellenmesi için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı'yla etkili işbirlikleri gerçekleştirilmesi

gerekmektedir. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası sırasında bu kuruluşların desteği zamanla sağlanmış, ortak çalışma zemini sağlanmıştı. Kurumsallaşma Dönemi'nin stratejisiyle uyumlu olarak, bu ortak çalışma zeminin sürekli kılınmasına yönelik çalışmalar yapılması gerekiyordu.

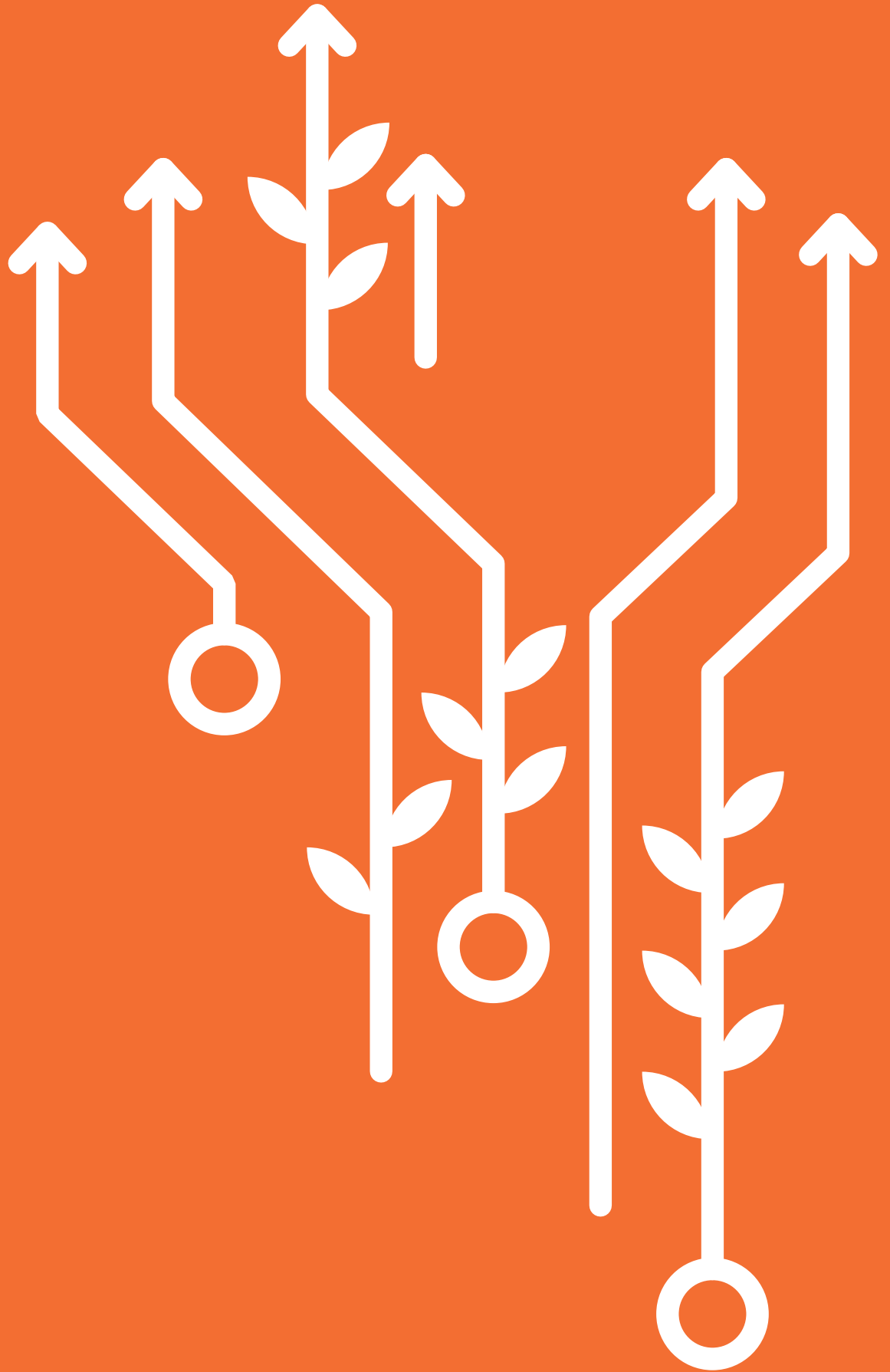
İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün UNICEF'in teknik desteğiyle sürdürdüğü bu çalışmalar kapsamında, Ekim 2009'da, bir İşbirliği Toplantısı düzenlendi. Farklı bakanlıklara bağlı 16 genel müdürlüğün katıldığı bu toplantıda taraflar, çocukların hayatlarındaki risk faktörlerinin ortadan kaldırılması ve zorunlu eğitime erişimlerinin sağlanması alanlarında işbirliği için iyi niyetlerini dile getiren bir bildirge imzaladı.

Toplantının ardından, kurumlar arası işbirliğini sürekli hale getirecek çalışmalar devam etti ve 13 Ocak 2011'de imzalanan *İlköğretime Erişim ve Devamın İzlenmesi Çalışmalarında Kurumlar Arası İşbirliği* protokolünün imzalanmasıyla sonuçlandı. Bu protokol, son dönemin en önemli gelişmelerinden biriydi. MEB'in liderliği ve UNICEF'in teknik desteğiyle, 17 kamu kuruluşu, eğitime erişimi güçlendirmek ve eğitimden kopmaların önüne geçmek üzere güçbirliği yaptı. Son dönemde, Bakanlık'ın önceliği haline gelmiş olan "devamsızlığın önlenmesi" alanında kurumlararası işbirliği için de güçlü bir zemin oluştu. Bu işbirliği protokolünün nasıl işlevsellik kazandığını izlemeye yönelik çalışmalar da başlamıştır.

"HAYDİ KIZLAR OKULA!" KAMPANYASI'NIN ÖĞRETTİKLERİ

"HAYDİ KIZLAR OKULA!" KAMPANYASI'NIN ÖĞRETTİKLERİ

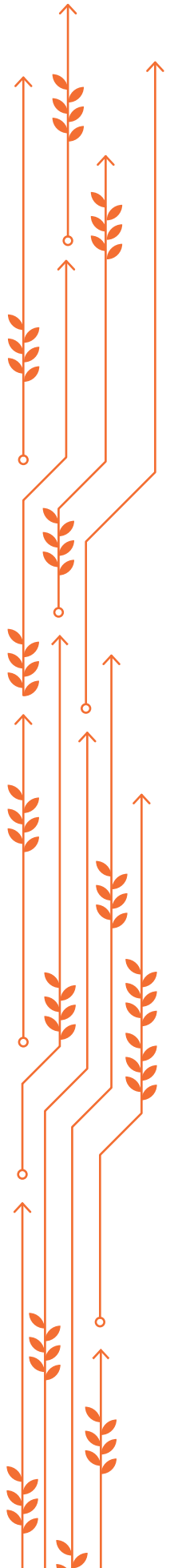
Canan, ailesiyle birlikte Bitlis'ten göç ettikten sonra, bir yıl boyunca okula gidememiş. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası sırasında gerçekleştirilen hane ziyaretlerinde, ilköğretim çağına olduğu halde okula devam etmediği tespit edilmiş ve okula kaydı tekrar yapılmış. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası sayesinde 2. sınıftan okuluna tekrar başlamış. Bu belge için saha araştırması gerçekleştirildiğinde Canan, Manisa Necatibey İlköğretim Okulu'nda 8. sınıf öğrencisiydi. Canan, yeniden başlayan eğitim hayatını bir çırpıda şöyle anlatıyor: *"Öğretmenlerimden çok memnunum. İlk başladığımda sınıf arkadaşlarımdan büyüktüm. Ama öğretmenim hiç ayrımcılık yapmadı. 5. sınıftan 6. sınıfa geçmem için bir sınavdan 70 almam gerekti. Alamazsam, ona da kabulüm dedim. Ama liseye erken gitmek istiyordum. Sınavda en yüksek puan benimkiydi."*

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyası, aradan geçen 10 yılda, yüzbinlerce çocuğun hayatında doğrudan etki bıraktı. Yüzbinlerce kız (ve erkek) çocuğun okula kaydının olmadığı ya da devamsızlık yaptığı kampanya etkinlikleri sırasında tespit edildi ve bu çocuklar okula kazandırıldı. Kampanyanın kamu kuruluşlarında ve toplumun çeşitli kesimlerinde oluşan farkındalıkla, onbinlerce kız çocuğun da devamsızlığa düşme riskinin

bertaraf edildiği söylenebilir. Kurumsallaşma döneminde, özellikle zamanında kayıt ve devamsızlık durumunun izlenmesi alanlarında sağlanan kurumsal dönüşümle, kayıtsız ve devamsız çocukların sayısının en aza indirilmesi yönünde önemli kazanımlar sağlandı. Bu sayının sıfıra indirilmesi için de çalışmalar sürüyor.

Aradan geçen 10 yılda, kampanyanın yürütücüsü konumundaki kuruluşlar olan MEB ve UNICEF'e, bu kampanyada farklı şekillerde yer alan kamu kuruluşlarına ve sivil toplum kuruluşlarına, eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği sorunu, bu sorunun Türkiye'deki hali ve çözüm yollarıyla ilgili olarak, sayısız şey öğretti. Tüm bunlar, Türkiye'de ya da dünyanın bir başka ülkesinde benzer müdahale programları gerçekleştirmek isteyen kişi ve kuruluşlar için, zaman ve mekanın özgül koşullarıyla birlikte değerlendirildiklerinde, önemli birer ders niteliğindedir. Bu bölümde, bu deneyimlerin bir özeti sunulmaktadır.

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyası, yerel düzeydeki uygulayıcılara ve sivil topluma işbirliğine öncelik veren yaklaşımla kız çocukların okullulaşması sorununun "çözülebilir bir sorun" olarak ele alınmasına büyük katkıda bulundu. Bu yaklaşımın

ve merkezi düzeyle yerel düzeydeki uygulayıcılar ve sivil toplum arasındaki işbirliğinin sonucunda gerçekleştirilen politika ve uygulamalar, yüzbinlerce kız ve erkek çocuğun okullu olmasını sağladı.

Bu belgenin "Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Türkiye'de Durum" başlıklı bölümünde de belirtildiği üzere, kız çocukların okullulaşması ve eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği önünde çeşitli engeller bulunabilir. Kampanyanın hazırlık döneminde gerçekleştirilen değerlendirmelerde de olası sebeplere yer verilmekteydi, ancak veri eksiklikleri ve saha çalışmalarının eksikliği nedeniyle hangi nedenin ne ölçüde yaygın olduğu bilinmiyordu. Kampanya kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar sayesinde, olası nedenler arasında ailenin bilinçsizliği ile özellikle kız çocukların eğitimi önemsememe davranışının oldukça yaygın olduğu görüldü. Bazı bölgelerde okul ve altyapı eksiklikleri ile maddi yetersizlikler de önemli sorunlar olarak karşımıza çıkıyordu. Ancak yine kampanya çalışmaları gösterdi ki, bu sorunlar çözülemeyecek sorunlar değildi. Merkezi yönetimle yerel düzeydeki teşkilat arasında sürekli ve yoğun bir ilişki kurulduğunda, yerel düzeydeki uygulayıcılara sorunun çözümünü sağlayabilecek araçlar ve bu araçları uyarlayabilecek ve etkin şekilde kullanabilecek inisiyatif sağlandığında ve devlet kuruluşlarıyla sivil toplum kuruluşları birlikte çalıştığında kız çocukların okullulaşması önündeki en önemli engellerin üstesinden gelinebileceği görüldü.

Kız çocukların okullulaşmaması, yaygın bir sorun olarak yüzbinlerce kız çocuğu etkilediğinden yerel düzeyde etkili bir çalışma gerektiriyordu. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası en başından itibaren, çalışmaların yerel düzeyde gerçekleştirilmesi ve kampanyanın yalnızca merkezden yürütülen

bir iletişim kampanyası olmaması yönünde çaba gösterdi. İlk aşamada yerelde durum analizleri yoluyla oluşturulacak farkındalığın kamu ve sivil toplum kuruluşlarının çözüme yönelik motivasyonlarını artıracığı ve böylelikle çözüm yönünde önemli adımlar atılacağı planlanmıştı. Ancak daha sonra merkezi düzey ile yerel düzeyin daha yoğun biçimde birlikte çalışması ve bu yolla kapasite gelişimi gerektiği ortaya çıktı.

Merkezi düzeyle yerel düzeyin birlikte çalışmasının önünde de engeller vardı: Okullulaşma sorununu etkili biçimde tartışmayı ve çözüm önerileri geliştirmeyi sağlayacak ortak bir terminoloji bulunmuyordu. Ayrıca okula kayıt ve devama ilişkin verileri ne merkezi düzey ne de yerel düzey güvenilir buluyordu. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası sırasında, merkezi düzeyle yerel düzey arasında etkili çalışmanın gerçekleştirilmesi için çeşitli politikalar uygulandı: Kurumlar arası işbirliğini ve sivil toplumun çalışmalara katılımını sağlayacak bir yapılanma biçimi seçildi ve her ilde il danışmanları ve il koordinatörleri atandı. Yerel düzeydeki uygulayıcılarla iletişimi sürekli ve

yoğun kılacak bir şekilde, eğitimler, toplantılar ve ziyaretler, kampanya sürecinin tamamına yayıldı. Böylece hem merkezi hem de yerel düzeyde sorunun sahiplenilmesi sağlandı. Kampanyanın ileri dönemlerinde oluşturulan e-Okul sistemiyle, çocuklara ilişkin sağlam verilerin oluşması sağlandı.

Kampanyanın en güçlü yanı, yerelde ortaya çıkan sorunların yine yerel düzeyde çözülmesinin önceliklendirilmesiydi. İl koordinatörleri ve il danışmanlarına, okullulaşmamış çocukların tespiti için veri

sağlanması, okula kazandırma çalışmaları için strateji belirlenmesi, il-ilçe düzeyinde ekiplerin yapılanma şekilleri konusunda karar verme yetkisi tanındı. Bununla birlikte merkezi yönetim, bu sorunların çözümünde rol oynayabilecek araçları ve alternatifleri yerel düzeye eğitimler, yayınlar ve ziyaretler aracılığıyla sunuyordu.

Merkezi düzeyle yerel düzey arasındaki iletişimin bu ölçüde yoğunlaşması, hiyerarşik ilişki biçiminin de değişmesine, birlikte çalışma prensiplerinin gelişmesine katkı sağladı. Bunun önemli bir kanıtı olarak, yerel düzeyden merkezi düzeye çözülemeyen sorunların sürekli olarak aktarılmasını ve merkezi düzeyin bu sorunlara ulusal düzeyde çözüm bulabilmek için politikalar geliştirmesini gösterebiliriz. 10-14 yaşında olup da okula kazandırılmış çocukları yaşlarının büyüklüğü sebebiyle okulda tutamama sorunundan yola çıkılarak geliştirilen YSÖP, bu yaklaşımın sonuçlarının en önemli örneklerinden biridir. YSÖP, yerelde dile getirilen sorunları çözmek için yerelde ortaya çıkmış uygulamaları örnek alarak ve yereldeki paydaşların dahil olduğu bir hazırlık süreci sonunda ortaya çıkmış bir araçtır.

Elbette merkezi düzeyle yerel düzey arasındaki ilişki pürüzsüz değildi. Yerel düzeyde sahiplenme, kampanyaya dahil olan il ve ilçelerde aynı düzeyde gerçekleşmedi. Bazı illerde mülki amirlerin, il milli eğitim müdürlerinin ve koordinatörlerin daha yüksek bir sahiplenme duygusuyla ellerindeki imkanları daha özverili biçimde seferber etmeleri sonucunda, kız çocukların okullulaşması alanında daha büyük mesafeler kat edildi. Van, Manisa, Adıyaman, Gaziantep ve İzmir bu illere örnek olarak verilebilir. Yerel düzeyde sahiplenmenin gerçekleşmesiyle yerelde elde edilen başarı arasındaki doğru

“

EDMOND MCLOUGHNEY

(2001-2007 UNICEF TÜRKİYE TEMSİLCİSİ):

“Şu an UNICEF Romanya Temsilcisi'yim. 'Haydi Kızlar Okula!' sürecinden buradaki çalışmalarımıza kendimce dersler çıkarıyorum. Romanya'da çocukların ilköğretime erişimi ile ilgili benzer bir kampanya yürütüyoruz. Türkiye'den 3 konuda örnek aldık: (1) Tespit ve ikna deneyimi, (2) yerel paydaşları harekete geçirme, (3) okulların iyileştirilmesi. HKO! deneyimi sonuçta Romanya'daki çalışmalarımıza çok şey katıyor.”

› Yerel düzeyde mülki amirlerle görüşmeler

orantı, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının yerel inisiyatifi önceliklendiren stratejisinin doğru olduğunun bir başka kanıtı olarak da yorumlanabilir.

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyası süreci, merkezi düzeyle yerel düzey arasındaki ilişkinin biçiminin, eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi çetrefilli bir sorunla mücadelede ne kadar önemli olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır.

Şartlı Nakit Transferi uygulaması, ekonomik yetersizlikler yaşayan ailelerin çocuklarının okula kazandırılmasında önemli rol oynamıştır.

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyasıyla hemen hemen eşzamanlı olarak uygulanmaya başlanan Şartlı Nakit Transferi uygulaması, kampanya kapsamında ev ziyaretleri gerçekleştiren tespit ve okula kazandırma ekiplerinin kullandığı önemli bir ikna aracı oldu. Çocuklarının eğitim masraflarından çekinen ya da çocuk emeği ile elde edilen geliri kullanmak durumunda olan bazı aileler için Şartlı Nakit Transferi, bir telafi mekanizması

olarak işledi. Kampanyada gerçekleştirilen çalışmaların da etkisiyle, Şartlı Nakit Transferi'nin miktarı hem kız çocuklar için artırıldı hem de okul dışında kalmış çocukların ailelerine çok daha etkili biçimde duyuruldu. Böylece kampanya ile uygulama arasında olumlu gelişimi sağlayacak bir etkileşim oluştu.

Şartlı Nakit Transferi'nin uygulanma biçimi ve yaratabileceği olası adaletsizlikler, yerel düzeyde bir miktar rahatsızlık oluşturdu. Bazı ailelerin bu geliri çocukların eğitimi için harcamadığı ve uygulamanın çocuğunu halihazırda okula gönderen aileler için bir "ceza" niteliğinde olabileceği belirtildi. Okula düzenli devam sağlanmasa da ailenin Şartlı Nakit Transferi'ni bazı durumlarda alabildiği iddia edildi. Bu sorun, MEB'in e-Okul sistemiyle Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü arasında sürekli veri akışı sağlanarak giderildi.

Şartlı Nakit Transferi, özellikle maddi yetersizlikler yaşayan ailelerin çocukları için okullulaşmanın sağlanması ve "Haydi Kızlar Okula!"nın başarısının artırılmasında önemli rol oynadı.

Okullulaşma sorununun tekrar ortaya ıkmmaması için çalışmaların devam etmesi ve henüz çözülmemiş diğer engeller için özel çalışmalar yapılması gerektiği ortaya ıktı.

Kampanya çalışmalarında sık sık karşılaşıldığı gibi, okullulaşma önündeki engeller, ocuk okula kaydedildiği anda ortadan kalkmamaktadır. Ailelerin sosyal, kültürel ve ekonomik durumlarıyla yakından ilgili, sürekliliği olan nedenlerdir ve ocuk okula başladıktan sonra da etkisini yeniden gösterebilir. Bu nedenle, özellikle yerel düzeyde farkındalığın ve dinamizmin sürmesi gerekir. Ayrıca ocukların devam durumları da sürekli olarak izlenmelidir. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasında ortaya çıkan dinamizm ve deneyimlerle oluşturulmuş ADEY, ğrencilerin devam durumlarının izlenmesi ve devamsızlığın engellenmesi için önemli bir politika aracıdır.

Bilinçsizlik, maddi yetersizlik, eğitim altyapısının yetersizliği gibi sorunlarla "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası sırasında etkili bir şekilde mücadele edilmiş ve bu sorunların üstesinden büyük ölçüde gelinmiştir. Ancak halen okullulaşmada sorun yaşayan gruplar olduğu da tespit edilmiştir. Roman ailelerin çocukları, ağır engelli durumdaki çocuklar ve mevsimlik tarım işçiliği yapan ailelerin çocukları, eğitim hakkı halen gerçekleşmeyen çocuklar arasında sayılabilir. Bu ocukların karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlar

karşısında uygulanabilecek özel önlemlerle ilgili araştırmalar yapmak gerekmektedir. MEB, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının yarattığı duyarlılıkla bu grupların sorunları hakkında farkındalığını artırmış ve gerçekleştirilecek özel çalışmalara hazır hale gelmiştir.

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyası, kampanya çalışmaları sırasında gündeme gelen iki diğer önemli konu hakkında, MEB'in yaklaşımı ve UNICEF'in çalışma prensipleri gereğince, pozisyon almamayı yeğlemiştir. Bu iki konu, dinden ya da geleneklerden kaynaklandığına inanılan hassasiyetler ile anadilde eğitim talebidir.

MİLLİYET, 26 MAYIS 2005

| Bu yıl ilkokula başladığımı söyleyen, Bağcılar Yıldıztepe İlköğretim Okulu'nda eğitim gören Raşsan Ekinci, okula gidememesinin sebebini söyle açıkladı: "Batman'dan İstanbul'a geldik. 4 kardeşiz. Okula bu yıl başlayabildim, çünkü kimliğim yoktu. Annemle babamın nikahı yoktu çünkü. Nüfus cüzdanım olsaydı okula zamanında gidebilirdim." Dilan adındaki kız ğrenci de maddi durumları nedeniyle okula bir yıl geç başladığımı belirterek, söyle konuştu: "Konfeksiyonda alışıyordum. Maaşımı ailem alıyordu. 'Haydi Kızlar Okula' nedeniyle Yıldıztepe İlköğretim Okulu'nun müdürü ailemle konuşmaya gelmiş. Akşam işten döndüğümde okula gideceğimi söylediler. Çok sevindim." |

Kampanya çalışmaları sırasında bazı aileler dini inançlarını kız çocukların okula gönderilmemesi için gerekçe olarak gösterse de bu durum oldukça marjinal biçimde ortaya çıkmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ve yerel teşkilatının yaygın işbirliği, birçok yerde bu gerekçelerin çürütülmesini sağlamıştır. Ancak okula kayıt aşamasında sık sık dile getirilmeyen bu sorun, kız çocukların gelişimiyle birlikte, ileriki sınıflara devam aşamasında ortaya çıkabilmektedir. Önümüzdeki dönemde, bu sorunun nasıl ele alınacağına daha etkili bir şekilde tartışılması ve daha ayrıntılı politikalar belirlenmesi gerekebilir.

Kampanya katılımcıları, ailelerin kız çocuklarını okula göndermeme gerekçesi olarak anadilde eğitim talebi ile fazla karşılaşmadıklarını dile getirmişlerdir. Ancak, güncel gelişmelerle birlikte, Doğu ve Güneydoğu illerinde anadilde eğitim verilmiyor olmasının önümüzdeki dönemde okullulaşma önünde bir sorun olabileceği, sivil toplum temsilcileri tarafından belirtilmektedir. Ayrıca birçok kız çocuğun okula başladıklarında Türkçe bilmemeleri sonucu, okula başlasalar da başarılarının olumsuz etkilendiği ve bu nedenle okula aidiyet geliştirmeyerek devamsızlık yapmaya başladıkları belirtilmektedir. Önümüzdeki dönemde bu sorunun da daha etkili bir biçimde tartışılması gerekebilir.

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyası sırasında, mevcut yasalarla tam uyumlu bir yaklaşım benimsenmiştir. Ancak kampanya çalışmaları sırasında yukarıda belirtilen gruplarla ve sorunlarla karşılaşılması, bu sorunların toplumumuzda daha açık ve bilimsel bir şekilde tartışılmasına da katkı sunabilir.

Kamu kuruluşları arasındaki işbirliği, eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır.

Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği önündeki engeller çok çeşitli olabilmekte ve bu nedenle MEB dışındaki kurumların sorumluluk alanlarına girebilmektedir. Örneğin çocukların çalışmasının önlenmesi sorumluluğu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na, Şartlı Nakit Transferleri'nin dağıtılması Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'ne aittir. Diğer yandan, kamu kuruluşlarının topladığı çeşitli bilgiler sorunun tespitinde, kamu kuruluşlarında bulunan bazı yetkiler ailelerin iknasında kullanılabilir. Dolayısıyla, kamu kurumları arasındaki etkili işbirliği, eğitime % 100 erişimin sağlanması için son derece elzemdir. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının uygulayıcıları tarafından bunun en yakın şekilde tecrübe edilmesi sonucu, bu alana özel bir çaba gösterilmiş ve sağlanan işbirliklerinin sürekli olabilmesi için bir işbirliği protokolü imzalanmıştır.

Sivil toplum ve özel sektörün katılımı, kampanyanın arkasında kamuoyunun oluşması ve okullulaşmanın etkili bir şekilde sağlanmasında büyük rol oynadı.

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının vurgusu, yerel düzeyi kamu kuruluşları ve sivil toplumuyla birlikte harekete geçirmek üzerineydi; ancak yine de Tasarım ve Hazırlık Dönemi'nden itibaren, sivil toplum

kuruluşlarıyla birlikte çalışmanın yolları arandı. Ulusal düzeydeki sivil toplum kuruluşlarıyla yerelde ortak çalışmalar gerçekleştirilecek şekilde işbirlikleri gerçekleştirilemese de sivil toplum kuruluşları tarafından gerçekleştirilen "Baba Beni Okula Gönder" ve "Kardelenler" gibi kampanyalarla sürekli iletişim içinde olundu. Eşzamanlı olarak yürütülen bu kampanyalar, kamuoyunda kız çocukların okullulaşma sorununun çözümüne ilişkin birçok faaliyetin gerçekleştirildiği ve sorunun çözüm yoluna girdiği konusundaki algıyı güçlendirdi. Böylece kampanyalar birbirlerine olumlu etki yapmış oldu. Ayrıca kampanyanın özellikle Tasarım ve Hazırlık Dönemi'nde ulusal düzeydeki şirketlerden alınan mali destekler, kampanyanın güçlü bir şekilde başlamasına katkıda bulundu.

Diğer taraftan yerel düzeyde sivil toplumun harekete geçirilmesinde kampanya başarılı oldu ve bunun da kız çocukların okullulaşması üzerine olumlu etkisi olduğu görüldü. Bazı illerde, sivil toplum kuruluşları doğrudan

okullarla eşleştirilerek tespit ve ikna çalışmalarına katıldı. Bazı illerde, il danışmanları sivil toplum örgütlerinden geldiklerinden, sivil toplum kampanyasının planlanmasında ve yönetilmesinde önemli rol oynadı. Hemen hemen tüm illerde ailelerin maddi yetersizlikleri sorununun çözümü için, yerel şirketler ve esnaf harekete geçirildi. Bu kurumlardan sağlanan yardımlar da okula kazandırmanın sağlanmasında önemli rol oynadı. Diğer bir deyişle, sivil toplumun farklı biçimlerde sunduğu katkılar, kampanyanın hem algılanış biçiminde hem de sahada gerçekleşen çalışmalarda büyük fark yarattı ve kampanyanın başarısının en büyük belirleyicilerinden biri oldu.

Eğitimin bir hak olduğu ve her çocuğun bu haktan yararlanması için kamunun yükümlülükleri bulunduğu ancak oturtulabilmiş bir anlayıştır. Kamuda ve toplumda bu anlayışı yaygınlaştırabilmek için uzun süreli çabalara ihtiyaç vardır.

"Haydi Kızlar Okula!", başlangıcından itibaren hak temelinde kurgulanmış bir kampanyadır. Kampanya boyunca amaç, çocuklara en temel haklarından birinin teslim edilmesi ve devletin uluslararası anlaşmalarla güvence altına alınan yükümlülüğünün gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmış, tüm eğitim ve ziyaretlerde bu amacın altı çizilmiştir. Ancak kampanyanın bazı bölgelerde, "çocukların haklarını teslim etme" anlayışı yerine "muhtaç aile ve çocuklara yardım", "hayırseverlik" anlayışıyla sürdürüldüğü görülmüştür. Hak temelli anlayış, bazı bölgelerdeki kamu paydaşları tarafından da henüz etkili biçimde sahiplenilmemiştir.

"Eğitim hakkı" ve "eğitimde haklar"a ilişkin çalışmalar, ülkemizde henüz yeni yeni görünürlük kazanmaktadır. Bu konunun

gündeme gelmesinde Eğitim Reformu Girişimi'nin 2007'den bu yana sürdürdüğü çalışmalar da etkilidir. Eğitim hakkının uluslararası düzeyde gündeme gelmesi ile birlikte son 10 yıldır gerçekleştirilen çalışmalar, birçok toplumsal grubun bu konuya ilişkin fikir ve deneyimlerini oluşturmaya başlamasını sağlamıştır. Ancak bu fikir ve deneyimlerin oturması ve davranışı şekillendiren bir anlayışa dönüşmesi için uzun süreli çabalara ihtiyaç duyulmaktadır.

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyası için ayrıntılı bir fayda-maliyet analizi yapılmasa da (kampanyanın gerçekleştirilmesi için oluşan fazladan) maliyetlerin düşük olması, maliyet etkin bir çalışma gerçekleştiğini göstermektedir.

"Haydi Kızlar Okula!" kampanyası için ayrıntılı bir fayda-maliyet analizi gerçekleştirilmemiştir. Bu analizi sağlayacak şekilde MEB tarafından fazladan gerçekleştirilen harcamalarla ilgili ayrıntılı veriler sağlanmamıştır. Ancak UNICEF üzerinden gerçekleştirilen harcamalar, kampanyanın toplam maliyetinin ne olabileceği hakkında fikir vermektedir.

UNICEF, saha çalışmalarının en yoğun olduğu dönem olan 2003-2006 döneminde 2,3 milyon dolarlık bir harcama gerçekleştirmiştir. 2007-2010 döneminde ise UNICEF ve AB tarafından 5,4 milyon dolar tutarında bir harcama gerçekleştirilmiştir. Kurumsallaşma dönemindeki harcamaların yüksekliği, ulusal niteliği olan sürekli programların geliştirilmesi için gerekli maliyetler hakkında fikir vermektedir. 2007-2010 döneminde harcanan 5,4 milyon doların 2,8 milyon doları YSÖP için harcanmıştır. YSÖP için gerçekleştirilen harcamaların büyük kısmı AB tarafından sağlanan kaynaklarla sağlanmıştır.

"Haydi Kızlar Okula!" için gerçekleştirilen harcamalar elbette bunlarla sınırlı değildir. Ulusal düzeyde Coca-Cola Türkiye, İhsan Doğramacı ve İbrahim Ethem İlaç Sanayii A.Ş.'den alınan desteklerin yanı sıra kaydı tutulmamış olsa da oldukça önemli bir miktara denk geleceği kesin olan, yerel düzeyde toplanan aynı ve nakdi yardımlar da bulunmaktadır. Bu yardımlar, ailelere maddi yardım, okul ve derslik yapımı gibi alanlarda kullanılmıştır. Ayrıca MEB'in merkezi ve yerel düzeyde gerçekleştirdiği çeşitli harcamalar da bulunmaktadır.

Tüm bu maliyetler göz önüne alınsa bile, "Haydi Kızlar Okula!" kampanyası sonucunda ortaya çıkan faydanın bu maliyetin kat kat üstünde olacağı söylenebilir. Kampanyanın parasallaştırmayacak birçok faydasının yanında, yüzbinlerce çocuğun eğitim düzeyinin yükselmiş olmasının yaratacağı parasal fayda bile maliyetinden çok daha yüksek olacaktır. Kampanyanın en maliyetli bileşenlerinden biri olan YSÖP'ün bu şekilde parasallaştırılan faydasının, maliyetinden 6 kat fazla olduğu, YSÖP Ara Dönem Gözden Geçirme sırasında bulgulanmıştır. Buradan yola çıkarak, "Haydi Kızlar Okula!"nın son derece maliyet etkin bir müdahale programı olduğu sonucuna varılabilir.

Kampanyanın Ardından: Kampanya Ruhunun Sürdüğü Yeni Bir Dönem?

2002 yılının ilk aylarında "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasına dönüşecek çalışmaların hazırlığı başlamıştı. Tasarım ve Hazırlık Dönemi'nden itibaren "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının gelişimini ele alan bu belge ise 2011 yılının sonundan itibaren oluşmaya başladı. Dolayısıyla eğitime erişimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kız ya da erkek 6-14 yaşındaki tüm çocukların okula düzenli devamının sağlanması için başlayan mücadelede 10 yıl geride kaldı. Bu 10 yıl içinde hem kampanyanın hedeflerine yaklaşıldı hem de bu tür bir kampanyaya bir daha ihtiyaç duyulmamasını sağlayacak ve süreklilik arz eden politika araçları geliştirildi.

2011 yılı sona ererken, kız ve erkek çocukların kayıtlılık oranları arasındaki fark neredeyse ortadan kalktı: MEB'in resmi istatistiklerine göre, 2011-2012 öğretim yılında erkek çocukların ilköğretimde net okullulaşma oranı % 98,77 iken, kız çocukların oranı % 98,56 olarak gerçekleşti. İlköğretimde erkek öğrenci sayısı ile kız öğrenci sayısı arasında 2003-2004 öğretim yılında neredeyse 640 bin fark bulunuyordu, bu fark 265 bine kadar geriledi. Hala kayıtsız durumda bulunan ya da otomatik kayıt uygulamasıyla kaydolduğu halde okula hiç gelmeyen çocukların farklılaşan sorunları hakkında, özel tespit ve müdahale çalışmaları yapılması gerektiği konusunda farkındalık oluştu. Roman çocuklar, ağır engelli durumundaki çocuklar, mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan çocuklar hakkında kapsamlı çalışmalar gerçekleştirilmesi yönünde MEB içinde hazırlıklar yapılmaktadır.

Diğer yandan, okula kayıtlı öğrencilerin devamsızlık yapmasını önlemek için oluşturulmuş ADEY sistemi, yürürlüğe girdi. Kız ve erkek tüm çocukların, çocuk haklarının gözetildiği ve nitelikli eğitim ortamlarına ve öğrenme süreçlerine katılmasını sağlamayı amaçlayan İKS de 2010 yılında yürürlüğe girdi. Ekonomik krizle

devamsızlık arasındaki ilişkiyi anlamak, ilköğretim kurumlarının mali yönetim sistemini güçlendirmek ve ilköğretimden ortaöğretime geçişte karşılaşılan engelleri ortaya koymak amacıyla MEB, UNICEF ve Eğitim Reformu Girişimi ortaklığında gerçekleştirilen araştırmalar yapıldı. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve ilköğretime % 100 erişimin sağlanmasını amaçlayan tüm bu çalışmalar, MEB liderliğinde 17 kamu kuruluşunun imzaladığı protokolün sağladığı güçle sürdürülmektedir.

Elbette yapılacaklar henüz sonlanmadı. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasının yoğun deneyimi hem MEB hem de UNICEF'e temel bir insan hakkı olan eğitimin tüm çocuklar için sağlanabilmesi için her dönemde çalışmaların devam etmesi gerektiği mesajını veriyor. Zorunlu eğitimin 2012'de gerçekleştirilen bir düzenlemeyle 12 yıla çıkarılması da eğitime erişim alanında yeni çalışmaların başlamasını gerektiriyor. MEB ve UNICEF, önümüzdeki dönemde eğitime % 100 erişimin sağlanması amacıyla şu çalışmaları gerçekleştirmeyi hedeflemektedir:

- Hak temelli eğitim anlayışını devlet ve toplum içinde yaygınlaştırmak,
- Zorlu koşullarda yaşayan çocuklara yönelik özelleşmiş tespit ve çözüm programları geliştirmek ve uygulamak,
- ADEY sisteminin güçlendirilmesi, uygulamada yaşanan bazı sorunların giderilmesi ve böylelikle devamsızlık oranlarının düşürülmesi,
- İKS'nin uygulamasını yaygınlaştırmak, okulların niteliğini artırmak, kaliteli ve hak temelli bir eğitim için gerekli özelliklerin uzun vadede tüm okullarda bulunmasını temin etmek,
- Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve sosyoekonomik gruplar arası eşitsizliğin bertaraf edilmesini sağlayacak en önemli araçlardan biri olan okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılmasını sağlamak.

